

До джерел нашої духовності	
Тарас Шевченко	
І МЕРТВИМ, І ЖИВИМ, І НЕНАРОЖДЕНИМ ЗЕМЛЯКАМ МОЇМ В УКРАЇНІ	
І НЕ В УКРАЇНІ МОЄ ДРУЖНЄЄ ПОСЛАНІЄ ... 3	
Невеликий коментар ... 6	
Постаті нашої духовності	
Михайло Городенко. Борітеся — поборете ... 7	
Михайло ГороденкоШевченко на Майдані ... 10	
Тарас Пасимок. ЄВРОМАЙДАН —	
головний подарунок до славного ювілею Шевченка 14	
Тарас Пасимок.ЄВРОМАЙДАН — нове побачення у січні 18	
У вінок Тарасові Шевченку	
На спомин Кобзареві поети і художники Гуцульщини ... 25	
Спогади	
Василь Томащук. Прикра бувальщина ... 29	
Славний ювілей	
Микола Близнюк. У вирі часу 30	
До наших першовитоків	
Петро Гавука. Тарас Шевченко і Косівщина 35	
У сьайві імені Т. Шевченка	
Лауреати Шевченківської премії з Косівщини 38	
Кобзар завжди живий у пам'яті народній 45	
Пам'ятники Великому Кобзарю	
Михайло Городенко:	
Пам'ятник Шевченку на Сокільській скалі 46	
Шевченків курган у Косові 52	
Курган черкаських пророків у Шешорах 58	
Марія Симчич. Між нас тобі , Тарасе, жити 64	
Оксана Ткачук. Вічно живий у пам'яті народу 66	
Молодий Тарас: бронзова постать у Варшаві 71	
Василь Біленчук. Чи буде пам'ятник Т.Г. Шевченку в Уторопах? 74	
У робітні майстра	
Юрій Атаманюк. Різьблений портрет Шевченка став Москві впоперек горла 75	
Ярослава Поп'юк. Бортейчукова Шевченкіана 77	
Людмила Зузяк. І вишитий «Кобзар» на полотні 78	
Петро Марусяк. Шлях до Тараса Шевченка 79	
Орест Князький. Мій перший вибір 80	
Ніна Васильченко-Каверіна. Шевченкіана Василя Стуса 80	
Петро Дмитрів. Шевченко про мову 85	
Шана Великому Кобзареві	
Людмила Федюк. Живи, поете, в славі віковій! 86	
Шевченко художник	
Омелян Німець. Мистецька спадщина Кобзаря 88	
Галина Кутащук, Тамара Савчук.	
Запрошуємо в історико-красназничий музей «Гуцульщина» 94	
Книги Шевченкіани,	
що побачили світ у видавництві «Писаний Камінь» 95	
Вітаємо ювілярів 96	

До джерел нашої духовності

Тарас Шевченко

І МЕРТВИМ, І ЖИВИМ, І НЕНАРОЖДЕНИМ ЗЕМЛЯКАМ МОЇМ В УКРАЇНІ І НЕ В УКРАЇНІ МОЄ ДРУЖНЄЄ ПОСЛАНІЄ

А ще хто речет, яко люблю бога, а брата свого ненавидит, ложь есть.

Соборное послание Иоанна.

Глава 4, с. 20

*Т. Шевченко Автопортрет із свічкою.
Офорт. 1860 рік*

І смеркає, і світає,
День божий минає,
І знову люд потомлений
І все спочиває.
Тільки я, мов окаянний,

І день і ніч плачу
На розпутьях велелюдних,
І ніхто не бачить,
І не бачить, і не знає —
Оглухли, не чують;
Кайданами міняються,
Правдою торгують.
І господа зневажають, —
Людей запрягають
В тяжкі ярма. Орють лихо,
Лихом засівають,
А що вродить? побачите,
Які будуть жнива!
Схаменіться, недолуди,
Діти юродиві!
Подивіться на рай тихий,
На свою країну,
Полюбіте щирим серцем
Велику руїну,
Розкуйтеся, братайтеся!
У чужому краю
Не шукайте, не питайте
Того, що немає
І на небі, а не тільки
На чужому полі.
В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля.

Нема на світі України,
Немає другого Дніпра,
А ви претесь на чужину
Шукати доброго добра,

Добра святого. Волі! волі!
Братерства братнього! Найшли,
Несли, несли з чужого поля
І в Україну принесли
Великих слов велику силу,
Та й більш нічого. Кричите,
Що бог створив вас не на те,
Щоб ви неправді поклонились!..
І хилитесь, як і хилились!
І знову шкуру дерете
З братів незрячих, гречкосіїв,
І сонця-правди дозрівать
В німецькі землі, не чужії,
Претесья знову!.. Якби взять
І всю мізерію з собою,
Дідами крадене добро,
Тойді оставсь би сиротою
З святими горами Дніпро!

Ох, якби те сталось, щоб ви не вертались,
Щоб там і здихали, де ви поросли!
Не плакали б діти, мати б не ридала,
Не чули б у бога вашої хули.
І сонце не гріло б смердячого гною
На чистій, широкій, на вольній землі.
І люди б не знали, що ви за орли,
І не покивали б на вас головою.
Схаменіться! будьте люди,
Бо лихо вам буде.
Розкуються незабаром
Заковані люде,
Настане суд, заговорять
І Дніпро, і гори!
І потече сторіками
Кров у синє море
Дітей ваших... і не буде
Кому помагати.
Одцурається брат брата
І дитини мати.
І дим хмарою заступить
Сонце перед вами,
І навіки прокленетесь
Своїми синами!
Умийтесь! образ божий
Багном не скверніте.
Не дуріте дітей ваших,
Що вони на світі
На те тільки, щоб панувать...

Бо невчене око
Загляне їм в саму душу
Глибоко! глибоко!
Дознаються небожата,
Чия на вас шкура,
Та й засядуть, і премудрих
Немудрі одурять!

Якби ви вчились так, як треба,
То й мудрость би була своя.
А то залізете на небо:
«І ми не ми, і я не я,
І все те бачив, і все знаю,
Нема ні пекла, ані раю,
Немає й бога, тільки я!
Та куций німець узловатий,
А більш нікого!..» — «Добре, брате,
Що ж ти таке?»

«Нехай скаже
Німець. Ми не знаєм».
Отак-то ви навчаетесь
У чужому краю!
Німець скаже: «Ви моголи».
«Моголи! моголи!»
Золотого Тамерлана
Онучата голі.
Німець скаже: «Ви слав'яне».
«Слав'яне! слав'яне!»
Славних прадідів великих
Правнуки погані!
І Коллара читаєте
З усієї сили,
І Шафарика, і Ганка,
І в слав'янофілі
Так і претесь... І всі мови
Слав'янського люду —
Всі знаєте. А свої
Дастьбі... Колись будем
І по-своєму глаголать,
Як німець покаже
Та до того й історію
Нашу нам розкаже, —
Отойді ми заходимось!..
Добре заходились
По німецькому показу
І заговорили
Так, що й німець не второпа,
Учитель великий,

А не те, щоб прості люде.
 А гвалту! а крику!
 «І гармонія, і сила,
 Музика, та й годі.
 А історія!.. поема
 Вольного народа!
 Що ті римляне убогі!
 Чортзна-що — не Брути!
 У нас Брути! і Коклеси!
 Славні, незабуті!
 У нас воля виростала,
 Дніпром умивалась,
 У голови гори слала,
 Степом укривалась!»
 Кров'ю вона умивалась,
 А спала на купках,
 На козацьких вольних трупах,
 Окрадених трупах!
 Подивіться лишень добре,
 Прочитайте знову
 Тую славу. Та читайте
 Од слова до слова,
 Не минайте ані титли,
 Ніже тії коми,
 Все розберіть... та й спитайте
 Тойді себе: що ми?..
 Чиї сини? яких батьків?
 Ким? за що закуті?..
 То й побачите, що ось що
 Ваші славні Брути:
 Раби, подножки, грязь Москви,
 Варшавське сміття — ваші пани,
 Ясновельможнії гетьмани.
 Чого ж ви чванитесь, ви!
 Сини сердешної України!
 Що добре ходите в ярмі,
 Ще лучче, як батьки ходили.
 Не чваньтесь, з вас деруть ремінь,
 А з їх, бувало, й лій топили.
 Може, чванитесь, що братство
 Віру заступило.
 Що Синопом, Трапезондом
 Галушки варило.
 Правда!., правда, наїдались.
 А вам тепер вадить.
 І на Січі мудрий німець
 Картопельку садить,
 А ви її купуєте,

Їсте на здоров'я
 Та славите Запорожжя.
 А чиєю кров'ю
 Ота земля напоєна,
 Що картопля родить, —
 Вам байдуже. Аби добра
 Була для городу!
 А чванитесь, що ми Польщу
 Колись завалили!..
 Правда ваша: Польща впала,
 Та й вас роздавила!

Так от як кров свою лили
 Батьки за Москву і Варшаву,
 І вам, синам, передали
 Свої кайдани, свою славу!

Доборолась Україна
 До самого краю.
 Гірше ляха свої діти
 Її розпинають.
 Замість пива праведную
 Кров із ребер точать.
 Просвітити, кажуть, хочуть
 Материні очі
 Современними огнями.
 Повести за віком,
 За німцями, недоріку,
 Сліпую каліку.
 Добре, ведіть, показуйте,
 Нехай стара мати
 Навчається, як дітей тих
 Нових доглядати.
 Показуйте!.. за науку,
 Не турбуйтеся, буде
 Материна добра плата.
 Розпадеться луда
 На очах ваших неситих,
 Побачите славу,
 Живу славу дідів своїх
 І батьків лукавих.
 Не дуріте самі себе,
 Учітесь, читайте,
 І чужому научайтесь,
 Й свого не цурайтесь,
 Бо хто матір забуває,
 Того бог карає,
 Того діти цураються,

В хату не пускають.
Чужі люди проганяють,
І немає злomu
На всій землі безконечній
Веселого дому.
Я ридаю, як згадаю
Діла забуті
Тяжкі діла!
Дідів наших.
Якби їх забути,
Я оддав би веселого
Віку половину.

*Отака-то наша слава,
Слава України.
Отак і ви прочитайте,
Щоб не сонним снились
Всі неправди, щоб розкрились
Високі могили
Перед вашими очима,
Щоб ви розпитали
Мучеників: кого, коли,
За що розпинали!
Обніміть ж, брати мої,
Найменшого брата, —
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати.
Благословить дітей своїх
Твердими руками
І діточок поцілує
Вольними устами.
І забудеться срамотня
Давня година,
І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, невечерній
Тихо засіяє...
Обніміть ж, брати мої,
Молю вас, благаю!*

14 декабря 1845
Вьюница

Невеликий коментар

Відмінним твором (молодого Т. Шевченка) і самотнім в українському письменстві є «**І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє**».

Коли перші були звернені проти режиму московського царату, то цей останній твір є заадресований до «земляків», до української інтелігенції, яку поет так добре пізнав у минулому і в сучасності і є також звернений до всіх і в майбутньому в Україні й не в Україні, а скрізь по цілому світі стущих.

Це є твір на всі віки, доки буде Україна й українська нація, слово його вічне... як слово Євангелії, як молитви — слово генія! І поки буде свідомий українець жити, доти буде його тисячу, мільйон разів перечитувати — і не начитається, і не збагне ще всієї його премудрости.

Це Глибинна Книга Українського Народу. Ніби слова прості, істини ясні: вчіться, пізнайте правду й обніміть найменшого брата по крові, будуйте свою хату, бо в своїй хаті — своя правда і сила і воля. «Нема на світі України» кращої. «Немає другого Дніпра»; полюбіть її, цю велику руїну... Пізнайте, хто ви, чії сини, яких батьків і за що закуті! Розкуйтеся! Пізнайте славу дідів своїх і батьків лукавих! Порівняйте й пізнаєте на чийому боці правда. І хто просякнеться цими правдами, той пізнає ліки на всі українські національні болі і вилічиться від своєї недуги, від малоросіяинства...

Пояснення університетського професора доктора Леоніда Білецького до «Кобзаря», виданого у Празі в українському видавництві «Пробосм» 1941 року і перевиданого Косівським видавництвом «Писаний Камінь» у 2006 році.

ВСЕ ВИЙШЛО якось несподівано. Михайла Павлюк, видавець і популяризатор української літератури, власник багатой бібліотеки рідкісних книг нашого Великого Кобзаря і полум'яний шанувальник його таланту, звернувся до мене з проханням допомогти у випуску чергового номера часопису «Гуцули і Гуцульщина», присвяченого 200-річчю з дня народження Тараса Григоровича Шевченка. Хоча й часу до ювілею залишалося трохи більше місяця, без вагань погодився. Поки дійшов додому, у голові вже крутилися рої думок — які б то краще вмістити статті і світлини, як привабливіше усе те оформити, з чого почати переднє слово...

Сів за комп'ютер і почав набирати текст...

Минають роки, але творчість поета Тараса Григоровича Шевченка невмируща. Він живе не тільки в книгах, картинах, бронзі і граніті, він живе вічно у наших серцях. І немовби про себе написав він слова-відгук у вірші, якого присвятив теж великому українцеві, першому класику нової ук-

раїнської літератури періоду її становлення Івану Котляревському:

*Все сумує, — тільки слава
Сонцем засіяла.*

*Не вмре кобзар, бо навіки
Його привітала.*

*Будеш, батьку, панувати,
Поки живуть люди,
Поки сонце з неба сяє,
Тебе не забудуть!..*

Виходило якось трохи патетично і пафосно. Але ж наближалися до нас все таки 200-ті роковини славного сина України!..

Увагу від монітора відірвав телевизор. На барикадах Євромайдану стояв гарний молодий двадцятирічний бородань, вірменин Сергій Нігоян і декламував чистою українською мовою рядки Великого Кобзаря з поеми «Кавказ»:

*І вам слава, сині гори,
Кригою окуті.*

*І вам, лицарі великі,
Богом не забути.*

*Борітеся — поборете,
Вам Бог помагає!
За вас правда, за вас слава
І воля святая!*

Сергій Гагікович Нігоян — протестувальник і один з охоронців Євромайдану 22 січня 2014 року був першим убитим озвірілими беркутівцями під час подій на вулиці Грушевського в Києві.

Один з трьох сучасних всесвітньовідомих академічних українських композиторів киянин Валентин Сильвестров написав музику на вірші Тараса Шевченка, які активіст Сергій Нігоян читав на Майдані Незалежності і присвятив Герою України Нігояну свій диптих «...І вам слава, сині гори» та «Со святими упокой»...

В одному із своїх останніх інтерв'ю Валентин Сильвестров говорив про те, що найбільш совісні люди, люди із загостреним моральним почуттям, можуть стати жертвами. «Це передчуття, на жаль, стало дійсністю. Страшно подумати, що ювілей Шевченка цього року будуть відзначати ті, хто опосередковано чи прямо пов'язаний із загибеллю Сергія Нігояна. Адже справжній сенс того, про що писав Шевченко, відображений у житті таких як Сергій, а також у тих творах, які присвятив йому композитор», — нагадує на своєму сайті видавництво «Дух і літера», яке вмістило повідомлення про нові твори композитора.

*Ми віруєм твоїй силі!
І духу живому
Встане правда! Встане воля!
І тобі одному
Помоляться всі язика
Вовіки і віки.*

Валентин Сильвестров

Сергій Нігоян

А поки що течуть ріки,

Кривавії ріки!.. — глянув на фотографію Сергія Нігояна з транспортом на барикадах Євромайдану і мимовільно на згадку напливли про-рочі слова з «Кавказу», звернені Шевченком до Бога. На душі стало ще сумніше. Щоб трохи відірватися від невеселих думок, вирішив трохи прогулятися у санаторному дендрарію навпроти власної хати.

Вийшов у коридор, а крізь відчинені двері ввімкнутий на всю «катушку» телевизор у кімнаті жіночої матері підозріло погрожував устами не те секретаря РНБО, не те Голови Адміністрації Президента України Андрія Клюєва, що політична криза, викликана ніби то Євромайданом, несе реальну загрозу розколу держави аж на три частини.

Загроза розколу є? На жаль, існує! От тобі і маєш! — Може, отакі діячі із партії регіонів та їх кремлівські господарі, наставники та «мрійники» і хотіли б цього добитися, але всі отакі думки та намагання їх втілити в реальності не варті і ріжка табаки! — десь у підсвідомості заговорив

внутрішній протестний голос. Україну розколоти неможливо, бо якщо в Галичині ще за часів Австро-Угорщини в першу річницю смерті Шевченка на Сокільській скалі на Косівщині волелюбні гуцули «синіх гір» встановили йому пам'ятник, то це означає, що наш Кобзар уже в той час переступив через усі державні і географічні кордони, соціально-станові межі, конфесійні різниці, які ділили наш народ, зумів стати виразником його непоборного духу і звитяжних дум. Це свідчить і про те, що українці — один-єдиний народ.

*Обніміться ж, брати мої,
Молю вас, благаю!*

— закликав нас колись мудрий Тарас. До злагоди звать українців і повсталі проти диктаторського тоталітарного режиму Януковича Євромайданівці. Всі ми будемо тільки тоді господарями своєї долі, тільки тоді здобудемо собі добробут і щастя у своєму краї, коли ми всі, такі різні і водночас однакі як на Заході, так і на Сході, об'єднаємося навколо святої мети — здобуття Україною справжньої незалежності, демократичного розвитку у спільній європейській сім'ї вільних народів. Тільки досягнувши національної згоди, ми побудуємо цивілізоване громадянсь-

ке суспільство в Україні. Дороговказом на цьому шляху є наш Пророк Тарас Шевченко здавна шанований і знаний у кожній гуцульській хаті, в якій він мав і має другий, після Бога, пошанівок. Уже друге століття у галицьких сім'ях на стінах поряд з іконами-образами, до яких молилися і моляться, розміщені портрети Тараса Шевченка, на найпочеснішому закутті — «Кобзар».

Люди давно обрали собі Тараса Шевченка за символ, за національний дороговказ. Поет для народу є Великим Пророком і Учителем, який неустанно закликає любити й боротися за Україну, пам'ятати хто ми є, звідки і якого роду.

Відома українська поетеса Марія Влад, уродженка села Розтік, сусіднього із Сокільським пам'ятником Кобзареві, нас закликає:

*Та заки все ще не знищено доценту,
Брат брата не підтрочуймо до ями.
Вернімося до Бога, до Шевченка,
Святий глагол врятує нас, слов'янци.*

Михайло ДОЛІШНИЙ

На світлині з 7 стор: на фоні Новорічного 2014 року Майдану у Києві «Автопортрет» Т. Шевченка. Офорт. 1857 р.

На поштової картці зафіксовано гурт гуцулів біля обеліска Т. Шевченку на Сокільській скалі

Шевченко на Майдані

Тарас Шевченко став символом революції для українців. Зі словами Шевченка йдуть на барикади Майдану. Під його поглядом готові віддати життя. Аби бути вільними. Здається, якби Тарас Григорович жив сьогодні, він теж був би у ці дні в касці, в теплому одязі і на столичному Майдані.

Буваючи на різних майданах, ловлю себе на думці: виглядає, що Великий Кобзар містичним чином ожив. Він живе у слові і живописі. Його читають і слухають, його образ малюють скрізь: на барикадах, на навколишніх будинках і в розкішних залах...

У перші дні Майдану, коли на нього вийшла студентська молодь змусити безвідповідальну владу підписати договір про асоціацію України з Євросоюзом, виглядало все мирно і красиво: креативні люди вийшли проти жлобів; розум — проти покірної тупості; культура — проти безкультур'я. Це був Майдан інтелектуалів, сту-

дентів, освічених людей або просто політично грамотних. Після кровавої зачистки Майдану у ніч на 30 листопада та мамаєвого побоїща на Банковій під будівлею Адміністрації Президента (колишнього бункеру центрального комітету компартії України) тепер, звісно, Майдан має інші настрої та інші кольори.

Наприклад, вранці 14 січня мітингувальники вивисили банер із зображенням лідера ОУН Степана Бандери на приміщення Київських міських ради і адміністрації, але щоб бува він не спричинив розбрату на Євромайдані, ввечері його замінили на величезний портрет Кобзаря. Плакат зі Степаном Бандерою повісили всередині будівлі.

Але дух революціонера-поета і революціонера-політика повсякчас витає над Україною.

Художник-ілюстратор Андрій Єрмоленко — один із гурту митців, які ще на початку грудня в перші дні Майдану розбили на Хрещатику свій

намет «Мистецький барбакан», в одному із своїх інтерв'ю висловив, здавалось би парадоксальну мрію: «У мене є дуже мілітарна думка: хочу зобразити Шевченка, Лесю Українку, Франка зі зброєю — вони відстоюють Україну зі зброєю в руках». На здивований погляд журналістки: «Леся зі зброєю? Жінка, що більшу частину життя була хвора, на інвалідному візку?», влучно і в дусі нинішніх днів відповів: «Думаю, якби вона жила в нашому часі — вона б першою взяла зброю. Я не закликаю до насильства і чогось такого. Але, як бачите, досі в обороні нашої нації стояли поети — Стус, Шевченко, Франко, Симоненко».

Їх справедливого слова потребують усі. Звичайно, найчастіше звертаються за порадою до Батька нації.

В історії це унікальний випадок, коли

поет став символом не лише боротьби за незалежність, але й символом держави — України. Через слово. У нього навіть є рядок: «І на сторожі коло них поставлю слово».

Сьогодні є у людей, зокрема у тих, хто виступає зі сцени на Майдані, усвідомлення важливості мовчання, тиші й, відповідно, цінності кожного сказаного слова?

Узяти хоча б слова архієпископа Любомира Гузара, сказані ним 8 грудня на сцені Майдану: «Працюй так, ніби все залежить від тебе, а мо-

лися Господові так, ніби все залежить від Нього». Тут — цінність кожного слова.

Як зауважив з цього приводу відомий український композитор Валентин Сильвестров «до Президента звертаються не просто люди, але моральні авторитети — Мирослав

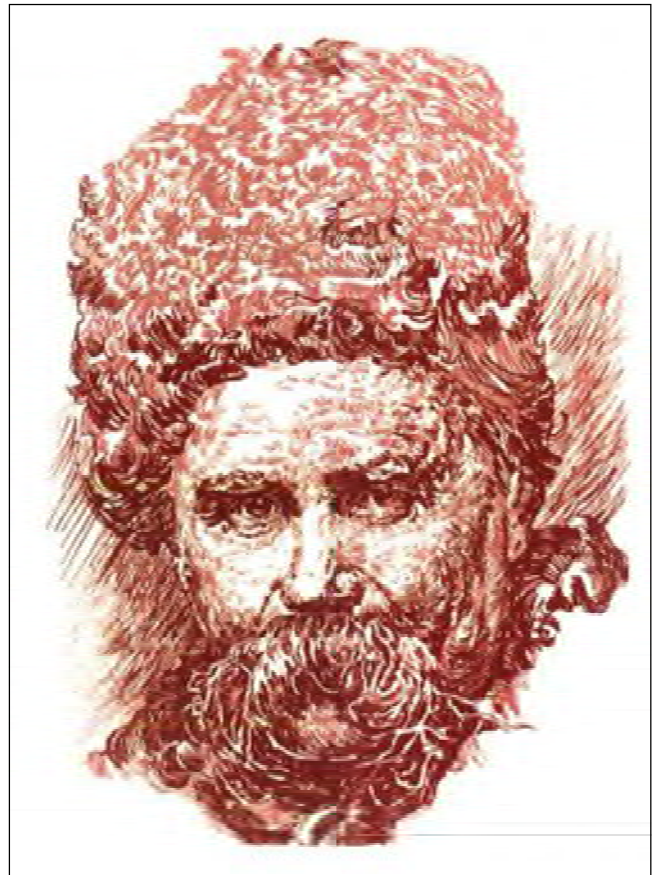

На світлині: портрет С. Бандери у колонній залі Київської МДА

Попович, Любомир Гузар та інші. Вони звертаються, а він не чує їх — він слухає своїх холуїв. Звертаються вільні люди культури, а Ви, пане Президенте, слухаєте Путіна з поганою репутацією... Я радив би Януковичу й усім іншим прочитати вірш Тараса Шевченка «І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм» і біблейську «Нагірну проповідь». А лише хреститися — будь-який дурень може, а прочитати ці речі — тут потрібен не лише інтелект й освіченість, але й бажання, воля. Зараз поведінка нашого Президента — не поведінка політичного діяча. Це поведінка людини, яка займається якимись своїми справами, а вечорами не дивиться телевизор, а шкода».

— Як би неочікувано це звучало, головний подарунок українцям до ювілею Шевченка — це Майдан. — Переконливо заявила в інтерв'ю інтернетсайту «Лівий берег» Наталія Ворожбит, відомий і популярний український драматург, лідер течії «Українська нова драма», чиї п'єси у різний час успішно ставилися і продовжують ставитися на сценах Англії, Латвії, Росії та України. — Шевченко Майдан передчував. Все життя боровся за свою свободу, зазнавав страждань через дії влади. Я, вважаю, Майдан — абсолютно шевченківська історія. Сьогодні не можна говорити про Шевченка і не говорити про Майдан. Пройдіться по Майдану — це найбільш цитований поет, який найбільше відповідає духу часу, живий, не закостенілий герой! Майдан — витвір сучасного мистецтва, я би по ньому екскурсії водила. Коли мені кажуть, що Майдан нівечить центр,

я дивуюся: мені здається, тепер найкрасивіше, що є в центрі Києва — це Євромайдан.

Екскурсії по майдану киянка Ворожбит, котра прожила десять років у Москві і яка стояла біля витоків московського «Театру.doc», водити ще не почала, однак робить те, що вона вміє краще всього — збирає матеріал для майбутнього спектаклю про Майдан. Якщо все складеться вдало, то «Щоденник Майдану», ініційований на початку грудня 2013 року нею і її колегою режисером Андрієм Маємом, стане першим в Україні політичним спектаклем.

Майдан — це справді «спектакль». Ось сцена. На ній можна побачити багато знайомих і відомих облич та й не дуже: політиків, артистів, спортсменів, простих селян і робітників... і колядників, і щедрувальників. А за ними уважно спостерігає з портрета Тарас Шевченко — головний герой сцени, завдяки чому він став ще більш відомим і упізнаваним багатьом людям світу. Живописна картина належить перу геніальної української художниці Аделіни Мухіної, яка 19 січня 2014 року на 84-му році відлетіла у Вічність...

Ось барикади! Які вони викликають враження і емоції?

— У перші дні протистояння на Грушевського у мене в голові крутилися дві цитати, щиро зізнається уже згаданий художник Андрій Єрмоленко: «І вражою злою кров'ю волю окропите» та «Борітеся — поборете!». І потім так склалося — теж містика! — що саме слова «Борітеся — поборете» цитував у короткометражці, знятій на Майдані, і Сергій Нігоян. Я зараз малюю Нігояна. У нас з'явилися герої! Не сцикуни, які виголошують меморандуми, а герої та відчайдухи. Ви подивіться: один із краших фільмів про Україну зняв вірменин Параджанов. І першим зараз загинув теж вірменин. Коли я дивився це відео з Нігояном, яке зняв Сергій Проскурня, і де він читав поему «Кавказ», мене вразило: я також брав участь у цьому проекті і також читав уривок з «Кавказу». Ми з ним однієї крові — ми вільні. Він, на відміну від мільйонів суцх в Україні, загинув вільним, а мільйони живуть рабами»...

На сцені Майдану колядники з Дрогобиччини. У центрі сцени — портрет Т. Шевченка

Чому Шевченка називають пророком, чому кажуть, що його вірші, на відміну від багатьох його сучасників, досі актуальні для України? Тому що все, що він говорив, не виконане. 200 років ми живемо в кріпацтві. Шевченко писав: «Кайдани порвіте» — не порвали. «В сім'ї вольній, новій» «врага не буде супостата» — є супостат. «Чорніше чорної землі блукають люди» — так воно у масі і зараз є. Український нарід боготворить не постать, вірші, творчість Шевченка, а його «імідж».

Тепер Шевченко потужним набатом лунає над Україною. І не тільки на майданах, у школах, на великих міських і маленьких сільських сценах. Шевченко появляється у храмах наших душ. З 9 лютого, приміром, Святоюрська молодь у Львові у соборі Святого Юра щонеділі опісля вечірньої Божої служби читає твори Кобзаря на спомин про ранених, катованих і вбитих на Майдані. У такий спосіб наша прекрасна молодь вирішила не лише віддати шану Тарасу Шевченку з нагоди 200-річчя від дня його народження, а й згадати усіх жертв сучасного антинародного режиму, за влучним висловом народного депутата Анатолія Гриценка, який після кровавих подій на Майдані є яскравим прикладом тоталітаризму і диктатури, що довів до того, що «Україна перетворюється навіть не на Білорусь чи Росію, а на Північну Корею».

Але хіба ми, українці, маючи Шевченка, дозволимо так над нами насміхатися і знущатися?

Михайло ГОРОДЕНКО
Світлина Тараса Пасимка

14.01 Київ, сцена Різдового майданування коло Ладських воріт
18:00 РЕП-ВЕЧІРКА У СТИЛІ «НББ»

ДОВІДКИ ЗА ТЕЛ.: (067) 390 84 00

Тарас Шевченко: 200 років самотності

живий звук

Оксана Левкова

живий репер Шевченко

- Хто стане новим Шевчею в Україні?
- Що футболіст Андрій Шевченко думає про свого однофамільця?
- Що робити з Шевчею в умовах загальноукраїнської печальки і журбинки у сфері освіти й культури?!
- Як жити у країні, де лише єдина людина (Ірена Карпа) здогадалася сполучити Міжнародний день діджея (9 березня) з днем народження Шевчи (9 березня)?
- Вірш Шевченка «Холодний Яр» у стилі реп — це можливо!

ЄВРОМАЙДАН —

головний подарунок до славного ювілею Шевченка

КИЇВ. 15 — 24. 12. 2013
ГРУДНЕВИЙ ЄВРОМАЙДАН

Активна фаза протестів в Косові розпочалась 22 листопада і тривала до початку грудня. Ініціатором косівського Євромайдану виступили студенти КПДМ ЛНАМ. Це були не політичні акції на підтримку європейського курсу країни. Також намети в центрі міста були і від опозиційних сил Косівщини. Як незалежний журналіст та громадський діяч, я підтримував новий студентський рух інформаційно. Проте, угода про асоціацію з ЄС не була підписана, а її прихильників міліція розігнала з майданів по всій Україні. Стало зрозуміло, що ситуація сильно погіршилась і було вирішено всім їхати на Київ. Я провів на Майдані 8 незабутніх днів і лише зараз поділюся своїми думками і враженнями, коли емоції вже вляглись і можна більш об'єктивно і тверезо оцінити побачене.

КОСІВСЬКИЙ НАМЕТ

Мені пощастило, адже якраз за кілька днів до мого приїзду було встановлено Косівський намет, організований координатором Євромайдану від Косівського району — Олегом Соломченком. Наш військовий намет знайти досить легко — він встановлений на вулиці Хрещатику. Ліворуч Будинок профспілок України та вихід з метро на станції Майдан Незалежності, а праворуч — «Збербанк Росії» та ресторан «Два Гуся». Зразу за наметом розташована велика барикада зі сторони Європейської площі, яку наші хлопці і обороняють. Перед нами стоять ще кілька наметів з коломийськими людьми, яких реально дуже багато на Майдані, а праворуч — Правий Сектор — компанія хороша!

Раніше наші люди були змушені сидіти просто неба чи грітися в інших наметах, а ночувати — в Жовтневому палаці та КМДА. Свого місця не було, а зараз вже з'явився пункт збору та обігріву. Частина людей з Косівського району та багатьох з Львівської області взяв до себе на без-

коштовне проживання народний депутат України Віктор Пилипишин у готель «Експоплаза» на Нивках. Тоді, перед виборами у Верховну Раду, він показово підтримував Євромайдан, а на другий день після перемоги одразу вигнав всіх протестувальників зі свого готелю. От і вір політикам після таких подій на Майдані — кожен показує своє справжнє лице!

Загалом, погода в Києві сприяла протесту, адже було відносно тепло і сухо, як на кінець грудня. Бо якби йшов часто дощ чи сніг, то довго в наметі люди б не витримали. Але все одно було досить сиво від туману на вулиці і холодно вночі. Дрова швидко набирали вологу і коли ними розпалювали «буржуйку», то весь намет був повний диму. Люди спали на дерев'яних стелажах 10 см. висотою над бетонною плиткою. І хоч пічка горіла без перерви, але від землі тягнуло холодом добряче. Тому не дивно, що хлопці швидко хворіли і сильно кашляли. І я з Майдану приїхав дуже хворий і ще довго не міг вилікуватись. На початку, коли лише розклали намет, не було все так якісно зроблено і налагоджено, як зараз. Тепло-го одягу не вистачало, було кілька покривал, але досить тонких. Їжу треба було брати в Будинку профспілок України, чекаючи з півгодини чи навіть і більше, поки прийде твоя черга.

Зараз в Косівському наметі все набагато краще і організованіше — тепло, ситно і хороша компанія гарантована. Головне, щоб було бажання їхати і боротися за своє майбутнє!

МАЙДАН

Я, звісно, багато читав про Євромайдан в Інтернеті та дивився по ТБ, але коли побачив все на власні очі, то враження були набагато сильніші. Хмари диму від бочок та пічок вкривали весь Майдан Незалежності та прилеглі вулиці. Навколо тебе дуже багато людей — всі різні, але єдині в бажанні змін для країни. Ця загальна солідарність, миролюбивість, доброта, щирість, щедрість — найкращі якості української нації, як ніколи яскраво проявили себе саме на Майдані. Кажуть, що це нова Київська Січ і це справді дуже вдале порівняння, але тисячі слів, відео та фотографій не замінять одного дня проведеного на Майдані. Бо це найважливіше соціокультурне явище в житті країни за весь час «незалежності».

Тоді в грудні ситуація була подібна до Помаранчевої революції і люди щиро вірили, що мирним шляхом можна змінити владу і ситуацію в країні достроковими виборами.

Барикади ще не були такі високі та укріплені як зараз. Ситуація була дуже спокійна, аж занадто, як на мій погляд, бо після побаченого в Інтернеті і на ТБ виглядало, що в Києві революція, а реально було більше схоже на дискотеку. Хоча варто зазначити, що не всюди було так весело та позитивно. Наприклад, коли я потрапив на Хрещатик, ближче до будівлі КМДА, яка на той час контролювалась ГО «Спільна Справа», то відчувалося напруження в людях і сум — вони не ходили до сцени і не слухали пісень фестивалю на «дискотеці», а зосереджено несли варту і досить мало розмовляли. Ця різниця була дуже помітна в людях — тут стояли ті, хто не вірив в мирне вирішення конфлікту, по крайній мірі так насправді виглядало.

На світлині: майданівці з Березовів

На світлині: Різдвяний Дідух на Майдані

Важливим елементом життя Майдану є його самоорганізація. Приємно бачити, що кожен старається долучитись і допомогти в міру своїх можливостей. Жоден не сидить склавши руки. Якщо б таку активність люди застосували в масштабах країни, на корисні громадські проекти, то країна була б набагато краща!

Я приїхав на Майдан як незалежний журналіст і дуже радий, що мав таку нагоду — це те, що ми будемо розказувати нашим дітям та внукам, адже зараз твориться наша історія — або ми стаємо в ряд з Росією і Білорусією, або ближче до Польщі, Литви і Чехії. Вже три місяці триває протистояння і геть невідомо, чи ми переможемо, але однозначно в грудні в мене і всіх інших людей було набагато більше оптимізму, ніж тепер. Адже багато хто сподівався на політичні та економічні санкції країн Заходу, як спосіб тиску на владу.

Я не бачив на Майдані страху — лише ментальна єдність і солідарність. Це дуже сильне відчуття, коли гімн України тисячі людей співають так щиро, що хочеться плакати. Та навіть ОУНівське вітання «Слава Україні» в центрі Києва теж справляє сильне враження!

АКЦІЯ

«РЕВОЛЮЦІЙНИЙ МИКОЛАЙ»

Для мене найбільш очікуваними святами в році є Різдво і день Святого Миколая. Можливо, саме тому я в житті часто виконував роль Мико-

лая чи Діда Мороза. Під час навчання в Інституті Журналістики 19 грудня ми кожного року їздили з Києва з постановкою в дитячий будинок у Березані. Тому коли моя знайома Рената запропонувала мені стати Миколаєм на Майдані, я, звісно, погодився без вагань. Напевне, така моя доля і ще й борода файно відросла!

Все почалося з ідеї Рени, яку підтримали кілька друзів, в тому числі і я. Спочатку я мав забезпечувати музичний супровід на дарбуці чи джембе, але музичних інструментів дуже мало на Майдані, навіть не таких екзотичних. Тому зосередився на іншому — ніколи в житті не робив оригамі, але хотів навчитись. Виявилось, що це дуже просто і швидко — достатньо лише чітко виконувати певний порядок дій. А робити цікаві речі в хорошій компанії, то просто одне задоволення!

Спочатку все виглядало, як локальна ініціатива студентів, але з кожною годиною масштаб акції зростав, як і кількість її учасників. За два дні було зроблено аж 3500 пташок оригамі з кольорового паперу, де на кожній було написано побажання. Згодом ці подарунки мали розлетітися Майданом, а в першу чергу для охоронців на барикадах. Під час підготовки акції нам з рекламою допомогли журналісти. Також багато з них обіцяли підтримати нас інформаційно під час самого святкування, але залишився лише «5 канал». Серед нас навіть був студент, якого побили вночі 30 листопада і на його обличчі ще залишались сліди від побиття...

Ввечері до нас приєднався музичний супровід (гітара+баян) і стало набагато веселіше. До

того ж пан Михайло з Києва, який грав на гітарі ще й файно співав і було вирішено всім разом виконати хіт «Ой хто, хто Миколая любить...» Коли ми вкотре репетирували пісню, до нас підійшов ведучий зі сцени і запропонував виступити. А чому б ні?

До речі, добратися до сцени не так і просто було — кількість охорони і кордонів на підступах вражала, не менше ніж на барикадах точно, а то й і більше.

І ось, нарешті, ми на сцені. Рената розказала про нашу акцію, а потім я, від імені Святого Миколая привітав людей з великим святом, а політикам — обіцяв різочку. Також не забув розповісти і про «Садибу Святого Миколая» в нашому районі. Переді мною стояло десь тисяч 5 людей, які дуже гарно реагували на мої слова і підтримували оплесками. Тому я вирішив в кінці зробити невеличку імпровізацію, про яку ніхто не знав. Попросивши співачку Руслану зробити «бітбокс», я зачитав реп про рідне місто Косів. Також одночасно вона підіграла на тамбуріні. Для всіх це виявилось приємною несподіванкою і можна сказати, що це був мій найкращий концерт і найуспішніший виступ в житті. Ще наші музики заспівали і заграли кілька пісень і рушили колоною до першої барикади під оплески тисяч людей.

Ходили ми з піснями і музикою десь дві години, поки обійшли весь Майдан і всі 6 барикад. Люди реагували переважно позитивно, але на барикадах видно було, що багато чоловіків втомлені і їм, м'яко кажучи, не до свята. Хоча молодь та діти були дуже раді бачити Миколая і

зробити на пам'ять фото з ним.

Напевне, таким ментально і фізично виснаженим я ще не був ніколи. Всю енергію я віддав людям на Майдані, а фіолетова ковдра, яка слугувала мені за одяг виявилась дуже важка. Та і шапка теж була нелегка, але в загальному все пройшло краще, ніж можна було очікувати.

Це було найкраще святкування дня Миколая в моєму житті, тому щиро дякую всім, хто допомагав нам зробити справжнє свято на Майдані.

— Детальніше про акцію «Революційний Миколай» можна почитати тут, — розповідає організатор Рената: — <http://kosivart.if.ua/2013/12/26/4321/>

ПІДСУМОК

Я був на Майдані, коли Янукович без жодних проблем підписав стратегічні угоди з Росією, а на довиборах у 5 «проблемних округах» до Верховної Ради виграла не опозиція, а провладні кандидати. Перемогти вдалося лише на 1 окрузі — і це в найактивнішу фазу протистояння. Я довго не міг в це повірити, що однак підкреслювало наочно — Майдан програє. Влада змінила тактику від агресивного (силовий розгін) — до пасивного (повне ігнорування існування Майдану та вимог його активістів).

Як ми бачимо, другий спосіб набагато дієвіший. «Можете хоч рік стояти в центрі Києва і мирно танцювати і співати. Головне — не виходьте за межі барикад і не блокуйте адміністративні будівлі в урядовому районі. Дайте нам змогу красти далі і робити все що ми хочемо», — приблизно так можна зрозуміти дії влади.

Хоча чи могло бути по-іншому? Коли багато киян живуть звичним життям і найбільший прояв їх громадянської позиції — це на вихідних зробити фото на барикадах з друзями чи дітьми. Ніби, як похід в кіно чи зоопарк, але ще крутіше, з адреналіном. Якщо ти йдеш між молодих людей, а вони між собою говорять: «Сматрі што наделали з центрам Києва, одні бамжи здесь і ваянет димам». І жодного слова не чути чому цей Євромайдан стоїть і які його конкретні цілі та вимоги — багато хто взагалі не розуміє, чому люди там зібрались.

Одна з причин такої реакції — проросійська пропаганда більшості українських ЗМІ. Але також це відбувається тому, що сам Майдан за 3 місяці існування не виробив єдиної інформаційної політики — немає ні єдиного сайту чи представництва в соціальних мережах, ні місцевого телебачення чи радіо, ні газети. Інформація на Майдані поширюється дуже погано. Іноді люди дзвонять додому в Косів, щоб дізнатися, що ж відбувається в Києві. Мені, як журналісту це дивно, бо відсутність власного інформаційного забезпечення залишає місце для пропаганди та провокацій, які залишаються без відповіді.

Додому я повертався з важким серцем. Чого лише варті фільми, які показують в автобусах за маршрутом Косів-Київ. Весь час поки їдеш, дивишся лише російські фільми. Один із них був про молодого лейтенанта, який повертається після війни в рідне село на Поліссі, щоб героїчно розбити банду УПА. І так цілих 12 годин — як то кажуть: «Проти чого боролись, на те і напорились». Чи можна від киян та східняків вимагати свідомості, якщо самі косівчани дивились ці фільми їдучи, як на Майдан, так і з Майдану, і ніхто не попросив включити щось інше.

Майдан програє, і людей на ньому стає все менше. Очевидно, що час, коли такі акції були масові пройшов. Але опускати руки не можна — треба боротись до кінця, бо в іншому випадку російські фільми з автобуса стануть реальністю в нашій країні.

Тарас ПАСИМОК
Світлини автора

ЄВРОМАЙДАН —

нове побачення у січні

КИЇВ. 24. 01. — 30. 02. 2014
ЄВРОМАЙДАН

Цього разу зі мною в Київ їдуть ще 16 чоловіків та хлопців. Коли мене до цього запитували, чи планую я знову їхати в столицю на «Майдан», то я відповідав: «Лише в тому випадку, коли там закінчиться дискотека і розпочнеться справжній протест, а не симуляція».

Після прийняття скандальних диктаторських законів всім людям стало зрозуміло — або розходитись або починати активні протестні дії. І от 19 січня, після чергового віче, конфлікт неочікувано переріс в бої на вулиці Грушевського. Як це не дивно для найбільш мирної нації в світі, але українці під проводом «Правого Сектору» почали наступ.

Чи було страшно їхати в Київ? Звісно, що так! Адже якраз вночі 23 січня відбувся черговий штурм «беркуту» та внутрішніх військ на Грушевського і ми не знали чи встигнемо допомогти хлопцям вистояти. Очевидно, що від самого початку «Євромайдану» ситуація увійшла в найбільш активну та небезпечну фазу. Тому сидіти вдома — дивитись ТБ і читати новини в Інтернеті, коли в мирний час в центрі столиці помірають молоді хлопці, — не було жодного морального права. Країна на грані громадянської війни, — так тоді здавалося. З того часу, коли я був на

Євромайдані вперше, минув рівно місяць і можна було чітко порівняти ті зміни, які там відбулися.

ВУЛИЦЯ ГРУШЕВСЬКОГО

Коли потрапляєш на вулицю Грушевського перший раз, то здається, що на ній виставлено декорації якогось апокаліптичного голлівудського фільму. Чорна земля в буквальному розумінні горить під ногами — це тліють залишки гумових покришок. Повітря теж чорне від диму і дихати ним дуже важко, навіть кілька хвилин. Рятую лише те, що вітер з Дніпра відносить частково хмари диму, але люди, які охороняють барикади, однозначно жертвують своїм здоров'ям. До речі, варто відзначити, що на Грушевського, особливо на першій барикаді стоїть багато росіян, білорусів, кавказців — тому не дивно, що при штурмі вони перші потрапили під удар і, на жаль, кілька загинуло.

Також треба згадати про небезпечну роботу моїх колег-журналістів. Я пишаюсь, що в Україні є так багато патріотів серед представників цієї професії, які жертвують своїм здоров'ям і ризикують життям заради віри в світле майбутнє для нашої країни! Вони справжні герої Євромайдану, адже без їхньої роботи і активної громадської позиції другого Майдану в Україні не було б.

На окрему подяку заслуговують і українські жінки та дівчата. Коли ти стоїш за 10 метрів від «Беркуту» і бачиш, як безстрашно представники «слабкої статі» на рівні з дорослими чоловіками будують барикади, носять покривки від автівок, мішки, бруківку, чай та їжу, то ти розумієш, що назад дороги немає. Якщо в цих маленьких тілах б'ється таке безстрашне серце, то для «сильної половини людства» не може бути кращої мотивації, ніж бажання захистити наших героїнь.

Чого лише вартий випадок, коли три старші жіночки, стоячи на спаленому автомобілі, били по його сталевому каркасу палицями, підтримували таким чином бойовий дух хлопців на передовій. Це просто «розрив шаблону» і всіх стереотипів, що на Грушевського стоять лише молоді праворадикали.

Бо насправді, це не так! Просто раніше Майдан розривався на дві частини — одні хотіли продовжувати танцювати, а інші — робити революцію.

Опозиційні політики намагались балансувати і втримувати цих людей, як єдине ціле. А тепер більш серйозно налаштовані люди перейшли з Майдану на Грушевського і їхній бойовий дух значно вищий. Я вважаю, що таке розділення пішло на користь протестному руху в цілому і від взаємних звинувачень перейшло у фазу співпраці.

Також потрібно сказати, що, зважаючи на масштаб та розмах бойових дій, насправді руйнувань на Грушевського дуже мало. Навіть бар-ресторан японської кухні «Сушия» та багато інших закладів, які були в самому епіцентрі сутичок не

зазнали ушкоджень і працювали в нормальному режимі в активній фазі протесту.

Також, вже вдруге в Києві зустрівся з відомою співачкою Русланою — мені на неї щастить. Цього разу я стояв на першій барикаді, а вона якраз повернулася з переговорів з керівництвом міліції. Розказувала, що там не хочуть чути ніяких аргументів і на контакт не йдуть — ніби зомбі всі. А також те, що в «Українському домі» розташовані загони «барсу», які легко можуть вдарили в спину мітингувальникам. А вже на другий день «Український Дім» протестувальники взяли штурмом...

Цим разом я був у Києві 12 днів, то міг бачити, що кількість людей, як на Майдані, так і на Грушевського потроху зменшувалась. Одна із головних причин — це дуже сильні морози, особливо вночі — -20-24. Але всі ті люди, які залишилися, твердо будуть стояти до кінця і вже не вірять, що мирно можна змінити країну.

НІЧНА ВАРТА

Коли я приїхав в Київ, виявилось, що в косівському наметі було досить багато людей. Тому з дозволу керівництва новоприбулі могли допомогти протесту не на барикадах, а взяти участь в інших заходах. Тому я долучився до акції «Нічна Варта», де студенти і всі інші вартівники чергували вночі в лікарнях і разом з активістами Автомайдану намагались не допустити вивезення з лікарень постраждалих протестувальників в райвідділки міліції.

До речі, серед учасників акції «Нічна Варта» на вулиці Підвисоцького, 4а, де я чергував із знайомими дівчатами з Києво-Могилянської

академії, виявився і мій земляк. Хлопець був родом з Микитинців. Так що наші є всюди!

Загалом на цих нічних чергуваннях було відносно спокійно, але був один випадок, про який варто згадати. Він показує всю суть протесту на Євромайдані — боротьбу проти тотальної несправедливості.

З райвідділку міліції привезли на обстеження дідуся Миколу Даниловича Пасічника (72 роки) у супроводі машини «Беркуту». Його затримали на Грушевського, сильно побили і через

три дні в рані на голові почався запальний процес. Лікарі не спішили його обстежувати і довго комусь дзвонили і запитували: «Що ж робити з дідом?» Нарешті рану обробили і всі думали, що йому дадуть спокій та залишать в палаті. Але, насправді, його під конвоєм повезли в лікарню в інший кінець міста, на Братиславську, 3.

Ось що розкажує син Денис про його затримання: «22 січня батько на один день приїхав до Києва, щоб взяти участь в урочистій ході до дня Соборності. Вранці він мені подзвонив і сказав, що вже під'їжджає до Києва. Після 12-ої години постійно його набирав, але батько слухавку не брав. Вже після 10-ої вечора мені подзвонив слідчий і сказав, що батько в Оболонському райвідділі. Коли батько приїхав у центр, якраз почалися сутички. Він підійшов до вулиці Грушевського подивитися, що там коїться. І просто не встиг відбігти від бійців «Беркуту». Один із міліціонерів вдарив його по обличчю дубинкою і батько втратив свідомість. У нього діагностували струс головного мозку. До Києва він приїхав із торбиною. У ній було дві рибини, шматок сала, півхлібини, дві півлітрові пляшки мінеральної води і туалетний папір. Це підтверджується протоколом опису. Слідчий до переліку речей дописав ще 7 пляшок коктейлів Молотова. У суді кажуть, батько правою рукою кидав вибухові пристрої і бив працівників міліції та «беркутівців». А вона, ця рука, у нього вже кілька років не працює». Думаю додати тут нічого. Цинізм теперішньої влади не знає меж....

КОСІВСЬКИЙ НАМЕТ

Перше, що привернуло увагу біля косівського намету — це відсутність бруківки. Залишилась лише частина безпосередньо під наметом. Це добре видно на фото, а всю навколишню бруківку викопали і перенесли на Грушевського.

Також приємним був той факт, що зустрів чимало знайомих з минулої поїздки. Багато хлопців вже по 3-4 рази їздили в Київ, а є такі, які ще з кінця листопада на Майдані.

Раніше ми підпорядковувались «8 сотні» афганців і головним завданням було охороняти барикаду зі сторони Європейської площі, біля якої

розташований наш намет. Але нещодавно координатор Косівського району Олег Соломченко домовився з комендантом оборони Євромайдану Андрієм Парубієм про створення останньої 32-ої сотні самооборони Майдану — Гуцульської. Хоча її ще називають Косівська, але рішення про назву Гуцульська має логіку — до нас можуть в будь-який час долучатися люди не лише з нашого району, але і з сусідніх — Верховинського, Коломийського, Снятинського.

Офіційно зареєстрована сотня дозволяє без проблем розміщувати новоприбулих в «Українському домі» — це дуже актуально, зважаючи на погіршення погодних умов.

В наметі багато людей з Косова, сусідніх сіл, але найбільше з Березовів. Це дуже активна і значна частина в нашій сотні! Є люди, які вже 3 місяці там живуть — це наші герої і з часом, я вірю, всі ми дізнаємось їхні імена і вони отримають визнання і подяку громади. Загалом за місяць існу-

вання косівського намету помітний значний прогрес в організації та самоорганізації Майдану в цілому. Тут немає нічого дивного, адже ми звичайні люди і лише вчимося бути революціонерами.

З гордістю можемо назвати кілька фактів, коли нашими чоловіками на Майдані варто пишатись. Один з них це двоярусна конструкція ліжок в наметі з дерев'яних брусів, а також стіл та полочки для їжі.

Коли афганці побачили, як це реально допомагає не замерзнути в лютий мороз, то попросили зробити схожу конструкцію для дніпропетровського намету. Але і це ще не все! Найвідоміший факт з біографії косівського намету та 32-ої Гуцульської сотні відбувся нещодавно, коли хлопці збудували з тих же брусів каркас для проектора, який активісти майдану вирішили поставити перед міліцією.

Ось що говорить про ті події один з ініціаторів телевізора для ВВ Андрій Меаковський:

«Збудували телевізор для Внутрішніх Військ на Грушевського. Ідея поставити проектор і транслювати щось на ньому для бійців зароджувалася чи не в кожній світлій голові, а от взятися і зробити — зібрались як завше одиниці, при чому з абсолютно різних середовищ.

Далі методом попередніх проб і помилок прийшли до того, що будувати доведеться непросту інженерну конструкцію з плівкою зворотної проекції, на подобі кінескопу в старих тільвізорах. Таку щоб стояла, і вітрів не боялась.

Знаєте, якби не 32 сотня самооборони (Косів), — хрін би ми що зробили. Чуваки просто генії бензопили і шруповерта. За декілька годин учора спорудили нам супермега-конструкцію. А сьогодні — надвечір організовано доставили на барикаду на ву-

На світлині: Руслана на Майдані

лицю Грушевського. Я досі не можу відійти від захоплення злагожденістю і працьовитістю цих людей. Вони самі кажуть «поки не штурм, нам лише матеріали давайте, весь Майдан будинками заставимо». Дві дерев'яних хатини до речі вже збудували»

Що б там про наших людей не казали, але газдувати вони вміють, навіть в революцію на Майдані. Також, щоб не працювати з деревом на морозі, було вирішено збудувати окремих будиночок з брусів та ДСП з обігрівом.

Приємним є той факт, що наших хлопців народ всіляко підтримує — хто чим може. За час проведений в наметі, я бачив, як люди з різних куточків України заходять і намагаються допомогти. Це і теплий одяг з «гуманітарки», приготована тепла їжа, а також і фінансова підтримка. За ті гроші для хлопців на барикадах купляли захист: бронезелети, якісні маски та окуляри. Адже життя і здоров'я найважливіші.

Серед цікавих і відомих людей, які час від часу відвідують наш намет, є і поетеса, уродженка нашого району Марія Влад.

Окрім читання своїх віршів, вона розповідала про свій досвід перебування в Югославії в 1993 році. Там відбувалась повномасштабна і кривава громадянська війна і нічого, окрім горя, не принесла. Навіть через газ, який там розпилювали, Марія, як і всі інші українці в тій зоні, втратила здоров'я. Також розповідала, що українці з миротворчого контингенту за власний кошт утримували і годували 300 безпритульних хлопчиків і дівчаток, за що жителі Боснії були без-

межно вдячні. Тому найкраще, на її думку, це мирне вирішення конфлікту і тут важко щось заперечити людині, яка це все пройшла на власному досвіді.

Примітним фактом було те, що хлопці відмовлялись фотографуватись, хоча раніше це було без проблем. Тому, я старався показати землякам на фото хоча би побут та внутрішню красиву конструкцію намету та нового будиночка. Також, з метою безпеки, між будиночком та наметом зробили імпровізований шлагбаум.

МАЙДАН

Після 19 січня і початку активних дій на Грушевського Майдан сильно змінився. Вже не було пісень і танців на сцені — лише молитви та виступи священників. Всі чітко розуміли: є жертви і за це має хтось відповісти, рано чи пізно. Загалом увага до сцени зі сторони людей сильно впала, а несприйняття бездіяльності лідерів опозиції значно зросло. Часто можна було почути крики «ганьба» під час виступів лідерів, але цього вам не покажуть по жодному каналу. Однозначно стало менше людей, особливо поменшало студентів, жінок та дівчат. Зараз на Майдані стоять переважно старші чоловіки та пенсіонери, а також молоді хлопці із Західної України.

В той же час з'явилося багато нових барикад, а вже існуючі істотно розширили та укріпили. Це все можна побачити на фото. Прохід на багато точок тепер закрито з метою безпеки, порівняно з моїм минулим приїздом. Нові пости охороняють важливі напрямки. На Майдані тепер є багато символічних траурних місць, де квітами та портретами вшановували загиблих героїв. Люди все менше жартують та сміються,

На світлині: банер із В. Чорноволом

переважно працюють чи відпочивають в три-можному очікуванні новин.

«Майдан» територіально розрісся вдвічі за рахунок Європейської площі та вулиці Грушевського. Майдан став набагато радикальніший і дії «Правого Сектору» навіть старенькі бабусі стали підтримувати і сприяти. Достатньо лише згадати, як ультраправі футбольні фанати з інших міст жили в «ліваків» з Могилянки — це лише один з маленьких прикладів. Такого в новітній історії України ще не було.

Став очевидним той факт, що Європа та США не збираються вводити санкції проти української влади. Ми залишились один на один з агресивним проросійським урядом, який принципово не хоче йти на компроміс з протестувальниками.

Револьюційна романтика та ейфорія швидких змін вже давно покинула Майдан. Це вже явно не друга Помаранчева революція. Все менше мітингувальників вірять опозиції і все більше налаштовані на спротив — в цьому факті немає

нічого хорошого, але не визнавати його, значить бути сліпим та глухим.

ПІДСУМОК

На мою думку, найбільше розчарування, яке вражає в Києві — це байдужість і пасивність місцевих жителів до політичної ситуації в країні і їх рідному місті, особливо молоді. Просто неможливо повірити, поки не побачиш сам — відходиш 5 метрів від барикад і місто живе своїм звичним життям. Люди вдень працюють, а ввечері ходять по магазинах та сидять в кафе. В метро всі слухають музику і читають книжки чи газети. Міліціонери спокійно їдуть в одному вагоні з протестувальниками — кожен ховається в свою мушлю.

Одна з причин, чому «Майдан» не переміг, — це суцільний всенародний конформізм.

Люди пасивні і не хочуть боротися за свої права та свободи, а потім дивуються, чому ми так погано живемо. Коли людей примушують написати заяви, що вони згодні працювати на повний оклад, а отримувати половину. І вони покійно пишуть замість того, щоб оголосити страйк і йти на Майдан та вимагати справедливості. Чи коли продукти зростають в ціні 3-4 рази за рік, а ми спокійно йдемо і купуємо їжу на копійки, що нам платять.

Тому очевидно, що не демонізований «Беркут» причина всіх проблем. Те, що вони роблять, це теж частина загальнонаціонального конформізму, і не Янукович, і не партія регіонів, а люди, які звикли бути рабами і не хочуть зовсім нічого

змінювати. Так само і опозиція втрачає підтримку Майдану через бездіяльність, бо її лідери теж не хочуть зміни системи, а лише — сісти в теплі крісла.

Друга причина недовіри Майдану — це відсутність загальнонаціонального страйку, як це було під час Помаранчевої революції.

Якщо іноземні країни не вводять санкції, то економічний тиск має чинити народ країни на уряд. Місяць такого страйку був би куди дієвішим, ніж 2 місяці дискотек. Хоча в цьому плані частково є схожим проект бойкоту товарів від членів партії регіонів, але він має ситуативний і немасовий характер, на жаль.

Хоча кілька цікавих суспільних проектів виникло за час існування Майдану. Серед них можна назвати Автомайдан та створення Народних Рад.

Автомайдан — це був реальний спосіб дос-

тукатись до можновладців, які не хочуть чути власний народ. Якщо не на їх роботі, то хоча б вдома. Саме через активність, мобільність та реальний вплив на політику лідерів Автомайдану так активно пресують, та і закони від 16 січня мали на меті саме законодавчо заборонити такі протести, які організовував Автомайдан.

Народні ради — це досить цікавий спосіб побудови громадянського суспільства на місцевому рівні. Це міг би бути прототип двопалатного парламенту, районна рада з депутатським корпусом та народна рада, до якої повинні були увійти представники інтелігенції та просто шановані і чесні люди. То був би контроль за політичною, економічною та культурною ситуацією в країні. Місток, який би народ міг використати для діалогу та впливу на владу. В результаті ми отримали дублікат районних та обласних рад, де депутати, з якогось дива, взяли на себе функції народу. Це однозначно сублімація та імітація змін в державі — цей проект провалився вже на старті.

Однозначно Майдан поки програє, але не треба судити суворо народ, який не вміє протестувати — ми лише починаємо вчитися. Адже так звані «Революція на граніті» та «Помаранчева революція» не змінили систему під назвою УРСР. Можливо, її змінить Євромайдан. Але при умові, що буде постійний контроль за діями влади зі сторони народу. Активна участь в житті громади має бути не лише на місяць-два протестів, а на все життя. Мало крикнути «Слава Україні» на недільному мітингу чи заспівати Гімн України. За свої права потрібно боротися, а не симулювати та імітувати протест.

Завершити свою розповідь я хочу все-таки на позитивній ноті. Якби не склалась доля нашої країни, але я радий, що живу саме в цей період. Бо після Києва вже нічого не страшно, коли ти бачиш тисячі людей, які готові померти в наступну секунду за світле майбутнє, то така країна і нація має право на достойне життя!

Тарас ПАСИМОК
Світлина автора

У вінок Тарасові Шевченку

На спомин Кобзареві поети і художники Гуцульщини

Слава поета знайшла його ще за життя. Серед пошанувачів його таланту, які присвятили поезії поету, були його близькі друзі, що поділяли погляди й захоплювалися талантом Кобзаря. Серед них Михайло Максимович (1804-1873) — вчений-енциклопедист, перший ректор Київського університету, Георгій (Юрій) Андрузький — член Кирило-Мефодіївського братства, О. Афанасьєв-Чужбинський (1817-1875) — український етнограф і поет та інші. Смерть поета, його похорони в Петербурзі та перезахоронення на Чернечій горі, наступні роковини з дня народження і смерті Кобзаря викликали в українців почуття глибокої поваги до поета, пробуджували в них патріотичні почуття.

В час панування комуністичної системи багато українських поетів-послідовників Тараса Шевченка — були репресовані і знищені. Але навіть частина тих поетів, яким дозволили жити і які були толеровані, а деякі навіть канонізовані комуністичною владою, знаходили можливість виявити за допомогою художнього слова свою повагу до Кобзаря та його творчості. Нижче подається добірка творів українських поетів з Гуцульщини та робіт з виставки плакатів Косівського ІПДМ ЛНАМ, присвячених Кобзареві.

Плакат Ольги Хом'як, студентки Косівського ІПДМ ЛНАМ

Дмитро ПАВЛИЧКО

Одне лишень тебе молю:
Умерти дай на Україні,
Під плотом згинути в рові,
Але на рідній на траві
Під рідні співи солов'їні...
Отак він думав по путі
В свою кімнаточку убогу.
За ним дивилися з-за рогу
Шпигунські очі. В темноті,
І в день ясний, і в ночі білі —
У них він завжди на прицілі.
Та він уже не вийде з дому —
Кінчається його політ.
Даремно, кате, край воріт
На нього ждеш, аби потому
Піти за ним, як тінь, услід.
На другий бік Неви біжи
Та імператору скажи,
Що не виходить, що заслаб
(Хай тішиться дурний сатрап).
— Умре... — Всміхнуться очі злі
І знов застигнуть в отупінні.
Умре, щоб жить на Україні,
Щоб вічно жити на землі!

**Афіша виставки плакатів Косівського
ІПДМ ЛНАМ**

Юрій ШКРУМЕЛЯК

Художнику, обличчя на мить моря,
І сині гори, й сонце у діброві
Та намалюй Тараса-Кобзаря:
Високий, мудрий лоб, і темні брови.
Густий, козачий вус, уста і — очі...
Та так зумій, щоб з уст отих тонких
Вчувалась мова, слово те пророче,
Що заступилось за рабів німих.
А з тих очей, з-під тих кошлатих брів, —
На чесних щоб тепло-добро ясніло,
Та на лукавих щоб іскрився гнів
І пік вогнем їх підлу душу й тіло.
Та щоб і погляд той, і ті уста,
І вид увесь — натхнення осінило, —
Щоб з них світила та любов свята,
Якою серце Кобзаря горіло:
Любов гаряча, як сто сонць в діброві,
Любов могуча, як тих гір основа,
Любов глибока, як оті моря, —
Таким змалюй нам, друже, Кобзаря!

Плакат роботи Лідії Курцеби, студентки Косівського ІПДМ ЛНАМ

Плакат Юлії Радиш, студентки Косівського ІПДМ ЛНАМ

Юрій ФЕДЬКОВИЧ

Спом'янімо ж, пани-браття,
Святого ми нині!
Не вмерлого, а живого, —
Бо слово не гине.
Форма в форму міняється
Від віку до віку, —
Та без краю і без міри
Жив дух чоловіка.

Богдан РАДИШ-МАРИНЮК

Тарас Шевченко — більше, ніж людина.
Тарас Шевченко — більше, ніж зоря.
Тож сходиться уся моя родина,
Збирається довкола Кобзаря.

Збирається довкола України,
І знов гримить, реве старий Дніпро.
І дух наш підіймається з руїни
На щастя, на прозріння, на добро...

ЄДНАЙТЕСЬ, УКРАЇНЦІ

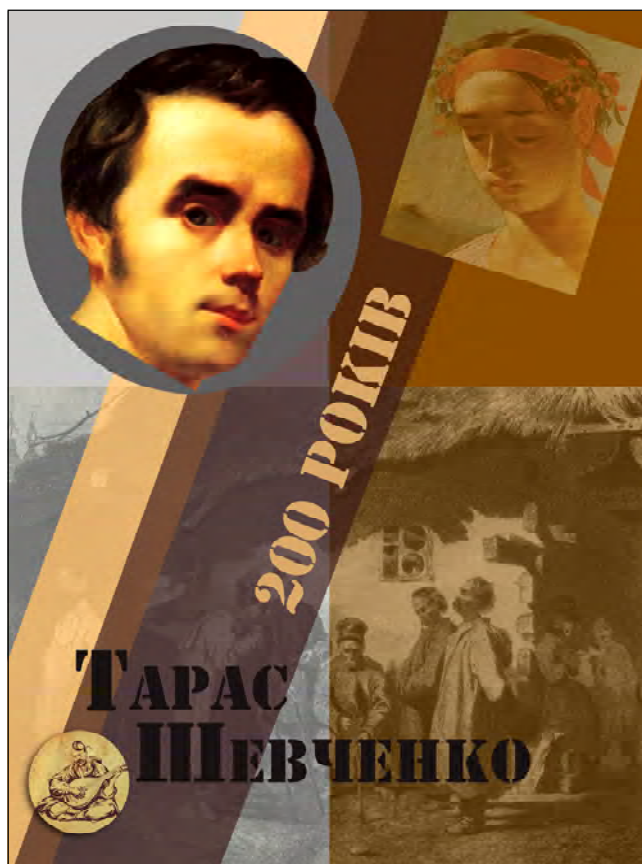
Мар'яна ВОРОТНЯК

У чудному кутку землі,
Ось тут, на скелі, де скарби,
Поставили Шевченку обеліск —
І краще місце не знайти.

Стоїть Шевченко тут, в Галичині,
Вдивляється в сусідку Буковину.
І кличе до єднання із Сокільської скали
Всіх українців у міцну родину.

Єднайтесь, українці, на усій землі,
Щоб розквітала наша Україна,
Щоби попереду були щасливі дні,
Ніколи не вернулася руїна.

с. Тюдів Косівського району

Плакат Івanni Стеф'юк, студентки Косівського ІПДМ ЛНАМ

Олена ГРИГОРАК

Прости, Тарасе

Пророкам Духу завше було важко.
Їх ганили і гнали, як могли.
Вони ж свого серця щедру чашу
У дар Свободі гідно піднесли.
Він все здолав. Він все зумів в цім світі:
Пізнати кривду, злу несить, неволю-мглу.
Та він умів так, як ніхто любити —
Свою Україну — скривджену вдову.
Усе, чим володів, той дар від Бога —
Він їй віддав — окраденій, німій,
Щоб аж тепер відкрилась їй дорога
За обрії просвітлені, нові.
Усе віддав. Собі не взяв нічого,

Хіба одну сльозину сироти...
О, Батьку наш, Тарасе ясночолій,
За цю гризню і нелюбов прости,
Прости, що вже, діждавшись свободи,
Ми ще й тепер — засліплені раби,
Немов жерці у своєму домі
Розпалюєм вогні недолі і ганьби.
Прости, Тарасе, що перед Тобою
Ми так невдячно іспит здаємо,
Що за високе не стаєм горою
І, наче стадо, інколи йдемо.
Настане час і всі, кому судилось,
Пізнає істину Твоїї правоти.
Пророки ж в світ приходять не на днини,
А щоб крізь дні епохи осягти.
І все відпаде, як мале й несуще,
Все відпливе, розтане, як сніги...
О, люди, люди... Дбаймо про грядуще,
Любім Україну з кожним днем все дужче
І вийдемо на світлі береги!

Плакат Лілії Хімич, студентки Косівського ІПДМ ЛНАМ

Прикра бувальщина

Літньої погідної днини пароплав «Тарас Шевченко» плив уверх по Дніпру до Києва. По палубах снували пасажери, з репродукторів неслась легка музика, здебільшого російська.

І раптом... повітря потрясає «Реве та стогне Дніпр широкий». Морозом по тілу пропікають слова диктора: «Громадяни пасажери! Наш пароплав наближається до могили великого сина українського народу, поета-революціонера Тараса Григоровича Шевченка».

Гримить «Заповіт». Гримить велично і могутньо, як оцей Дніпро, як Чернеча гора, як сам Тарас. Ледве замовкають останні акорди пісні, як у голубинь неба врізуються гудки пароплава. Отепер ми проходимо біля самої могили. Пароплав вітає Тараса гудками, а ми, пасажери, що всі зацікавлені в цю мить, — своїми серцями: хто махає рукою, хто, віднявши від очей хустинку, посилає її у бік могили, а хто до болю в суглобах стиснув долонями поруччя палуби і шепче лише йому відомі благословенні слова поета, а може, молитву... а може, заклинання «...кайдани порвіте!»

Урочиста тиша на палубах. Тихо і порожньо так, як у хаті, коли з неї виносять покійника..

Давно залишилась позаду могила. А пароплав ще мовчить, ніби думає думу свою...

У старшого матроса, юнака з широким

жовтавим обличчям, трохи приплюснутим носом і скошеними очима, уточнюємо подробиці цієї приємної події.

— Неєт, не всегда включаем ету пльонку. Ходім так. А ви із Западной, відно по вас: рубашка расшита да і разговор не здешній. Вам повезло: севодня в радіорубке дежурит какой-то хахльонок — он і включіл. А так включаем свої, отечественные запіси, їх хватаєт. А ету когда-то сделали для іностранцев. Пріезжали какие-то на подобіє вас. Їм обично і включаем...

Яка іронія долі! Якийсь нащадок давно зотлілого Чінгісхана чується господарем на Тарасовім пароплаві, на Дніпрі, та, Господи! — в моїй Україні, і нам — мало не і іноземцям!!! — береться пояснювати. О ні!

Кайдани порвіте

І вражою злою кров'ю

Волю окропіте!

Буде так, Батьку, як кажеш! Буде так, як велить Твоє серце. А отим азіатським «нащадкам» та й своїм перевертням кажемо:

Ми є народ! Ми вічно будемо! З нами бо Шевченко!

Василь ТОМАЩУК,

снт. Яблунів

(За книгою «Чисті джерела»)

У вирі часу

До 140-річчя Наукового товариства ім. Шевченка

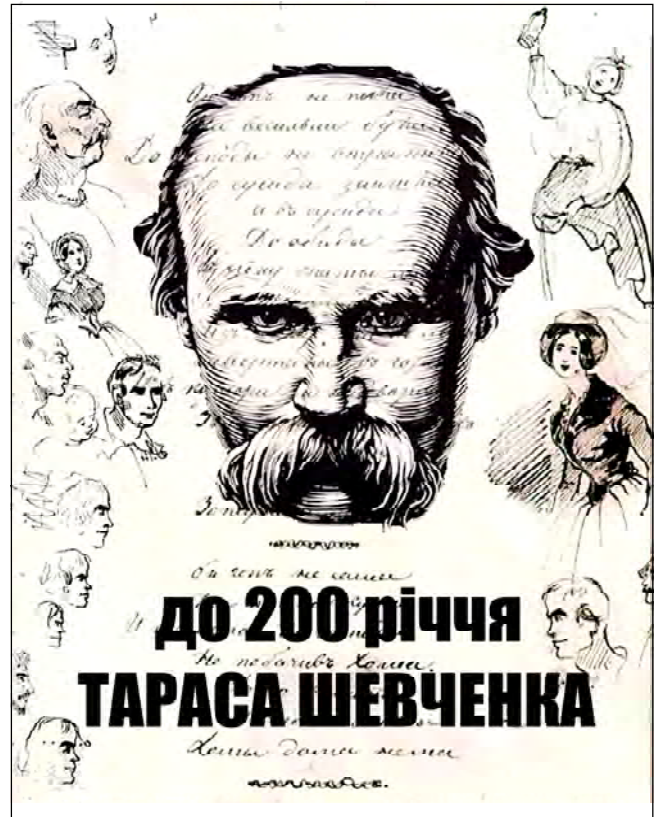
Історична довідка

Наукове товариство імені Шевченка (акронім: НТШ) — найстарша чинна сьогодні наукова спільнота, що об'єднує сотні відомих українських учених, які жертовно служать національній науці. 140 років тому Товариство було засноване на засадах добровільної участі, суспільної підтримки, незалежності від державних інституцій і політичних рухів.

Наукове товариство імені Шевченка — всевітня українська академічна організація, багатопрофільна академія наук українського народу. Рушійна сила формування та розвитку української науки кінця XIX — першої половини XX ст. Це перша українська національна академія наук, яку створено в 1873 році у Львові за ідеєю подвижників відродження Сходу і Заходу України, на той час розсміатованої двома чужинськими імперіями: Росією та Австро-Угорщиною. Це була справжня академія наук, яка в часі, коли в царській Росії українське друковане слово було під суворою забороною, об'єднувало не тільки українських науковців, розсіяних по цілому світі, але й вчених-чужинців, які вболівали за долю України. Його членами вже до Першої світової війни були такі світові величини як Альберт Ейнштейн, Томаш Герік Масарик, Ватрослав Ягіч, Альфред Єнсен, Олександр Шахматов та багато інших.

Особливого розквіту НТШ досягло в період головування Михайла Грушевського (1897-1916). У 1920-30-х роках зазнавало переслідувань від польської влади, 1939 року організація зліквідована радянською владою; відновлена 1947 року в Західній Європі та Сполучених Штатах Америки, де стала відома як *Shevchenko Scientific Society*. З 1989 року організація знову діє на території України.

В українській історії — це перша суспільна

Плакат студента Косівського інституту прикладного декоративного мистецтва ЛНАМ Андрія Федорука

установа, яка, сповідуючи Шевченкові ідеї служіння Україні, носить його ім'я (початкова назва інституції — «Товариство ім. Шевченка»). Після першого етапу свого розвитку, пов'язаного з розбудовою видавничої літературної діяльності, Товариство за оновленим статутом, прийнятим у 1892 році, перетворюється в багатопрофільну академію наук — з пріоритетом до проблем українознавства.

Напрямки діяльності товариства — видавнича, наукова, дослідницька діяльність в історично-філософській, філологічній, фізико-математичній, а також у секціях етнографії та фольклористики, мистецтвознавства, приро-

дознавства і медицини. Напрацювання науковців друкуються у «Працях НТШ», збірниках окремих комісій, «Віснику НТШ» та інших профільних виданнях.

Терер в Україні діють 19 осередків НТШ. Крайові товариства працюють за кордоном, об'єднують науковців-україністів у 23 країнах — у США, Канаді, Австралії, країнах Західної Європи.

Пріоритетною ділянкою в науковій роботі НТШ є збереження української пам'яті, культури, мови, проведення загальноукраїнських та міжнародних конференцій. Існування НТШ — Всесвітньої української академічної організації, першої багатопрофільної неофіційної академії в умовах бездержавності та переслідувань від чи не всіх влад — феномен у науковому світі. Коли ще й гадки не було про офіційну академію наук та українські університети, перші покоління діячів НТШ у своїх працях розбудували систему українознавчих знань у сфері історії, мови, літературознавства, етнографії, фольклористики, географії, антропології та інших дисциплін, заклали підвалини утвердження справжньої української ідеї. Як наслідок, численні публікації, дослідження стали джерелом знань для світової спільноти про Україну.

Упродовж 140 років Товариство, що носить ім'я Т. Шевченка, у слові якого визривала українська національна ідея, продовжує традиції своєї діяльності. НТШ є центром, де об'єднуються уми, що забезпечують розвиток нашої держави у створених в її межах осередках і товариств за кордоном.

Урочиста академія

Святковий концерт

Урочиста академія

14-16 жовтня 2013 року у Львові проходило величаве святкування 140-річчя НТШ, яке розпочалося урочистою академією у Львівському академічному театрі опери і балету ім. Соломії Крушельницької. На ній доповідь про історію НТШ виголосив голова НТШ в Україні Олег Купчинський, а з вітальними промовами виступили високі представники державних і наукових установ України. Тут же було вручено ювілейні медалі найактивнішим членам НТШ України і світу.

В урочистій академії взяли участь президент Світової Ради НТШ Леонід Рудницький та дійсні члени товариства з-за кордону, зокрема, із США, Канади, Франції, Польщі, Словаччини та усіх обласних центрів України. Серед учасників була і делегація Косівського осередку НТШ.

У другій частині урочистої академії відбувся прекрасний святковий концерт з участю кращих ансамблів та індивідуальних виконавців Львова. Звучали твори поетів Т. Шевченка та І. Франка, чий слова, дух та ідея уже декілька століть об'єднують нашу націю, є визначальною рисою у самоідентифікації українців.

Зокрема, «Холодний яр» продекламувала О. Люта — актриса Львівського національного академічного драматичного театру ім. М. Заньковецької, «Чернця» прочитав Б. Козак — лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка, народний артист України, «Великі роковини» — народний артист України С. Максимчук.

Думу-кантату «Чигрине, Чигрине» для коб-

заря з камерним оркестром виконав камерний оркестр «Академія» Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка, «Лічу в неволі дні і ночі» на музику Д. Січинського — Львівська державна академічна чоловіча хорова капела «Дударик», «Нащо мені чорні брови» на музику Д. Бонковського виконала Л. Качала — заслужена артистка України. Фрагмент фіналу кантати «Кавказ» прозвучав у виконанні Львівської державної академічної чоловічої хорової капели «Дударик», Заслуженої академічної капели України «Трембіта», академічного симфонічного оркестру Львівської обласної філармонії.

Твори за І. Франком також виконали Заслужена академічна капела України «Трембіта» («Не пора» на музику Д. Січинського, «Червона калина» на музику Б. Янівського в обробці М. Кулика), Львівська державна академічна чоловіча хорова капела «Дударик» та симфонічний оркестр Львівської обласної філармонії («Безмежне поле» на музику М. Лисенка). «Ой ти дівчино з горіха зерня» на музику А. Кос-Анатольського почули в інтерпретації Р. Трохимюка.

Програма концерту включала також і виконання інших композицій українських суспільних діячів та митців — Д. Павличка, М. Лисенка, С. Людкевича та інших.

Науково-практична конференція

Центральною акцією святкування 140-річчя НТШ була Міжнародна наукова конференція. 15 жовтня 2013 року Актова зала ЛНУ ім. Івана Франка стала місцем проведення пленарного засідання ювілейної наукової конференції, на яку оргкомітет затвердив 230 доповідей. З них лише п'ять було зачитано на пленарному засіданні. Інші — у вісімнадцяти секціях, а в їх рамках — 26 комісіях та на «круглих столах».

Завершальне підсумкове пленарне засідання із заслуховуванням звітів голів секційних засідань відбулося 16 жовтня у залі засідань НУ «Львівська політехніка». Також у програмі заходів було передбачено проведення «круглого столу», присвяченого патріархові Йосифу Сліпому у 50-ту річницю його звільнення з ув'язнення.

З вітальним словом до учасників конференції звернувся голова НТШ в Україні, доктор історичних наук Олег Купчинський, так окресливши значення товариства: «НТШ заповнило численні прогалини в різних галузях науки, вплинуло на систему мислення інтелігенції свого часу. З іменем НТШ пов'язані яскраві сторінки становлення наукових ідей, які здобули визнання як в українській, так і у світовій науці».

— Зараз НТШ називають Світовою українською академією наук, і це справедливо, адже, навіть зліквідоване союдами 1939-го Товариство імені Т. Шевченка після війни, 1947 року, відновили українці діаспори в Америці. З 1989 року

Члени Косівського осередку НТШ на конференції у Львові

знову діє в Україні, — продовжив розповідь голова організації в Україні. — Тепер НТШ в Україні об'єднує понад 1,4 тисяч учених, які зосереджені в шести секціях і 35 різнопрофільних комісіях, що надає товариству універсального академічного статусу. Загальнодержавний характер цієї організації забезпечує 15 територіальних осередків НТШ. Курає діяльність Наукового товариства імені Т. Шевченка у світі Світова рада, яку очолює академік Леонід Рудницький.

Упродовж пленарного засідання було заслухано чотири доповіді: академіка НАН України, президента Світової Ради НТШ Леоніда Рудницького на тему «140-річчя Наукового товариства ім. Шевченка», доктора музикології, представника НТШ у Канаді Дагмари Турчин-Дувірак — «Т. Шевченко, М. Лисенко й українська

Йде засідання конференції у Львові

національна культура», доктора історичних наук Степана Гелея — «Гуманітарні науки в дослідженнях НТШ» та доповідь на тему «Природодослідники в Науковому товаристві імені Т. Шевченка» трьох авторів: академіка НАН України Ігоря Мриглода, доктора фізико-математичних Юрія Головача та доктора фізико-математичних наук Романа Пляцка.

«Який світ божественної краси криється в науці...» — цитуванням слів Йоганна Вольфганга Гете розпочав свою доповідь Леонід Рудницький, охарактеризувавши так 140-літню історію НТШ, що «відкриває прекрасну панораму здобутків і досягнень». За словами промовця, «правдива, незалежна від політичних чинників наука — основний принцип НТШ». Леонід Іва-

нович окреслив роль визначних діячів науки, членів товариства, розповів про «золоту добу НТШ», основною рисою якої була соборність. Саме соборність, творча об'єднуюча сила є основним завданням сучасників. Відтак професор зосередив увагу на теперішньому стані товариства та висловив думки про його майбутнє і про роль Світової Ради та її завдання. «Потужний науковий доробок товариства з часів незалежності свідчить про другий золотий вік», — констатував Леонід Іванович.

Серед актуальних проблем Леонід Рудницький виокремив появу певної автономії, «відчуження від рідинної колиски» еміграційних осередків, що становить загрозу втрати їхнього українського характеру та сепаратизації, а «цього ми не маємо права допустити». У таких умовах Світова рада має бути консолідуючою силою, а позиція керівників осередків НТШ, які «інтереси єдності та цілості НТШ ставитимуть понад особисті амбіції й інтереси» вирішить подальшу долю товариства.

Сьогоднішній етап діяльності, за словами академіка, вимагає модернізації, залучення молоді, використання електронних засобів задля своєї самореклами у віртуальному просторі, єднання науковців, інтелігенції у сфері духовенства та культури, проведення перекладацької діяльності. А відтак постає потреба розвивати особливе відношення до науки та духовну самопожертву, самопосвяту, завдяки якій свого часу відродилося НТШ.

На заключному пленарному засіданні були зачитані звіти про роботу всіх секцій, так що учасники мали достатньо інформації про конференцію. Головна уява про неї буде після опублікування доповідей.

Один з «круглих столів» було присвячено патріархові Йосифу Сліпому у 50-ту річницю його звільнення з ув'язнення.

На засіданні Світової Ради НТШ були затверджені нові дійсні члени цієї організації, серед яких четверо із Словаччини Любица Бабота, Зузана Ганудель, Маріана Гайдоша та Владислава Грешлика. Таким чином НТШ у Словаччині на нинішній день має десять дійсних і п'ятнадцять звичайних членів.

Підсумки

Сьогодні, на думку п. Рудницького, важливо зберегти український характер осередків НТШ у світі, а також розвивати в молоді особливе ставлення до науки та здатність до духовної самопожертви, самопосвяти, завдяки якій свого часу відродилося НТШ. І пам'ятати основний принцип НТШ — «правдива, не залежна від політичних чинників наука».

Про модернізацію НТШ говорив і Олег Купчинський: «НТШ зараз є міжнародним товариством. Після того, як 1940 року НТШ заборонили, по світу почали створюватися наші осередки: спочатку 1947-го в Німеччині, потім — у Сполучених Штатах і Канаді, в Австралії. А три роки тому постав новий осередок у Швейцарії. На часі — перетворення української наукової мережі на глобальну, зокрема через організацію соціальної мережі НТШ. Перші позитивні спроби в цій царині вже є: від 2008 року функціонує мережа «Українські вчені у світі». Черга — за Науковим товариством імені Шевченка. Його науково-організаційна робота засвідчена багатьма міжнародними конференціями. Це — потужний науковий потенціал, об'єднання якого в кібер-просторі розпочне новий етап у розвитку українства в епоху інформаційного суспільства».

Товариство існує автономно, проте в сучасній Україні вже немає меценатів, які б інвестували в українську науку, відтак, справедливо звучить заклик поета Дмитра Павличка до президента НАНУ Бориса Патона й уряду з вимогою закласти у бюджет кошти для гідної діяльності НТШ. «Товариство — академічна установа — віддане собі в розпорядження. Воно продовжує існувати за кожної влади без будь-якого фінансування. Необхідні дієві кроки в напрямку надання НТШ статусу організації з бюджетним фінансуванням», — переконаний академік Рудницький.

НТШ, особливо його західні крайові підрозділи (Американське, Канадське, Європейське та ін.), стали потужними промоутерами інтеграції українства у світовий науковий простір. Знакові постаті українства, такі як Юрій Шевельов, Олекса Біланюк, Омелян Пріцак, Леонід Рудницький,

Володимир Кубійович, Володимир Косик та ін., митці Едвард Козак, Яків Гніздовський чи Григорій Крук, письменники Емма Андіївська, Василь Барка, Марина Левицька, релігійні діячі Йосип Сліпий, Іван Бучко, Іван Музичка, Михайло Гринчишин та ін., більшість яких були членами НТШ, зокрема почесними, не лише представляли чи представляють свій народ у світі, а й багато зробили для перетворення української наукової мережі на глобальну.

До речі, зараз маємо всі технічні можливості для створення світового українського кібер-простору, зокрема й через організацію соціальної мережі НТШ. Перші позитивні спроби такої організації вже є: з 2008 р. функціонує мережа «Українські вчені у світі» (Ukrainian Scientists Worldwide). Черга за Науковим товариством імені Шевченка. Бо й справді, лише у матірньому НТШ в Україні сьогодні працює 35 комісій (охоплено близько 1750 осіб), та ще 19 осередків діють у містах України. За кордоном функціонують крайові товариства НТШ у Західній Європі, США, Канаді, Австралії з низкою власних осередків. Плідна діяльність Товариства відображена в численних виданнях гуманітарного, природничо-математичного, технічного та медичного напрямів. Науково-організаційна робота засвідчена багатьма міжнародними конференціями, симпозіумами та академіями різних рівнів, понад чотирма тисячами книжкових і періодичних видань. Це потужний науковий потенціал, об'єднання якого у кіберпросторі відкриє новий етап у розвитку українства в епоху інформаційного суспільства.

Святкування 140-річчя Наукового товариства ім. Шевченка у Львові було гідним вшануванням цієї всесвітньої української організації та своєрідним вступом до святкування 200-річчя з дня народження її патрона Т.Г. Шевченка, яке припадає на 2014 рік, в який ми відзначатимемо 200-річчя від дна народження Великого Кобзаря. З цієї нагоди планується проведення ряду заходів Косівським осередком НТШ, зокрема урочистої конференції і виставки культурологічного плакату в місцевому інституті прикладного та декоративного мистецтва ЛНАМ.

Микола БЛИЗНЮК,
заступник голови Косівського осередку

До наших першовитоків

Тарас Шевченко і Косівщина

*Наш єси поете, а ми нарід твій
І духом твоїм дихатимемо во віки і віки*
Петро Куліш

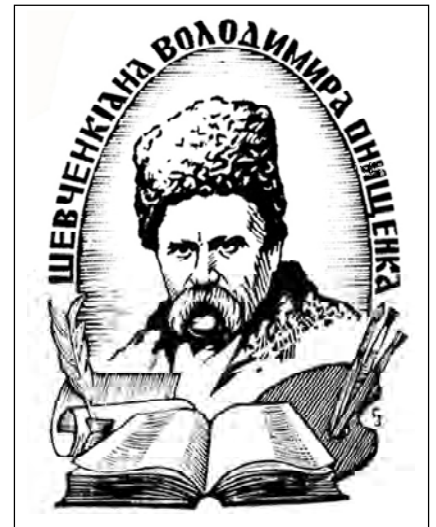
У «КОБЗАРІ» ТАРАСА ШЕВЧЕНКА, який виданий 1941 року в Празі українським видавництвом «Пробоем», а в 2006 році перевиданий Косівським видавництвом «Писаний Камінь» у розділі «Шевченко й Петербург» підкреслено, що Шевченко в Петербурзі був романтиком чистої води. На прапорі тодішнього романтизму взагалі стояло кілька глибоких ідей: 1) в основі всього буття стоїть Бог, і пізнання Бога, містичне злиття з Ним є найглибше завдання людини; але як? 2) Бог людям розкривається у двох книгах: а) в природі (безпосереднє), б) в мистецтві (посереднє через мистців — Божих обранців). 3) Раз мистці є Божі обранці, то їхніми устами до людства промовляє сам Бог. 4) Бог є цар неба і землі, і ніяких інших царів на землі не може бути, а хто їх творить, той іде проти Бога... 7) Український народ дав усі приклади, що зас-

лужив бути провідним і вибраним народом серед усіх інших: Україна є камінь, яким усі підкидають, і він (цей камінь) стане на чолі всіх! Найменший син, наймит стає вождем усієї родини. Тут повстає месіянстична ідея Нації серед інших народів. 8) раз поети є Божі обранці, пророки, що голосять Божу правду вибраній Нації, то мистецтво їх є та Божа книга. Божий твір, що повинен цю месіянстичну ідею Нації поставити перед собою за найбільшу мету й її оголосити.

Та Петербурзька доба Шевченка стала добою «українського націоналізму» або «романтичного націоналізму». Таке означення творчості Тараса вже в ті часи свідчило, що найвизначніші українці дивились на Шевченка як на першого українського націоналіста, що питання української Нації ставить вище всіх інших політичних питань.

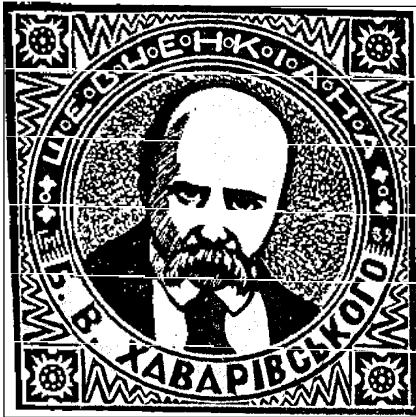
Націоналізм Шевченка в Петербурзі — видатне явище. Це є та могутня сила, що породила спротив і відразу до Петербургу, як осередок політичної неволі, що душить Україну. Це є та сила, що піднесла ідею України понад усе інше. (Див. стор. 51-65).

Якраз усе це й притаманне корінним мешканцям нашої Гуцульщини. Гуцули, як Божі соколи, споконвіку прагнули

свободи, є глибоко віруючі, талановиті й працюючі... Тому творчість Тараса Григоровича кликала і кличе до боротьби за незалежність, вона ніби причаровує дорослих і дітвору. Добрий знавець Гуцульщини, гуморист і журналіст, заслужений артист України Микола Савчук, який мешкає в Коломиї, в укладеному ним «Гуцульському календарі — альманасі на рік Божий 2010» пише: «Тарас Шевченко ніколи не був на Гуцульщині, в Карпатах, не згадував їх у своїх творах і невідомо чи знав про них. Однак його «Кобзар» став настільки улюбленою книгою гуцулів, що вони майже століття жили Шевченковим словом, учили його, цитували. На виробках гуцульських гончарів, різьбярів, ткачів увіковічений образ Кобзаря, горяни поставили йому багато більших

і менших пам'ятників. Першим з них був на скелі Сокільській ще в кінці 19 ст. (Обеліск 1862 (1898) заввишки 6 метрів. Сокільська скеля над бистроплиним Черемошем у селі Тюдові теперішнього Косівського району Івано-Франківської області — перший народний пам'ятник Т.Г. Шевченку на Україні та й, взагалі, в цілому світі. — П.Г.).

У часи Радянського Союзу чи не в кожній гуцульській оселі поряд з іконами святих висіли й портрети Т. Шевченка та І. Франка. «Кобзар був тут настільною книгою».

Відомою в Україні подією стало відкриття погруддя Т.Г. Шевченку в с. Шешори Косівського району Івано-Франківської області у 1965 році, коли КГБ за участь у цьому велелюдному заході заарештував багатьох українських інтелігентів, виключив студентів з вишів, а на деякого завів особові справи.

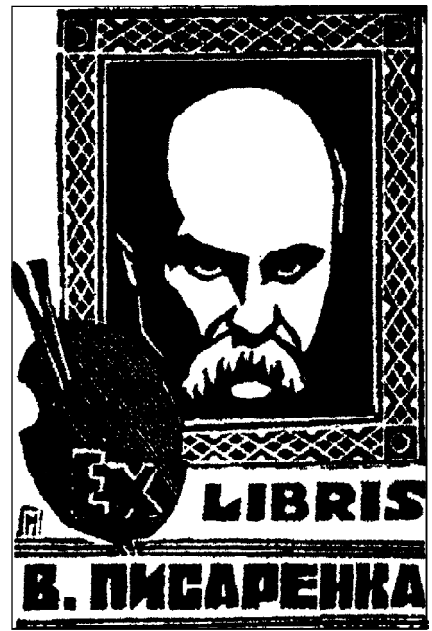
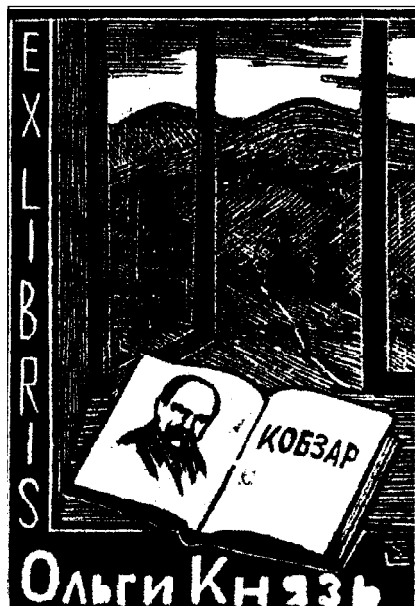
Тепер майже в усіх селах Гуцульщини відзначають Шевченківські свята. Гуцули люблять й люблять Батька Тараса за його оспівування простої, знедоленої людини, за його розуміння правди і краси. А ще їм приємно для вуха коломийкова строфа, якою написано багато Шевченкових віршів.

Високої Національної Шевченківської премії удостоєно майже 20 гуцулів. Серед лауреатів десять вихідців з Косівщини.

Далекого 1902 року в м. Коломиї накладом Якова Оренштайна видруковано серію поштових карток Шевченківської тематики. А в кінці 2013 року у ВАТ «Коломийська друкарня ім. Шухевича» передрукувала віднайдені поштівки з ілюстраціями Опанаса Сластьона до поеми «Гайдамаки «Т. Шевченка: «Що, титаря вбили?», «Червоний бенкет» і «Інтродукцію народу». Це є присвятою пам'яті Тараса Шевченка, видатного українського письменника, художника, духовного провідника нації та 200-річчю від дня його народження.

Наш літературно-мистецький і громадсько-суспільний часопис «Гуцули і Гуцульщина» число 1(9) коротко писав, що в 1918 році видавництво «Довбуш» в Косові готувало до випуску книжки Богдана Заклинського «Велика букварева читанка», «Хто се Тарас Шевченко» й інші.

З книги-довідника «Косів: люди і доли» Ігоря Пелипейка

допитливий читач дізнається, що Йосип і Юлія Абрисовські були відомі в Косівському повіті як освічені й ерудовані особи.

Йосип був одним з членів-засновників філії товариства «Просвіта» у Косові в 1908 р., Юлія — активним членом. Сім'я щедро офірувала кошти на побудову в Косові читальні ім. Павлика, кургану в пам'ять Тараса Шевченка. На ці роботи, крім коштів, вона дала потрібні матеріали, допомогла робітниками і транспортом.

Син Абрисовських Савин (1874-1900) був надзвичайно здібний як художник і композитор. Він написав портрет Т. Шевченка (зберігається у Косові в сім'ї Лідії Дідух).

Десятки різьбярів, вишивальниць, художників, фотомитців, екслібрисистів у своїх неповторних роботах прославили нашого генія Тараса Шевченка далеко за межами України.

Наприклад, майстер графічних мініатюр з Косова Іван Пантелюк (1913-1992), створюючи книжкові знаки, в яких використовував гуцульські художні елементи, залишив со-

лідну спадщину – понад тисячу екслібрисів, присвячених Тарасові Шевченку, Івану Франку, Олексі Довбушу та іншим визначним поетам України.

Продовжувачами творчості цього екслібриста є член НСХУ Микола Грепиняк з с. Вижнього Березова та Зіновій Гаркус з Косова. Обидва присягали шевченкіані декілька десятків своїх книжкових знаків для книгозбірень різних людей. Зіновій Гаркус брав участь у виставці в Чехословаччині до 150-річчя Т. Шевченка.

В травні 1940 року згідно з рішенням уряду Радянської України на базі аматорських гуртків, зокрема Космацького сільського хору, організували перший професійний мистецький колектив Гуцульський ансамбль пісні і танцю, в репертуарі якого були твори на полум'яні слова Т. Шевченка.

Вже у 1948 році цей колектив прибув до Черкас, а після концертів виїхав до Канева. То були перші відвідини могили Великого Кобзаря. Тут, на його могилі, хор виконав пісні «Заповіт» і «Реве та стогне Дніпр

широкий». Згодом у концертну програму Гуцульського ансамблю включили пісню на слова Т. Шевченка «Думи мої, думи».

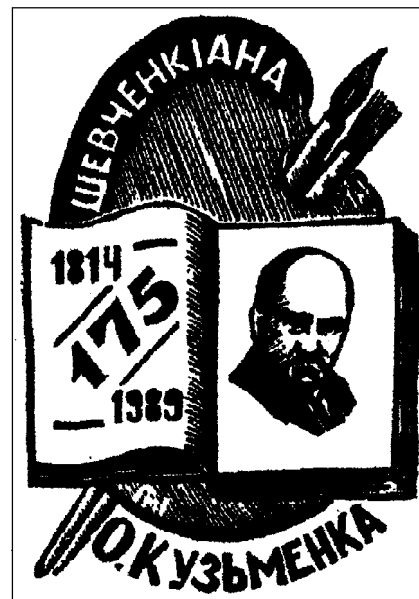
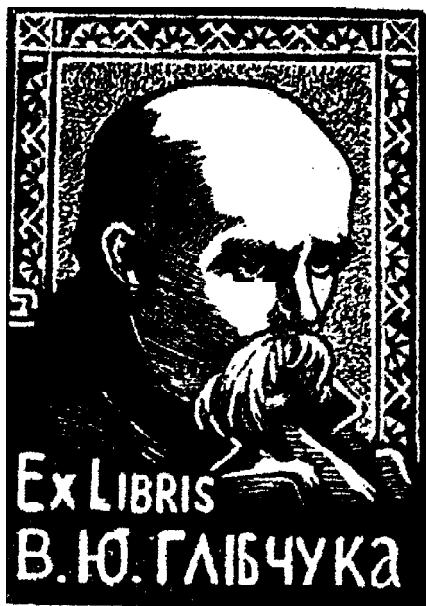
Високої оцінки заслуговує те, що наш земляк, уродженець села Рожнова на Косівщині Ярослав Радиш – професор Національної академії державного управління при Президентові України, доктор наук з державного управління, кандидат медичних наук, полковник у відставці разом з кандидатом медичних наук, лікарем-кардіологом, дослідником історії медицини і біографії Т. Шевченка Ігорем Марцинківським видав у 2011 році у ТзОВ «Сполом» книжку «Матеріали до історії хвороби та причини смерті Тараса Григоровича Шевченка», яка присвячена 150-річчю від дня смерті поета та 200-річчю від дня його народження. У цій праці висвітлено історію хвороби, оцінено повноту та якість наданої Кобзарю меддопомоги впродовж останнього року життя і викладено бачення авторами причини його смерті.

Шевченкіані, пов'язані з Гуцульщиною, багато місця у своїй творчості відвели лауреат Національної премії ім. Т.Г. Шевченка, заслужений діяч мистецтв України Степан Пушик, член НСПУ, кандидат філологічних наук, доцент Микола Васильчук, художник і видавець Микола Савчук, учитель Тюдівської ЗОШ І-ІІІ ступенів Марія Букарка-Чоланюк, член НСЖУ та власник «Фото-відео-центру з Косова Богдан Штундер, світлої пам'яті визначний громадський діяч Михайло Горбовий і багато інших талановитих митців. У цій статті важко усіх згадати.

Порушена тема заслуговує на окреме, широкогрунтове дослідження. Це тим більше важливо, що тут не використано факти з інших гуцульських районів Івано-Франківщини, Буковини та Закарпаття.

Петро ГАВУКА

Шевченкіана в екслібрисах графіків з Косівщини Зіновія Гаркуса (23 стор.) і Миколи Грепиняка (24-25 стор.)

У сьайві імені Т. Шевченка

Лауреати Шевченківської премії з Косівщини

Національна премія України імені Тараса Григоровича Шевченка (Шевченківська премія) — державна нагорода України, найвища в Україні творча відзнака за вагомий внесок у розвиток культури

та мистецтва. Заснована 1961 року.

Національна премія встановлена для нагородження за найвидатніші твори літератури і мистецтва, публіцистики і журналістики, які є вершинним духовним надбанням Українського народу, утверджують

високі гуманістичні ідеали, збагачують історичну пам'ять народу, його національну свідомість і самобутність, спрямовані на державотворення і демократизацію українського суспільства.

Національна премія присуджується авторові чи виконавцеві один раз за життя.

Особі, удостоєній Національної премії, присвоюється звання лауреата Національної премії і вручаються Диплом та Почесний знак лауреата Національної премії.

Косівщина — унікальний край, багатий на таланти, тому й не дивно, що саме вона подарувала Україні десять лауреатів цієї високої відзнаки, які є гордістю всієї України.

Ганна Василівна Василяцук (1924-2004)

Українська майстриня декоративного мистецтва (художнє ткацтво)

Народилася у 1924 році в селі Пістинь Косівського району в селянській родині. Під час війни, коли через їхнє село проходила лінія фронту, батьківська хата згоріла, й сім'я перебралася в сусіднє село Шешори. Тут Ганна закінчила школу.

Сама творила узорі і придумувала їм назви. Передати поетичні строфи мовою кольорів та орнаментів — новий і цікавий напрям у мистецтві.

У 1964–1971 роках виконала орнаментальні рушники, які присвятила Тарасові Шевченкові. Репродукціями рушників Василяцук та Г. Верес

ілюстровано «Кобзар» Шевченка (Київ, 1971). В 1967 в Державному музеї імені Тараса Григоровича Шевченка експонувалися виставка творів майстрині «Вінок Кобзареві».

З рушників гуцульської ткалі, присвячених Кобзареві, була створена виставка в Державному музеї Т.Г. Шевченка в Києві.

Нагороджена Державною Премією УРСР імені Тараса Григоровича Шевченка у 1968 році, за цикл українських народних тканних рушників, створених у 1965–1967 рр. Ткаля стала першою із десяти наших кра-

ян-лауреатів. Ганна Василівна Василяцук (1924-2004)

Дмитро Васильович Павличко (1929)

Поет, перекладач, літературознавець, громадський і політичний діяч

Народився 28 вересня 1929 р. в селянській родині. Початкову освіту здобув у польській школі в селищі Яблуніві, продовжив навчання в Коломийській гімназії, а далі — в радянській десятирічці.

Від осені 1945 р. до літа 1946 р. був ув'язнений за сфабрикованим сталінськими каральними органами звинуваченням у належності до УПА. 1953 р. закінчив філологічний факультет Львівського університету. Завідував відділом поезії редакції журналу «Жовтень» (нині — «Дзвін»), після переїзду до Києва працював у секретаріаті СПУ. Протягом 1971–1978 рр. Д. Павличко редагував журнал «Всесвіт».

Дмитро Павличко — поет тематично розлогий, майстер чи не всіх поетичних жанрів. Він дав нашій літературі блискучі зразки поеми, притчі, балади, рубаїв, короткого вірша, різних форм ліричної і філософської поезії. Чимало його віршів покладено на музику відомих композиторів.

Перша збірка поезій «Любов і ненависть» з'явилася у 1953 р. Пізніше побачили світ поетичні книги «Моя земля» (1955), «Чорна нитка» (1958), «Правда кличе» (1958), — вісімнадцятитисячний тираж книжки було знищено за вказівкою партійних цензорів. У 1968 р. вийшла збірка «Гранослов», згодом «Сонети подільської осені» (1973), «Таємниця твого обличчя» (1974), «Спіраль» (1984), «Поєми й притчі» (1986), «Покаянні псалми» (1994). Д. Павличко уклав антологію перекладів «Світовий сонет» (1983). Літературно-критичні праці зібрані в книжках «Магістралями слова» (1978), «Над глибинами» (1984), «Біля мужнього слова» (1988).

Дмитро Павличко — один з найвизначніших українських перекладачів. Перекладає з англійської, іспанської, італійської, французької, португальської, їдиш та багатьох слов'янських мов. Дмитро Павличко має великий доробок і як літературний критик. Найповнішим виданням літературно-критичних праць Павличка є двотомник «Літературознавство. Критика», виданий видавництвом «Основи» у 2007 році.

З жовтня 1995 до травня 1998 року Павличко був Надзвичайним і Повноважним Послом України в Словацькій Республіці.

Павличко був також Послом України в Республіці Польща в період з весни 1999

року по лютий 2002 року. Завдяки його клопотанню в центрі Варшави за півкілометра від знаменитих Варшавських Лазенок в березні 2002 року було споруджено пам'ятник Тарасу Шевченку.

Д. Павличко — один з організаторів Народного Руху України, Демократичної партії України, перший голова Товариства української мови імені Т. Г. Шевченка, голова УВКР (Українська Всесвітня Координаційна Рада) — з 2006 р. У 1990–1999 роках — Народний депутат України. З 21 жовтня 2005 року — знову обраний народним депутатом України (фракція Української Народної Партії). На IV Всесвітньому Форумі Українців, що відбувся в Києві 18–20 серпня 2006 р., Павличка Дмитра Васильовича було обрано Головою Української Всесвітньої Координаційної Ради.

Д. Павличко — лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка (1977) за книгу поезій «Любов і ненависть». Його перекладацьку діяльність також оцінено багатьма літературними відзнаками: Республіканською літературною премією в галузі художнього перекладу імені М. Рильського, Міжнародною премією ім. Христа Ботева, літературною премією Словацьчини ім. П. Гвездослава.

2004 року Дмитро Павличко одержав найвищу державну нагороду — «Герой України».

Володимир Олексійович Шевчук (1938-2009)

Художник, графік, інтер'єрник

Народився 25. 01. 1938 року в с. Зелений Гай Заліщицького району на Тернопільщині, але Косів став для нього рідним з 1955 р. Володимир Олексійович упродовж 20-ти років очолював творчу групу ВХО «Гуцульщина». Працював викладачем Косівського коледжу декоративно-прикладного мистецтва ім. В. Касіяна.

Важливе місце у творчій діяльності В.Шевчука займає інтер'єрне оформлення громадських споруд у містах Львові, Києві, Москві.

На особливу увагу заслуговує оформлення інтер'єру музично-драматичного театру ім. І.Франка в м. Івано-Франківську. До виконання цих робіт був залучений косівський різьбяр Василь Лукашко та інші.

У 1982 році Володимир Олексійович Шевчук і Василь Миколайович Лукашко у числі авторів і виконавців оформлення інтер'єру Івано-Франківського театру ім. І. Франка були удостоєні Державної премії України ім. Т.Г. Шевченка.

Василь Миколайович Лукашко (1935-2008)

Різьбяр

Народився у 1935 році в селі Смодній Косівського району. Івано-Франківської області.

З 1978 р. почав працювати у творчій бригаді ВХО «Гуцульщина» під керівництвом головного художника В.О. Шевчука, куди входили кращі різьбярі, столяри, килимарі.

Це їхніми талановитими руками при оформленні Івано-Франківського обласного му-

зично-драматичного театру ім. І. Франка вдало поєднано різні матеріали: дерево, кераміку, скло, а кожен твір дарує естетичну насолоду і має мистецьку цінність, за що у 1982 році Василь Миколайович Лукашко разом із своїми творчими друзями удостоєний Державної премії України ім. Т.Г. Шевченка.

Роман Іванович Іваничук (1927)

Письменник, поет, громадський і політичний діяч

Народився 27 травня 1927 року в селі Трач Косівського району в сім'ї учителя. Вдома у батька була велика бібліотека,

тому з дитинства Роман багато читав.

Навчався у початковій школі в с. Трач, від 1942 року в

Коломийській гімназії, перетвореній у Коломийську СШ № 1, яку закінчив у 1947 р. На бажання батька вступив на

геологічний факультет Львівського університету, але покинув, оскільки прагнув здобути філологічну освіту. 1 рік пропрацював учителем початкової школи в с. Трач. У 1948 р. знову вступив до Львівського університету на українську філологію, але через те, що не хотів йти до комсомолу і на свята ходив у вишиванці, на нього був написаний донос і в 1949 р. Романа Іваничука виключили з університету за «антирадянську діяльність». Відслужив 3 роки в армії (в Азербайджані) і в 1953 р. поновився у Львівському університеті, який закінчив у 1957 році. Поїхав працювати учителем української мови і літератури у селище Щирець Львівської області.

Там продовжив писати, вступив до Спілки письменників УРСР. В літературі вважав своїми учителями Василя Стефаника, Михайла Коцюбинського та Ірину Вільде, також у ранній період творчості перебував під великим впливом творів Івана Керницького.

У 1958 р. вийшла друком перша збірка новел «Прут несе кригу», яка принесла йому визнання.

У 1961 році переїхав до Львова, від 1963 працював редактором у відділі прози журналу «Жовтень» (від 1990 р. — «Дзвін»).

У 1968 р. вийшов друком

роман «Мальви» на історичну тематику з часів Хмельниччини. За нього Іваничука жорстко критикувала компартійна влада, хотіли звільнити з журналу, проте роман здобув широкий резонанс.

Тему наступного роману «Черлене вино» — про оборону Олеського замку від польських загарбників у 1431-1432 роках в ході так званих «Воєн Свидригайла» — підказав відомий літературознавець Григорій Нудьга. Роман вийшов друком у 1977 році. Тут чи не вперше в українській літературі змальовано побут середньовічного Львова. За ним з'явився роман «Манускрипт з вулиці Руської» (1979), який змальовує картини міського життя кінця XVI — початку XVII ст. у Львові. Обидва стали популярними. У третьому «львівському романі» «Вода з каменю» (1982) йдеться про Львів початку XIX ст. і юність Маркіяна Шашкеви-

ча. Наступний роман «Четвертий вимір» (1984) про одного з учасників Кирило-Мефодіївського братства Миколу Гулака вважають вершинним твором автора. Упродовж майже півстоліття творчої діяльності письменника вийшло близько 60 книг, 16 історичних романів.

У період Перебудови брав активну участь у національно-визвольному русі. У червні 1988 року погодився очолити львівську філію Товариства рідної мови. Навесні 1990 року обраний народним депутатом УРСР, брав участь у підготовці і проголошенні Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 року і Акту про незалежність України 24 серпня 1991 року.

Один з організаторів Товариства української мови ім. Т. Шевченка, Народного Руху України, член Спілки письменників України (з 1960), депутат Верховної Ради України I-го скликання (1990-94). Заслужений працівник культури України.

За романи «Вода з каменя» і «Четвертий вимір» Р. Іваничук був удостоєний Державної премії ім. Т.Г. Шевченка (1985). Також лауреат Літературної премії ім. А. Головка, премії ім. І. Мазепи.

У 2009 р. письменнику присвоєно звання «Герой України» з врученням ордена Держави.

Федір Петрович Погребенник (1929-2000)

Літературознавець, фольклорист, культуролог,
доктор філологічних наук, професор

Народився Ф. П. Погребенник 23 червня 1929 року у селі Рожнові. Він був первістком у батьків — Петра Федоровича і Марії Онуфрївни.

Після закінчення Рожнівської семирічної школи продовжив навчання в Косівській середній школі, яку закінчив у 1948 році і вступив до Чернівецького державного університету на філологічний факультет, який закінчив у 1953 році. Одружився з косів'янкою Ярославою Михайлівною Базник, яка народилася 1931 року в сім'ї вчителів на Познанщині (Польща). З 1933 року Ярослава з батьком проживала у Косові, а мати продовжувала вчителювати у Польщі.

Федір Погребенник працював заступником директора з наукової роботи Чернівецького краєзнавчого музею, а з 1959 року — в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР у Києві.

Федір Петрович — автор понад 1300 наукових публікацій у галузі літературознавства, фольклористики, журналістики, зв'язків української культури зі світом тощо. Підготував чис-

ленні видання літературної класики — він секретар редколегії 50-ти томного видання творів І. Франка (за цю роботу одержав Національну премію ім. Т. Г. Шевченка в 1988 р.), Г. Хоткевича, О. Кобилянської, В. Стефаніка, М. Черемшини та ін. Автор монографій, присвячених творчості Л. Мартовича, О. Маковея, В. Стефаніка, українським пісням і думам.

Федір Погребенник підготував до друку, написав післямову, вмістив ілюстровані матеріали власного зібрання до книги «Іван Сеньків. Гуцульська

спадщина». (К., Українознавство 1995 р.). Автор статей, що безпосередньо стосуються Гуцульщини та письменників, пов'язаних з нею.

Ф. Погребенник — автор розділів академічних історій української літератури та літературної критики численних енциклопедичних статей (УРЕ), УРЕС, Шевченківського і літературознавчого словників, дослідник українського письменства у діаспорі. Залюблений у фольклор, досліджував, публікував і пропагував його на радіо. Як колекціонер влаштував виставки раритетних видань, авторські передачі.

Заслужений діяч науки і техніки, лауреат премії братів Лепких та Державної премії України імені Т. Г. Шевченка, член Спільноти письменників, автор багатьох нарисів, статей, співробітник Лондонського журналу, член Гуцульського дослідного інституту в США, член редколегії Української літературної енциклопедії, один із активних авторів журналу «Слово і час», головний бібліограф Національної парламентської бібліотеки.

Тарас Мельничук (1938-1995)

Поет, журналіст, політв'язень

Народився у с. Уторопах. У 1958 р. вступив до Чернівецького державного універси-

тету. На третьому курсі покинув навчання і поїхав за комсомольською путівкою на будів-

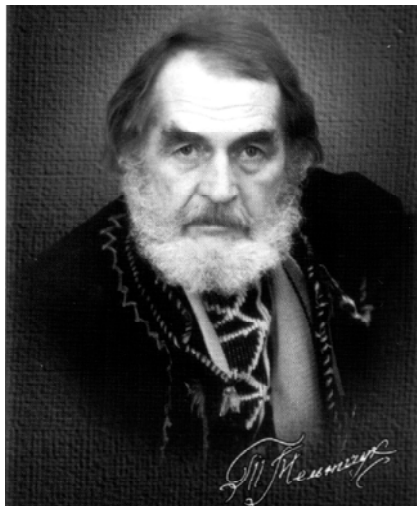
ництво Криворізького гірничозбагачувального комбінату, далі впродовж двох років працював

теслею на будовах Красноярського краю. 1964 р. поновився в університеті, з якого через півтора року був відрахований за вільнодумство. Працював у редакціях районних газет Глибокої, Хотина, Косова, Верховини, Івано-Франківська.

У 1967 р. у видавництві «Карпати» вийшла його перша збірка віршів «Несімо любов планеті». Цього ж року вступив на заочне відділення Московського літературного інституту.

Здав рукопис збірки віршів «Чага» у видавництво «Карпати» та «Радянський письменник», що стало причиною його арешту 24 січня 1972 року під час масових репресій проти української інтелігенції. Відбував покару в

Пермських таборів, звідки вийшов на волю в березні 1975 року. Перебував під наглядом органів радянської держбезпеки.

Квітень 1979 — через спровокований КДБ інцидент, за «вчинення опору працівни-

кові міліції» (а насправді за антирадянську діяльність) Тарас Мельничук був арештований на 4 роки. Далі — кілька років адміністративного нагляду, поневіряння в пошуках роботи.

Т. Мельничук — автор поетичних книжок «Несімо любов планеті», «Із-за ґрат», «Князь роси», «Строфи з Голгофи», «Чага», численних добірок віршів у журналах, альманахах, колективних збірках, газетах.

У 1990 р. вступив до Спілки письменників України. У 1992 р. за книжку «Князь роси» удостоєний Державної премії України імені Т. Г. Шевченка.

Марія Юріївна Стеф'юк (1948)

Оперна співачка, народна артистка України, народна артистка СРСР

Народилася 16 липня 1948 р. у с. Рожнові. Навчалася в Київській консерваторії (1967-1973 рр.) у класі проф. Н. Захарченко. З 1972 р. — солістка (лірико-колоратурне сопрано) Київського театру опери та балету ім. Т. Г. Шевченка. Дебютувала в партії Марфи в опері М.А. Римського-Корсакова «Царева наречена». З 2000 р. — викладач Київської консерваторії (на кафедрі сольного співу).

Марія Стеф'юк була другою українською співачкою після Соломії Крушельницької, яка не стажувалася, а з величезним успіхом співала в Міланському «Ла Скала» в опері Мусоргського «Сорочинський ярмарок».

Найкращі оперні партії: Антоніда («Життя за царя» М. Глинки), Маргарита Валуа («Гугеноти» Дж. Мейєрбера), Лейла («Ловці перлин» Ж. Бізе). Інші партії — Джільда («Ріголетто»

Дж. Верді), Лючія («Лючія ді Ламмермур» Г. Доніцетті), Віолетта («Травіата» Дж. Верді), Марильця («Тарас Бульба» М. Лисенка). Гастролює у США, Канаді, країнах Західної Європи. Проводить концертну діяльність, записується на радіо та для компакт-дисків, знімається в телефільмах. 6 жовтня 2009 року виступила у Львівській філармонії разом з капелою бандуристів.

За виконання головних партій в операх «Царева наречена» М.Рильського-Корсакова, «Ріголетто» Джузеппе Верді в 1998 р. їй присвоєно Державну премію ім. Т.Г.Шевченка. За заслуги перед Батьківщиною у 2003 р. нагороджено орденом княгині Ольги.

Василь Герасим'юк (1956)

Поет

Народився в гуцульській родині, вивезеній у 40-і роки до Караганди на «вічне поселення», але наприкінці 50-х років батьки змогли повернутися в рідне село Прокурава Косівського району, де й минуло його дитинство.

Пробудження інтересу до поетичної творчості й перші поетичні спроби припадають на шкільні роки в Косові. Це був початок 1970-х років, коли прийшла нова хвиля політичних репресій, що мали покласти край рухові «шістдесятників». У цій атмосфері формувалася творча особистість майбутнього поета.

Закінчив філологічний факультет Київського університету (1978). Працював редактором у видавництвах «Молодь» та «Дніпро» (1978–1992). Від 1992 — ведучий програм редакції літератури Національної радіокомпанії України. Від 1993 — голова журі Міжнародного конкурсу молодих літераторів «Гранослов». Від 2011 — ведучий програми «Діалог» на телеканалі Культура.

Вірші В. Герасим'юка насичені карпатським колоритом, вони і досі пахнуть смерекою і чебрецем. Від перших віршів до

першої поетичної збірки («Смереки», К., 1982) поет ішов 10 років і прийшов уже сформованим поетом. Він чинив власне першовідкриття Карпат як світу особливого співжиття людини й природи. Назва збірки немовби нав'язувала до традиціоналізму версії гуцульського локального патріотизму. Смеречки й потічки на той час уже заповнили українську поезію й естраду. Але в Герасим'юка смерека — не окраса ландшафту й не стимулятор поетичного сентименту, а величина міфотворча, аналог світового дерева чи дерева життя і роду. У цій збірці Гуцульщина поставала не

етнографією і не екзотикою, не щемливою лірикою і не грайливою бравадою, а магією позачасовості: вічність гір розряджає людський час у світове безчасся, і «тінь незриму» неназваної миті щастя «століттями латати-ме павук». Магією надпросторовості: стиснутий горами, покряний ущелинами й проваллями, вперезаний потоками, поточений печерами, приглушений лісами простір виривається з самого себе догори — і вже згори падає «на гори, на смереки, на потоки, на царинки», щоб «мерехтінням космічного танцю» лягти в світославні килими гуцульські чаклунки Параски Танасійчук. Стихії й сили цього простору — повітря, вітри, води-потоки. Спосіб бути в ньому — перетікання, переливання, коливання, літання. А до всього — ще й магія гуцульських легенд і заговлянь, «забутих пророцтв» і гуцульського бестіарію, світ гуцулів і ними «спровокованих» власних фантазій.

В березні 2003 року Василю Герасим'юку присвоєно Національну премію України ім. Т.Г. Шевченка за збірку віршів «Поет у повітрі».

Віра Вовк (Селянська) (1926)

Поет, прозаїк, драматург, перекладач

Народилася у Бориславі в родині лікаря й археолога, але батько Віри, Остап, походив з

Тюдова, деякий час родина жила у Кутах на Гуцульщині. Навчалася в гімназії у Львові,

потім у середній дівочій школі ім. Клари Шуманн у Дрездені.

В еміграції з 1945 року (Німеччина, Бразилія).

Студіювала германістику, славістику, музикологію у Тюбінгенському університеті.

З 1949 р. разом з матір'ю переїхала до Ріо-де-Жанейро, де закінчила університет, стажувалася також у Колумбійському (Нью-Йорк) і Мюнхенському університетах, де вивчала і порівняльне літературознавство. Отримала науковий ступінь доктора філософії. Професор німецької літератури в Державному Університеті Ріо-де-Жанейро. З 1957 — завідувач кафедрою германістики цього університету.

Твори пише українською, німецькою, португальською мовами. Збірки: «Мандри», «Манделя», драматична поема «Триптих», п'єса «Іконостас України». Зокрема, пере-

клала на українську твори Ф. Дюренматта, Ф. Г. Лорки, П. Клоделя.

Активно пропагує українську культуру, мову, красне слово. У 1959 р. в Бразилії видала «Антологію української літератури». Виступала з літературними доповідями, лекціями й авторськими ве-

чорами у Нью-Йорку, Вашингтоні, Філадельфії, Клівленді, Чикаго, Детройті, Торонто, Монреалі, Оттаві, Ванкувері, Лондоні, Парижі, Римі, Мадриді, Мюнхені, Буенос-Айресі, Києві, Львові.

Відзначена Літературними преміями ім. Івана Франка в Чикаго (1957, 1979, 1982) та Києві (1990); премією Благовіст (2000). Лауреат Шевченківської премії 2008, котрої удостоєна за книги: «Поезії» (2000), «Проза» (2001), «Спогади» (2003), «Сьома печать» (2005), «Ромен-зілля» (2007), а також переклади української класики та творів сучасної літератури португальською мовою. З грошей премії Віра Вовк пообіцяла створити фонд для перекладачів української літератури світовими мовами.

Кобзар завжди живий у пам'яті народній

Вижницька ЗОШ-інтернат організувала і провела ряд культурно-мистецьких заходів, присвячених 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка, покликаних збереженню духовної культури, розвитку молодих талантів. Велике зацікавлення викликала виставка книжкових і періодичних видань (з використанням ілюстративних та документальних матеріалів) «Навіки з нами серце і слова пророчі». В рамках відзначення ювілею Кобзаря в 2-11 класах були проведені: літературно-поетична година — «Ой, щирий той дитячий сміх, що у гаях вітає», «Сатира та іронія у творчості Тараса Шевченка», «По-

етичне слово Шевченка», літературна вікторина — «Юні Шевченківці», дискусійна гойдалка — «Національна проблематика у поемі Т.Г. Шевченка «Кавказ», віртуальна екскурсія — «Подорож Шевченківськими дорогами» та бесіди — «Шевченко і сучасність», «Образ Шевченка в художній літературі», «Чим хвилюють твори з «Кобзаря» Т. Шевченка». У світлиці Т. Шевченка відбувся конкурс рефератів — «Шевченко-художник», «Прославило Україну Тарасове Слово».

Навіть якби Шевченко не став геніальним поетом, то він все одно був би відомий світові, як великий український художник.

Викладачі МХА О. Чорней, М. Гулей, Г. Чев'юк провели слайд-вернісаж «Магія Тарасових картин», тематичну виставку з нагоди відзначення 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка «Шевченкіана в творах образотворчого мистецтва» та мультимедійну лекцію «Шевченко-художник». Не випадково в Петербурзькій Академії мистецтв його називали «руським Рембрандтом».

Не залишилась осторонь при підготовці до святкування 200-річчя від дня народження славетного Кобзаря і вчитель музики Л. Крючкова, яка організувала поетично-пісенний колаж «Кольори Шевченківської поезії».

Пам'ятники Великому Кобзарю

9 березня 2014-го світова культурна спільнота відзначатиме 200-річчя від дня народження Великого Кобзаря. Відповідно до указу Президента України, 2014-й оголошено Роком Тараса Шевченка.

Не було більшої любові, ніж Кобзарева — до України, й ніхто так не прославив її, як він. Пам'ятники, монументи, сквери та майдани Шевченка можна знайти в усьому світі. Увіковічені згадки про Кобзаря мають такі країни: Азербайджан (Баку), Аргентина (Буенос-Айрес), Білорусь (Мінськ, Гомель, Брест, Могильов, Слуцьк), Болгарія (Софія), Бразилія (Прудентополіс, Куритиба та Порту-Алегрі), Греція (Афіни), Грузія (Тбілісі), Данія (Копенгаген), Італія (Рим), Казахстан (Алмати, Актау, Форт-Шевченко), Канада (Вінніпег, Байта, Оквілл, Оттава), Китай (Пекін), Куба (Гавана), Литва (Вільнюс), Македонія (Скоп'є), Молдова (Бельци, Тирасполь), Парагвай (Енкарнасьйон), Польща (Білий Бір, Варшава), Росія (Москва, Санкт-Петербург, Краснодар, Орськ, Шахти), Румунія (Бухарест, Негостина, Сату-Маре), Словаччина (Братислава), Сполучені Штати Америки: (Вашингтон, Клівленд, Нью-Йорк), Туркменістан (Ашгабат), Угорщина (Будапешт, Залаегерсег), Узбекистан (Ташкент, Зарафшан та Навої), Чорногорія (Подгориця).

У Франції три пам'ятники Т. Шевченку: в Парижі (бульвар Сен-Жермен, у сквері, який отримав ім'я Т. Шевченка); в Тулузі; у Шалетт-сюр-Луен, Чехії (Прага, площа Кінських).

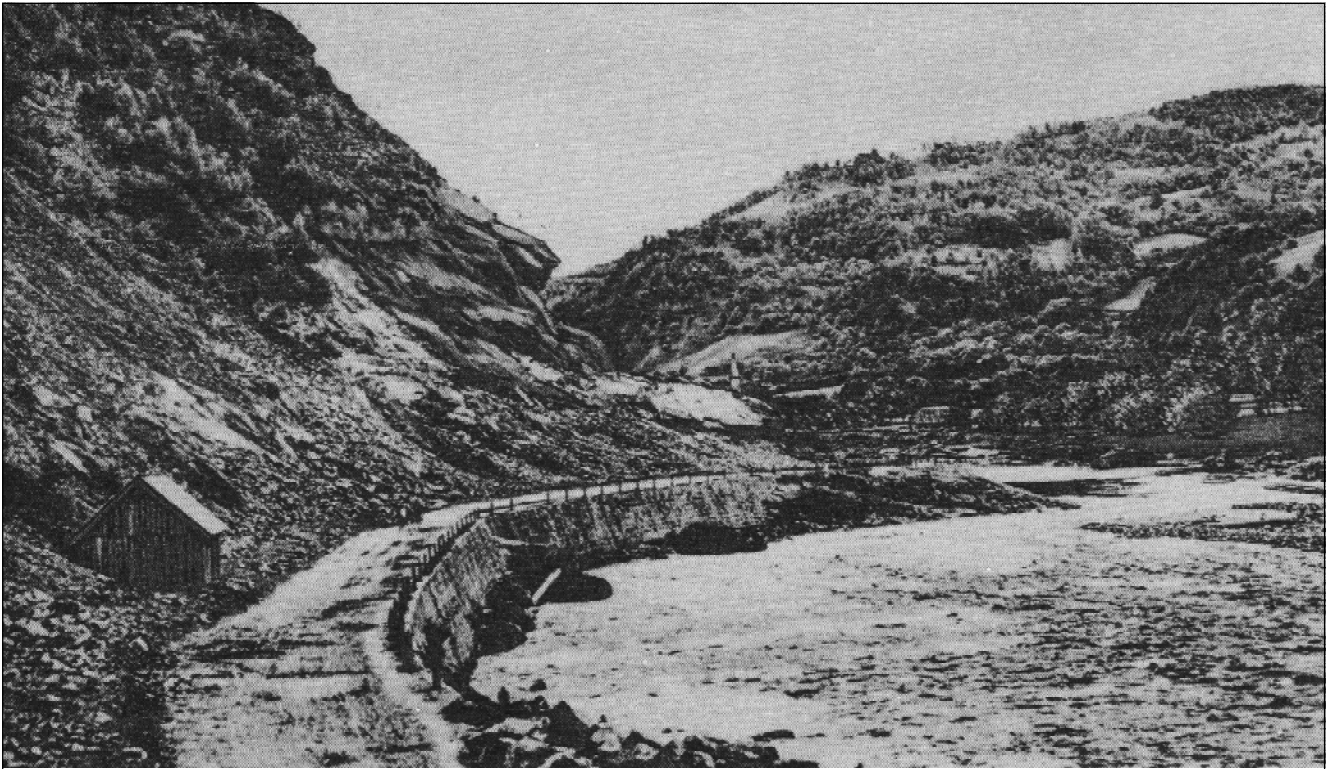
Найбільший пам'ятник Шевченку розташований у Ковелі в міському парку ім. Т. Шевченка на березі річки Турії. Його урочисто відкрили 22 серпня 2005 року. Відтоді ковельський пам'ятник традиційно вважається найвищим серед пам'ятників Тарасу Шевченку в світі. Також є зображений пам'ятник на банкноті в 50 тисяч придністровських рублів, а в Україні портрет Шевченка розміщено на банкноті в 100 гривень.

За даними парламентського журналу «Віче», вміщеними у цьогорічному першому номері, у світі є 1384 пам'ятники Тарасові Шевченку, 11 з яких — у Косівському районі. Про те, як вони постали, йде мова у нинішньому спеціальному випуску часопису «Гуцули і Гуцільщина».

Пам'ятник Шевченку на Сокільській скалі

За тисячолітній плин віків бурхливий і грізний Черемош пробив собі шлях до моря через Сокільський хребет на Галичині і гору Німчич на Буковині, де на крутому заломі нагромадив кам'яні брили, звідки з гурткотом спадає вода і утворює численні крутежі. Над ними стрімко звисає з Косівської сторони дуже мальовниче кам'яне урвище, що має абсолютну висоту над рівнем

моря біля підніжжя 440 метрів, а на її вершині 530. Відслонення кам'яного громаддя над Черемошом простягнулося більш ніж на 250 метрів. Це ушавлена Сокільська скеля, котра на весь світ «сіяє, як з золота кутий шелом». Скала є крайнім завершенням Сокільського хребта, який на своїх обширних схилах у буково-ялицево-смерекових пралісах і на розлогих пасовиськах-царинках

На світлині Миколи Сеньковського частина Сокільської скелі з обеліском Т. Шевченка. 1925 рік.

прошиває голубе дно небес ще більше ніж двадцятьма вичурними скелями, що рвуться ввись на 25-45 метрів. Своїми химерними чубами вони навівають згадки про церковні шпилі, фортечні вежі, силуети звірів і різних таємничих істот. Є у них чимало загадкових отворів і печер. Місцеві люди здавна знали про ті комори. Та що з того, коли до них тяжко добутися, бо і скала дуже стрімка, і нечиста сила не допускає: як хто туди зближається, то каміння мече. Тому з покоління в покоління розказують, що якби хто зумів потрапити до них, то багато би там побачив: є там і пістолі мудрі-премудрі, і гроші. Пістолі стоять у оливі, а гроші — у бербеницях, самі сороківці та червоні, і підлога у покоях вистелена грішми. Та до тих покоїв такі двері, що ніхто би не отворив, бо вони з плити такої, що навіть не знати, що то двері.

Можна там відшукати і сліди прадавніх молюсків, морських хвиль. Наприкінці минулого століття юні геологи і красзнавці Вербовецької восьмирічки при сприянні колег з Малорожинської школи виявили в долині ріки Мала Роженка два бивні мамонта.

Краса гори окутана дивовижним ореолом у

піснях, легендах і переказах. Скала полонила поетичну уяву не однієї творчої душі. Барвисто її змалювали у своїх талановитих творах Іван Нечуй-Левицький, Богдан Лепкий, Іван Франко, Сидір Воробкевич, Юрій Федькович, Гнат Хоткевич, Марко Черемшина, Петро Шекерик-Доників, Станіслав Вінценз, Дмитро Павличко, Степан Пушик, Марія Влад, Марія Матіос...

Саме сюди народна уява поселила у Лади-Дажбога світлицю древньоруських богів Білобога і Чорнобога, під світлим омофором котрих звідси горами керують і споконвіку оберігають рідний край Гуцульський Князь (цар Гуцул) і Сокільська Княгиня. Саме тут тривалий час провів наодинці з природою і богом відомий схимник, великий віщун єврейського народу, засновник і учитель поширеної та впливової у сучасному світовому юдаїзмі течії хасидів Ізраель бен Елізер, який навіть був подружився із ватагом опришків Олексою Довбушем. Відтоді вночі чути як на скалі душі опришків виграють на флоряці та сопілці так, аж сум пробирає. Не одному подорожньому душа тікає від того в п'ятки.

І ось на цьому містично загадковому місці у 1862 році — в річницю смерті Великого Кобзаря

КУТУ. Pomnik pod Sokólskiem.
КУТИ. Памятник під Сокільським.

На світлині Михайла Сеньковського частина Сокільської скелі з обеліском Т. Шевченка. 1929 рік.

прогресивні місцеві гуцули-каменярі витесали з гірського каменя перший не лише на Гуцульщині, а й в Україні публічний пам'ятник славному синові України Тарасові Шевченку. За місцем розташування нема йому рівних у світі і піднімається він на один рівень хіба що з тим, що височіє на Чернечій горі на берегах Дніпра-Славутича біля Канева.

Шестиметровий Сокільський пірамідальний обеліск був дуже подібний до теперішніх високих чотиригранників на братських могилах загиблих воїнів у роки Другої світової війни.

Його появи посприяв щасливий збіг обставин. Саме в ті роки австрійська дорожньо-будівельна фірма проклала дорогу з підгірських Кут

до гірської Гриняви. Найскладніша її ділянка пролягала саме попід Сокільську скалу, в котру у прямому смислі слова треба було вгризатися, щоби відвоювати вузьку стрічку для пугівця.

На основі спогадів місцевих старожилів поет Дмитро Осічний (1885-1962), уродженець села Кобак, які знаходяться за декілька кілометрів від гори, у 1957 році опублікував в івано-франківській обласній газеті «Прикарпатська правда» свої «нотатки з минулого» під назвою «Сокільська скеля», де зазначав, що «після закінчення роботи попід скелею два місцеві гуцули-каменярі з великого білого каменю, який стояв на схильному заломі над дорогою, зробили художню колону. На ній вони викували великими чорними літерами незабутні Шевченкові слова» із його «дружнього послання» «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні»...

Д. Осічний досить точно та уважно віднісся до опису обеліска Т. Шевченку у Карпатах. Вже від себе він додав, що «ця колона на природному скельному п'єдесталі мала в собі щось притягаюче. Хто тільки йшов дорогою попід скелею, то обов'язково звертав на неї свою увагу. Не один спинався по кам'яних цоклях, що вели, як по сходах, на гору, мов до якогось храму». Д. Осічний також висловив припущення, що тут побували Марко Черемшина, Леся Українка (у своїх листах поетеса не згадує про пам'ятник) та І. Франко, які навіть залишили на камені свої підписи, про що підтвердив: «Підписи І. Франка і Лесі Українки я теж бачив», але вони втрачені, бо тут гуцули лупають камінь, то «можливо, що його забрали або він сам увірвався зі скелі і скотився в Черемош».

Пам'ятний обеліск і напис на ньому надзвичайно вразили Богдана Лепкого. Коли він влітку 1894 року побував тут вперше у своєму житті, то написав у піднесенні: «Між Кутами і Тюдовом (правильніше між Тюдовом і Великим Роженом — М.Г.) — висока скеля над Черемошем: Сокільське, яке так любив Федькович. Сокільське зробило на мене таке сильне вражіння, як жодна гора в світі.

— Я не раз чув про Сокільське, — уточнював відомий галицький поет і письменник у нарисі «На Сокільській», — читав... але щоби вона в дійсності так сильно мене вразила, того я ніяк не сподівався. Стіна, висока стіна, якої людськи-

ми руками не здвинути, відбила світ. Луком нагнути стоїть над Черемошем і дивиться у воду. Дивиться віками віків і немов щось читає.

А з-поміж тих безобразних, рукою природи тесаних брил, біліє одна висока і тонка, як стовп. То фігура пана старости. (Так жартома називали пам'ятник місцеві гуцули — М.Г.)

І дивне диво! На найширшій гранці, на білому камені колони я прочитав великими чорними буквами витесані, незабутні слова:

Схаменіться! Будьте люде.

Бо лихо вам буде!

Розкуються незабаром

Заковані люде

Настане суд! заговорять

І Дніпро, і гори!

— Не знаю, — продовжував далі Богдан Лепкий, — чи можна було вибрати краще місце для отих слів. Той вічний Черемоша рев, та Сокільська скеля і зміст оттих слів — то щось одно. Здається, що Черемош не шумить і не гуде, лиш грізно лякає світ судом, здається, що зверху Сокільського якийсь могутній голос кличе: «Схаменіться!»

Поета так вразив небуденний пам'ятник Тарасові Шевченкові, що він навіть не помітив наближення бурі, перед якою йому вдалося схватитися у недалекому селі Розтоках.

— Під Сокільським написав я тоді вірш: «Гей, чудові наші гори». Між Тюдовом, а Розтокама напала нас буря. Я скрився перед нею до гостинного дому о. Ковблянського і там написав тої самої днини образок: «Під Сокільським». Він був друкований у фейлетоні «Діла» і попав у Читанку Крушельницького... До Розтік навідувався я з тої пори кожного року хоч на короткий час, і вони так і осталися в моїй уяві як якась зачарована країна краси.

У Розтоках Богдан Лепкий часто розпитував «домашніх», хто вписав на скелі Тарасові слова. Щось конкретного довідатися йому так і не вдалося, тільки вдалося дізнатися, що австрійська поліція і польські шовіністи боялися слів великого Шевченка, розшукували творців обеліска. Як «вже жандарми слідили, але годі. Що зіграть (слова Т. Шевченка — М.Г.), то знову хтось напише (іх — М.Г.)».

Десять приблизно в ті ж роки львівські студенти Ярослав і Роман Стефановичі, які приїхали на канікули в Кути до Володимира Стефано-

Сокільська скеля

вича, викарбували на зворотній стороні обеліска слова Кобзаря:

Борімося, поборемо,

Бог нам допоможе!

Біля пам'ятника кожної неділі, у релігійні свята збиралися гуцули з навколишніх сіл. Старожил Тюдова І.І. Яким'юк (тепер уже покійний) не раз розповідав про те, як він у травневі дні 1912 року разом з учнями Тюдівської початкової школи брав участь у багатолюдному вшануванні пам'яті Шевченка і 50-річчя встановлення на Сокільській скелі його обеліска, де всі присутні під керівництвом місцевої вчительки Броні Радецької співали пісні на слова Великого Кобзаря.

У роки Першої світової війни австро-угорським військам треба було розширити дорогу на Устеріки, яка тоненькою змієюю ледь протискувалася між пінистим Черемошем і Сокільською скалою. За проектом обеліск попадав під знесення. Про це довідалися селяни Тюдова. Досвідчений каменярь В.І. Марчук, не вагаючись, зібрав односельчан і організував врятування святині. За допомогою колод, примітивного риштування пам'ятник пересунули далі від дороги метрів на 15 вгору. Потім він не раз розповідав:

— В роботі по переміщенню пам'ятника брали участь 50 селян з Тюдова. Офіцер австрійської армії, що керував дорожними роботами в цей час, пропонуючи мені цигарку, запитав: «Чи люблять гуцули так цісаря Франца-Йосифа, як Шевченка?». Переводячи дихання, я хитрувато відповів: «Чув, що ні. Адже цісар далеко, у Відні, а Шевченко ось тут, поруч». — І

Теперішній пам'ятник Т. Шевченку на Сокільській скелі

показав рукою на пам'ятник. Офіцер довго крутив головою і щось по-своєму, по-німецьки бурмотів...»

Коли на зміну австро-угорському режиму прийшов польський, населення відчуло неприховану неприязнь властей до пам'ятника, та до того, що відбувалося біля нього. Людям стали забороняти збиратися біля обеліска, читати твори Шевченка. Та це мало що давало. Народ ігнорував заборони, що викликало несподівану реакцію польської влади.

— В одну з темних ночей 1930 року, як мені вдалося в'язати від нашого лісничого, мимовільного свідка тих подій, — розповів член Спілки журналістів України, ветеран медицини А. А. Лубів, — наші поневолювачі по-зłodійськи підірвали цінну реліквію. Потужний вибух потряс не тільки гори, а й людські душі, посіявши в них ще більшу непокору ворогам нашого народу.

У 1970 році Антон Антонович — ветеран Другої світової війни, незмінний завідуючий (аж

до виходу на пенсію) місцевим фельдшерсько-акушерським пунктом на пасіці під вулицею у інваліда австро-угорської армії з Першої світової війни А.В. Буряка звернув увагу на гладко витесаний кусок каменю, на якому були викарбувані колоски. З'ясувалося, що це залишки пам'ятника Шевченкові, за свідченнями багатьох старожилів, який був зведений на Сокільському у 1862 році. Невтомний Антон Антонович став розпитувати старожилів де знаходився обеліск, як він виглядав.

Невдовзі житель сусіднього селища Кути М.К. Дришук зумів одержати з Польщі фотографію пам'ятника, зроблену в 1911 році. Потім з'ясувалося, що обеліск на Сокільській скелі зображено також на поштовій листівці, виданій Е. Шраером у Станіславі на початку минулого століття. Про точне місцезнаходження пам'ятника можна було пізніше довідатися не тільки зі спогадів старожилів, а й з фотографії косівського фотомитця М. Сеньковського, вміщеної у журналі «Гуцуть-

щина» (ч. 24 за липень 1991 року), який видавало Українське Світове Об'єднання Гуцулів у канадському місті Торонто. Але до цього ще було далеко.

Тоді, у 1971 році Антон Лубів звернувся через районну газету «Радянська Гуцульщина» до шанувальників таланту Кобзаря з пропозицією відновити пам'ятник. Йому вдалося навіть заагітувати каменярів, згідних безплатно взятися за роботу. Однак втілити ідею в життя не вдалося. На заваді стали тодішні керівники райкому партії, райвиконкому і районного відділу КДБ.

— Що це ви збудуєте народ на побудову якогось пам'ятника, — суворо питали вони не при одній так званій дружній співбесіді.

— Та ми хочемо відновити монумент Шевченку, якого в нас дуже люблять.

— Звичайно, Шевченка знає і любить весь світ, — підсумував голова райвиконкому у присутності першого секретаря райкому компартії, — у тому числі закляті буржуазні націоналісти, які люто сичать на нас з-за кордону. І цим виніс свій гробовий вирок пам'ятнику аж до 90-х років. Але гуцули щиро вірили, що прийде час, підніметься на Говерлу на своєму золотогривому білому коні опікун Гуцульщини Святий Юрій, затрубить на всі чотири сторони світу у свій золотий ріг. Задрижать Карпати, відчиняться Довбушеві комори, вийде Король-гуцул із своїми легіями, зрушаться гори й підгір'я, зірветься весь народ України й змете ворожу навалу з нашої землі.

Цей час настав у 1991 році. А його предтечею тут був листопад 1990 року, коли на честь 175-річчя з дня народження Кобзаря жителі Тюдова, Великого і Малого Рожинів, Розтік, тодішньої місцевої агрофірми «Черемош» (наступник колгоспу «17 Вересня») при величезному здвизі народу встановили на Сокільській скелі новий пам'ятник поетові. Роботу виконали львівські

Теперішній пам'ятник Т. Шевченку на Сокільській скелі

скульптори Василь і Володимир Одрехівські, архітектор Костянтин Малярчук, місцеві майстри.

Тепер з високої Сокільської скелі бронзовий Тарас мудрим зором оглядає захмарне високогір'я, бистроплинний Черемош, галицький і буковинський краї. Біля його підніжжя б'є джерельний потік Сикавка, який утворює неповторний водоспад. І знову біля Кобзаря збираються сини України, які в конкретних справах здійснюють заповіт Тараса про побудову вільної, незалежної України.

У 2001 році біля пам'ятника Кобзарю на Сокільській скелі розпочався Міжнародний Шевченківський фестиваль, присвячений 140-річчю пам'яті Шевченка. Свято було урочисте й величне. Виступили хор с. Тюдова «Сокільський передзвін», хор з міста Косова. Артисти театру імені Івана Франка поставили виставу про Шевченка.

Біля пам'ятника завжди живі квіти. Щороку у березні (до дня народження Великого Поета) та у травні (у день його перезахоронення) відбуваються Шевченківські свята. На екскурсію до пам'ятника приїжджають з різних куточків України, а також з-за кордону. Пам'ять про Шевченка єднає українців і всіх добрих людей.

Шевченків курган у Косові

На березі річки Рибниці навпроти уславленого базару відразу за Кутським мостом на роздоріжжі між Косовом і Старим Косовом є особливо дороге місце для гуцулів — тут у соті роковини народження Тараса Григоровича Шевченка було урочисто освячено і відкрито один з перших пам'ятників великому Кобзареві на Прикарпатті.

У передмові «У гуцулів ясна зброя. І дух козацький» до книги «Гуцули у Визвольній боротьбі» відомого українського дослідника Холодноярівської республіки Романа Ковалю про ті вже віддалені роки написано влучно і точно: «Мене здивувала і збентежила присутність Тараса Шевченка в хатах і душах верховинців. Це ж Кобзареві до його 100-ліття вони разом з покутянами у великій радості встановили пам'ятник в австро-угорському Косові.

А на Великій Україні 1914 року було не так: московські деспоти заборонили спорудження пам'ятника Тарасові Шевченку в Києві, заборонили й щорічну панахиду в Софійському соборі. Тоді на захист Шевченка стало не українське громадянство, а кавказці, насамперед грузини, які мешкали в Києві. Довідавшись, що українці змирилися із заборонаю, вони вийшли на несанкціоновану маніфестацію на честь автора поеми «Кавказ». І серед арештованих маніфестантів найбільше було кавказців. На допитах у жандармському відділку називали себе українцями»...

У ті часи пам'ятники Кобзарю, як правило, виготовляли з каменю у вигляді скелі або зрізаної піраміди, в які вмонтовували портрет Шевченка. Вшановували великого поета і насипанням курганів — імітацій могили у Каневі на Чернечій горі.

Перші скульптурні зображення Кобзаря у вигляді погруддя виготовили за власні кошти мешканці Коломиї і Косова. Але якщо коломийський пам'ятник стояв на майдані в центрі міста, то косівчани пішли іншим шляхом: за містом над рікою Рибницею висипали високий курган, а вершину його увінчали постаментом із бюстом Кобзаря.

Петро Рондяк

Косівчани підійшли до справи згуртовано і відповідально. Спочатку ініціативна група створила організаційний комітет зі спорудження пам'ятника, який довірили очолити Петру Рондюку уродженцю Самбірщини на Львівщині. У той час він працював у Косові суддею, а в 1918 році відкрив тут власну адвокатську канцелярію, що діяла до 1939 року. З приходом «совітів» виїхав до гірської Турки на Львівщині, де помер за рік до закінчення Другої світової війни.

Петро Рондяк доклався і працею, й власними коштами до створення в Косові першого кредитового товариства «Народна каса», директором якого став політемігрант з великої України Семен Богдан. Рондяк також заснував кооперативу «Народна торгівля», що діяла до 1939 року. Дуже дбав про просвіту селян, тому багато років ніс на собі тягар обов'язків голови повітової філії «Просвіти», створював по селах нові читальні. Після того, як Український Народний Дім спалили в 1915 році московські окупанти, у 1919 році Петро Рондяк очолив товариство «Український Народний Дім в Косові», організував збір пожертвувань у цілому повіті і дждався спорудження нового двоповерхового Народного Дому, в якому виступали найкращі театри Галичини. Увійшов до числа організаторів спілки «Гуцульське мистецтво» разом з Михайлом Куриленком, Володимиром Гнатюком, о. Юліаном Герасимовичем, був головою цього першого українського художньо-виробничого об'єднання, яке гуртувало народних митців Гуцульщини та багатьох професійних митців.

Погруддя Кобзаря на замовлення косівчан виготовив уродженець Козацьких хуторів (тепер село Гаврилки Полтавського району) Михайло

Михайло Гаврилко ліпить погруддя курінової Василя Дібушки. Поруч сидить Петро Дібушка, брат курінової. На вході в землянку, підперши підборіддя, сидить Василь Кучабський, праворуч від нього (у маскепіці) Федь Черний. Село Вікторів, 17 червня 1915 р.

Гаврилко (1882-1920). Він навчався у Миргородській художньо-промисловій школі ім. М. Гоголя (1899-1904) в Опанаса Сластіона, Краківській академії мистецтв (1907-1910) у професора К. Ляшки. Близкуче закінчивши академічні студії, молодий митець виїхав до Парижа, де в ательє (майстерні) тогочасної зірки французької скульптури Е. Бурделя рік удосконалював свою майстерність. Часто бував на гостинах у священника Андрія Бандери (батька Степана).

У Кракові Михайло Гаврилко близько зійшовся з тодішніми українськими інтелектуалами — молодим літератором і професором Ягеллонського університету Богданом Лепким, майбутнім знаним українським істориком, соціологом і політиком В'ячеславом Липинським, а також із Володимиром Темницьким і Романом Стельмаховим.

На першому році навчання у Кракові М. Гаврилко розпочав працю над образом Великого Кобзаря. На Шевченківське свято 1908 року в Полтаві молодий скульптор виставив гарне погруддя. З великим ентузіазмом і захопленням майстер пластики інтенсивно й плідно працював над проектом пам'ятника Т. Шевченкові, якого представив на перший конкурс у Києві. Як зазначає відомий дослідник і письменник Роман Коваль, твір М. Гаврилка, що мав символічне гасло «Або здобути, або живому не бути», був відзначений найвищою нагородою. Ця монументальна праця (точніше, репродукції з неї) здобула популярність своїм чисто мистецьким розв'

язанням теми, розумінням і висвітленням національного духу та ідеї. Реакційні офіційні кола та зденаціоналізовані члени журі зробили все, щоб провалити конкурс, а відтак відхилили твір молодого українця.

Поряд із творчістю займався активною політичною діяльністю як член Революційної української партії, згодом — Української соціал-демократичної робітничої партії, з 1914 — Союзу визволення України. Коли вибухнула Перша світова війна у 1915 році вступив до першої сотні Легіону Українських Січових Стрільців, у складі яких у 1915 році взяв участь у всіх визначних битвах проти Росії — у Карпатах, під Болеховом та Семиківцями. Працював серед українських військовополонених у Фрайштадтському та інших таборах. У 1916 році відкривав перші українські школи на Волині.

З 1918 року М. Гаврилко був начальником штабу Сірої дивізії, з 1920 року — командував повстанським загonom Армії Української Народної Республіки на Чернігівщині. Заарештований чекістами як керівник антибільшовицького повстання на Диканьщині, був страчений у Полтаві восени 1920 року (за іншими даними — в місті Конотопі)...

Родина українських громадсько-культурних діячів Абрисовських допомагала грішми. У них гостювали Ольга Кобилянська, Іван Труш, Володимир Гнатюк. Художниця Олена Кульчицька, відпочиваючи в Абрисовських, створила картину «Діти на леваді». Один із славного роду священик Йосип Абрисовський із сім'єю переїхав до Старого Косова наприкінці 1890 року з Тисмениці. Був одним із засновників філії товариства «Просвіта» у Косові в 1908 році.

Художник і музикант Савин Абрисовський став прототипом Нестора — героя повісті Ольги Кобилянської «Через кладку».

Косівський віртуоз каменярьської справи М. Юсипчук витесав із скали бюст Кобзаря.

Активний учасник товариства «Січ», доброволець-легіонер Українських Січових Стрільців, вояк знаменитої Гуцульської сотні УГА Михайло Горбовий, замордований червоними катами у 1941 році в Дем'яновому Лазі, згадував, що люди возами привозили землю із Косівщини, Верховинщини, Снятинщини, Вижнич-

Відкриття пам'ятника Т. Шевченку у Косові 19 липня 1914 року

чини, щоб насипати високу символічну могилу на клаптику землі, яку добровільно пожертвував один з патріархів гуцульського різьбярства, засновник косівської школи різьби Василь Девдюк (1873-1951). За іншими джерелами землю подарував відомий на всю округу посол до австрійського парламенту. Славний на всю Гуцульщину газда Костин Лепкалюк із Старого Косова.

Докладний опис тих хвилюючих і пам'ятних часів знаходимо в опублікованих у книзі «Гуцули у Визвольній боротьбі» «Записках січового стрільця» — відомого Косівського громадського і політичного діяча Михайла Горбового. Тоді «старше громадянство упрямо гідно відсвяткувати славному Річницю столітніх Шевченківських роковин... Праці було сила. І тут уперше виявилась стрілецька карність і почуття обов'язку. Коли тільки назначено збірку до Гужпраці, всі являлись як слід. Працювали совісно, залюбки. Пригадую, з яким-то вдовolenням, запалом тоді працювалося! Як уже треба було прискіпити працю, робота йшла день у день. Селяне, інтелігенти, міщане, старі й діти, жінки й чоловіки,

хлопці, дівчата, — всі без розбору завзято працювали.

Хто мав коня, возив глину, каміння, інші у двійку носилками носили, а решта й так-таки голіруч — двигали, котили або городниками дернину копали, словом, кождий щиро старався по своїх силах причинитися як-небудь до здвигнення доказу пошани й слави своєму Генієви.

Тут не було ніяких партійників, були самі Українці!

Могила росла-таки на очах».

Всі з нетерпінням чекали «Свято відслонення пам'ятника Шевченку». І ось «надійшов — з нетерпелівістю очиданий — пам'ятний для Гуцульщини святочний день. Було це в неділю 19 липня. Вже з вечора попереднього дня, ніччю і досвітком у неділю напливали маси нашого громадянства з усього Покуття. Хто зблизька — пішком, подальші — возами або й верхом на конях, і то всі — старі й молоді, чоловіки, жінки й діти, як на празник.

День випав напрочуд погідний.

А раннім ранком стали приходити «Січі».

Чети за четами, сотні за сотнями, бадьоро, карними рядами, вступали у столичний город Гуцульщини. Тільки задзвенить сурма — глянь, а то йде «Січ» з Яворова! А за хвилину вже із Соколівки! А там із Жаб'я, Бабина, Ясенова, Красноїлі, з цілої Гуцульщини.

Легіні як дуби, йдуть твердим кроком, з лискучими бартками в руках, ленти через плечі, лица сяючі... А за ними й дівочі чети — як маків цвіт. Не знати, на що перше глядіти. Та ще не налюбався доволі цею картиною, як із противної сторони чути звуки начеб військової орхестри...

Це Снятинщина присилає своїх дочок і синів, котрі приходять на чолі із січовою орхестрою з Карлова. Ще добре не розглянув цих, як новий мотив вливається із третьої сторони. Це «Січи» Коломийщини й Печеніжинщини. Теж вистроєні, теж з орхестрою на чолі. А майже рівночасно і з четвертої сторони, з Кут, надходять нові лави. Тут уже, крім «Січей», приходять і чета стрільців із Кут.

Площа біля могили виповнена вщерт! Нема де голку впустити... Картина, від якої годі відірвати очі, котра остане повік у пам'яті. А поміж тою масою народу звиваються стрільці-впорядчики. Зі своїм метким кошовим ладять похід.

Напереді орхестра робітничого товариства «Воля» з Косова, за нею — Святочний комітет, а дальше у чвірках — «Січі», стрільці, а навіть «Соколи». Все напереміну — дівчата й хлопці. Поміж рядами, в повних відступах, ще дві орхестри. Настрій не до описання! Назвати його святочним, торжественним замало.

Саме в полудне загреміла музика, вдарили барабани, залунали слова команди, застогнала земля і величезний вуж походу двигнувся з місця. Йшли через Сподне, Москалівку, Монастирське, через Косів-місто, назад на площу Шевченка. Чоло походу вже далеко було відійшло, а кінець ще формувався на площі. Навіть старші громадяни — жінки й чоловіки — йшли карними рядами. Ті, що з годинником у руці провірювали час походу, твердили, що він переходив через півтори години. Щось подібного Гуцульщина ще не бачила. І, мабуть, ще не скоро побачить...

Цілою дорогою грали орхестри та співали хори — напереміну.

М. Юсипчук. Погруддя Т. Шевченку. Москалівка-Косів. 1920-ті роки.

Десь о годині 2 по полудню похід вернув на місце, під могилу, де зараз почалося Свято відслонення. Виступив ряд промовців: [Іван] Устиянович, д-р [Петро] Рондяк, д-р [Кирило] Трильовський.

Під час промови учитель Устиянович відкрив заслону, а многотисячна маса привітала свого Генія грімкими оплесками з окликами «Слава!». Рівночасно орхестри заграли національний гімн «Ще не вмерла Україна».

Відтак слідували співи, привіти численні і т. п., після чого розв'язано похід. Від години 4-ї по полудні на площі Народного дому — фестивалі, під час яких програли всі орхестри. Деякі «Січі» виступили із вправами, але не всі, бо не ставало дня.

Навіть стрільці не виступали із жодною пописовою точкою, бо і не було місця у програмі, й не мали часу, бо дальше повнили обов'язки впорядчиків.

Від години 8 вечором у салі Народного дому — святочний концерт із багатою програмою під

Відкриття пам'ятника Т. Шевченку у Косові 1928 року. Виступає П. Рондяк

орудою вчителя Устияновича. Не треба й згадувати, що сая не могла всіх помістити. Прямо душилися. Попід вікна знадвору й на цілій площі кругом салі стояло ще повнісінько публіки, котра хотіла — бодай крізь відчинені вікна — почути концерт, який перейшов з великим успіхом, бо був совісно підготовлений.

Це свято стало переломовою точкою для Гуцульщини, а то й Покуття цілого»...

Крім спогадів Михайла Горбового про підготовку і відкриття пам'ятника нашому Кобзареві у Косові маємо ще й інші цікаві спогади. Голова Союзу Українок Косівщини Ганна Семенівна Богдан згадує, що їй мама розказувала: «Коли мені було 12 років, якось учителька сказала на уроці: всім нам наступного дня принести з дому до школи невеличкі кошечки. З ними всі учні школи, зловившись за руки, парами, організованою колоною попрямували на околицю міста. Там вся косівська інтелігенція, газди з навколишніх сіл тачками звозили заготовлену наперед глину на «Шевченкову могилу». Уся дітвора приєдналася до старших із своїми кошечками. Кожен вважав за велику честь покласти своїми власними ру-

ками у святу справу хоча би грудочку землі.

Відкриття пам'ятника відбулося 29 липня 1914 року. У книзі «Гей, там на горі «Січ» іде!...», виданій у 1965 році в Канаді, колишня мешканка села Москалівки (тепер частина Косова) Корнелія Ониськів у своїх спогадах «Січ» — Москалівка, пов. Косів» згадує ті щасливі для себе роки, коли вона стала членом гуртка січового доросту і брала активну участь у тогочасних пам'ятних подіях: «Свято відкриття пам'ятника відбулося величаво. До Косова з'їхалися «Січі» з цілого повіту, як і з сіл сумежних повітів Снятин і Коломия. Відколи Косів існує, ще не бачив такої маси людей: п'ять тисяч «Січовиків» і «Січовичок», а взагалі всього народу понад десять тисяч!..

На чолі походу їхав на білому коні ген. отаман «Українського Січового Союзу» Д-р Кирило Трильовський в січовім однострою, за ним, також на конях, посла Павло Лаврук з Іспаса, Коломийського повіту, Іван Сандуляк з Карлова, Снятинського повіту, а далі славний отаман «Січей» Гуцульщини Юра Соломіячук-Юзенчук з Жаб'я, молодий січовий організатор Петро Шекерик-Доників з Голов та ще багато інших,

яких я тоді вперше бачила. За цими почесними гістями, яких чотири сотні «Січовиків» на конях, а далі чети «Січовиків» і «Січовичок» — кожна «Січ» зі своїм кошовим на переді і з малиновим січовим прапором!.. Цей похід викликав у глядачів велике одушевлення. Ось тоді й я відчула величезне значення січової організації для нашого народу!

При відкритті пам'ятника були очевидно різні промови. Декламували вірші Кобзаря, співали пісні на його слова. На мітингу виступив уродженець Косова, відомий український письменник і громадський діяч, соратник Івана Франка Михайло Павлик».

Але вже невдовзі, у роки Першої світової війни пам'ятник було пошкоджено, а після війни польські шовіністи намагалися повністю знищити його, та це вдалося їм лише частково.

Громадськість Косова добилася у влади дозволу відновити пам'ятник. Організаторами відбудови були П. Рондяк, М. Горбовий, учителі, юристи. З допомогою згаданого вже М. Юсипчука скульптурне зображення Кобзаря знову постало над Рибницею. На мармуровій плиті, вмурованій у п'єдесталі, зробили напис: «Тарасови Шевченкові. В столітні роковини. 1814-1914-1928».

Масову участь у святі 5 серпня 1928 року взяли селяни навколишніх сіл. На урочистостях з нагоди відкриття пам'ятника був присутній і письменник-новеліст Василь Стефаник. Подія вилася у протести проти польської окупації.

Польська влада після таких «урочистостей» для себе неодноразово намагалася знищити не нависний і небезпечний пам'ятник. Згуртованість місцевої громади і активний опір однак не давали змоги втілитися злим намірам. Але наруга сталася тоді, коли вже ніхто її не очікував.

Косівчанин Володимир Тутуруш, лікар і громадський активіст згадує, що у 1939 році, коли з початком Другої Світової війни польське військо масово тікало від німців через Косів-Кути на Румунію, якийсь шовіністично настроєний йолупвояк декілька разів вистрілював у погруддя Кобзаря з карабіна, чим добряче його пошкодив. Косівчанам вдалося його гарно відреставрувати.

Після воєнного лихоліття «червоні визволителі» погруддя таємно зняли і заховали у підвалі

Пам'ятний напис на обеліску Кобзарю

теперішньої центральної районної бібліотеки. «Погруддя Кобзаря з каменю я бачив там на власні очі, — підтверджує Володимир Васильович, — але невдовзі воно кудись зникло. Багато косівчан вважає, що його викинули у потік біля читальні. Можливо, первісний оригінал і досі у ньому захований».

Серед косівчан тим часом наростало невдоволення. Радянська влада, яка вела нещадну боротьбу з вояками ОУН-УПА і з мирним населенням, щоб хоч якось викликати до себе прихильність, на місце, по суті викраденого пам'ятника, спромоглася на гіпсовий бюст і нову мармурову плиту з викарбуваними словами: «Тарасові Шевченку в столітні роковини уродин. Гуцульщина.»

Через багаторазові недоброякісні ремонти пам'ятника з нетривких матеріалів, у дев'яності роки минулого століття він опинився в аварійному стані. Тоді ж планувалося розширити автошляхи повз пам'ятник. Мізкуючи над тим, як це зручніше зробити, районне керівництво вирішило пересунути його на декілька метрів від дороги, а заодно і капітально відреставрувати, а насправді — встановити новий пам'ятник, виготовлений на Львівській керамічно-скульптурній фабриці. Ідея виглядала для влади привабливою і перспективною. Задумові, здавалось, сприяла й сама природа. Під час одного з буревіїв погруддя розхиталося на постаменті, звалилося на землю і розсипалося на дрібні куски.

Громадськість Косівщини і цілої області заплідозрила в цьому злий умисел влади у бажанні

Пам'ятник Т. Шевченку до 2010 року

назавжди позбутися історичної пам'ятки, тому підняла голос на її захист.

Щоб не ускладнювати собі життя, представники доручили фахівцям Косівського технікуму-прикладного і декоративного мистецтва імені В. Касіяна відновити скульптурне погруддя Кобзаря.

Здавалося б конфлікт вичерпано, та у 1988 році трапилася ще одна несподіванка. Вночі повз пам'ятник їхав автокран, зачепив стрілою якийсь із протягнутих над дорогою дротів, а той у свою чергу обкрутився навколо погруддя і звалив його з постаменту на землю. Відреставрувати бюст було уже надзвичайно важко. Вихід знайшли «оригінальний». У приміщенні райкому партії було майже ідентичне гіпсове погруддя. Його і встановили вночі на постамент без зайвого шуму. Темні справи, як мовиться, закінчуються погано. Поставлене поспіхом погруддя добре не закріпили і воно під час сильного вітру знову не встояло на постаменті, і знову полетіло на землю.

Автором нового погруддя Т. Шевченка, за свідченнями Ігоря Пелипейка у книзі «Містечко над Рибницею», став Святослав Добровольський, громадянин Австралії, який в той час приїхав у Косів до родини. Саме цей пам'ятник став свідком того, як після багатьох десятиліть, у травні 1991 року, знову пролунав Гімн «Ще не вмерла Україна». Двадцять років підряд приймав він учасників різних масових заходів з нагоди вшанування Великого Кобзаря. Але час робив своє і знову підходив час його ремонту. Депутати Косівської міської ради, порадившись,

вдалися до радикальних дій. На їх замовлення львівський скульптор Петро Штаєр виготовив нове погруддя, яке вже цим разом відмінне і значно більше від усіх попередніх, тому виглядає чужим на старому постаменті.

27 жовтня 2010 року незадовго до виборів місцевих органів влади новий пам'ятник видатному синові України було урочисто освячено та відкрито. Районний часопис «Гуцульський край» про це скупо написав: «До пам'ятника було покладено квіти. А хор Тюдівського народного дому чудово виконав пісні на слова Т.Г. Шевченка. Також було прочитано твори Великого Кобзаря. Біля пам'ятника ще довго лунали патріотичні пісні».

Ось таку складну історію за сто своїх перших років пережив пам'ятник Кобзарю у Косові. Зі свого кургану він згорда і незалежно споглядав на дії Австро-Угорської та окупаційної Російської імперії, Західно-Української Народної Республіки та Української Народної Республіки, Румунії, Речі Посполитої Польщі, СРСР, Третього Рейху Німеччини і ще раз Радянського Союзу. Гордо височіє на історичному місці пам'ятник нашому пророкові і батьку нації Т. Шевченкові і в «сім'ї вольній, новій» у незалежній Україні.

Сучасний пам'ятник Т. Шевченку

Курган черкаських пророків у Шешорах

У центрі Шешор Косівського району на пагорбі над знаменитими Сріблястими водоспадами є святе місце не лише для мешканців села, але й для всіх патріотів України — пам'ятники двом українським пророкам національного духу, уродженцям Черкащини Тарасові Шевченку і Вячеславу Чорноволу. У 1965 році на честь 150-річчя з дня народження Кобзаря горяни висипали курган і на ньому встановили погруддя поету, відлите у бронзі на високому постаменті, а у першу річницю трагічної і загадкової смерті Вячеслава Чорновола поряд рухівці району встановили пам'ятну стелу. Вражають вони перш за все не своєю монументальністю чи помпезністю, а історією виникнення.

Хоч на Шешори насувалася Перша світова війна, вони взялися урочисто увіковічнити соті роковини з дня народження Великого Кобзаря. Люди почали насипати за козацьким звичаєм пам'ятний курган-могилу. Але місцева влада, в якій заправляли польські шовіністи, добилася того, що Косівське повітове староство одержало від Станіславського воєводства розпорядження, а те у свою чергу — від маршала сейму і сенату у Львові негайно знести могилу, але війна перешкодила виконати ганебне рішення урядників.

Стояла народна пам'ятка, заростала траввою аж до 1944 року, коли вже відступали фашистсько-мадярські орди, та й знищили могилу. Аж у 1965 році мешканці Шешор знову взялися відновлювати історичну пам'ятку, яка надалі поєднала воедино двох черкаських Пророків. Їхнє спільне розміщення теж свідок тих непростих днів. Тоді, у далекому вже 1965 році, відкриття пам'ятника Шевченку стало першою відкритою акцією на Косівщині, та й взагалі на Гуцульщині, проти тоталітарного комуністичного режиму після розгрому УПА.

Як то все відбувалося, можна дізнатися із спогадів уродженця Косова Ярослава Геврича

Скульптор Іван Гончар працює над погруддям Т. Шевченку

«Відкриття пам'ятника Т. Шевченкові в с. Шешорах», опублікованих у районному часописі «Гуцульський край» 18 жовтня 2013 р. Він, «будучи студентом Київського медінституту імені академіка Богомольця організував в час літніх канікул 1964 р. ряд походів в Карпати зі своїми колегами з Києва та Львова. Сам я в той час був у своїх батьків в Косові».

Мандруючи навколишніми горами він побував у гостях у тодішнього голови сільради у Шешорах Володимира Михайлика, який розповів, що в пивниці сільради він зберіг фрагменти зруйнованого угорськими солдатами пам'ятника Шевченкові.

«І справді, він виніс уламки погруддя. Очевидно воно було виготовлене аматором з вапнякового каменю і, на мій погляд, художньої вартості не мало. Запитую, чому село з таким патріотичним головою не відновило пам'ятника. І почув у відповідь: «А хто дозволить? Я вже неодноразово звертався до райкому, райвиконкому і навіть до КГБ і скрізь отримав заборонну відповідь».

І тут прийшла мені на думку добра ідея. В

Києві маю добре знайомого великого українського патріота, заслуженого діяча мистецтв Івана Макаровича Гончара. Тож кажу п. Михайлюку, що постараюсь допомогти у цій важливій справі.

Після повернення з канікул до Києва зразу звернувся до п. Гончара і отримав обнадійливу відповідь: «Прийди, голубе (так він звертався до нас молодих), у наступну неділю. До мене має прийти архітектор Яків Ковбаса, і ми щось та вградимо».

Дочекався я тої неділі, з нетерпінням іду до Івана Макаровича, і справді мене господар знайомить з п. Яковом. Переговорили, порадились і дуже швидко вирішили, що п. Ковбаса виготовить в «Укрдніпропроекті», де він працює, проєкт, а Іван Макарович — бюст Шевченка. Але є одна затримка — потрібен ескіз майданчика під пам'ятник. Їхати в Шешори я не міг, бо маю науку, а з іншого боку — шкода часу. І не знаю, що мене осінило, але я з пам'яті виготовив ескіз місця під пам'ятник та довкілля з вказівкою віддалі до різних об'єктів і т.п. Очевидно, що то було Боже провидіння, бо особливою зоровою пам'яттю похвалитися не можу. Та як би там не було, але ніхто в майбутньому не виявляв будь-

яких неточностей. Було вирішено виготовити погруддя з оргскла. Пан Гончар за свою творчу роботу від винагороди матеріальної зразу відмовився. Так само поступив п. Ковбаса. Залишилось оплатити працю тільки майстрів-ливарників. Не пам'ятаю точно, скільки то виносило, а здається мені, що то була сума в 450 крб.

Проєкт з-під кальки був виготовлений буквально за пару днів, і один чи два екземпляри я надіслав п. Михайлюку. Правда, були певні сумніви відносно того, як його сприймуть косівські бонзи, бо проєкт був завершений тільки підписом заслуженого діяча мистецтв І. Гончара та архітектора Ковбаси. Очевидно, що саме звання скульптора магічно вплинуло на партійних чиновників, бо райком КПУ, райвиконком і очевидно всюдисущі КГБ дали «добро» і справа пішла як по маслу»...

Насправді дорога до пам'ятника Великому Кобзареві далеко не була встелена квітами. З таємної доповідної записки трьох ідеологічних відділів ЦК КПУ, яку у спецсховку віднайшов київський учений, професор-історик Київського Національного університету ім. Т. Шевченка Володимир Сергійчук, дізнаємося про настрої, які панували у тодішнього партійного й державного керівництва. «У травні 1965 року в Шешорах з ініціативи голови сільради Михайлюка створили комітет з відновлення пам'ятника-бюста Тарасові Шевченку, встановленого у селі ще 1914 року, а в 1944-му зруйнованого під час відступу гітлерівських загарбників.

На пропозицію деяких представників інтелігенції з Києва, які щорічно відпочивали в цьому і навколишніх селах Косівського району, бюст Шевченка замовили скульпторові Іванові Гончару, котрий виготовив додаткову копію з уже готового пам'ятника. Деякі особи з числа інтелігенції Києва, відомі своїми націоналістичними настроями (Т. Франко, Ю. Назаренко, Г. Цимбал, В. Чорновіл та інші), вирішили використати відкриття бюста Т. Г. Шевченка в селі Шешорах для підігрівання націоналістичних настроїв серед населення села. Слід сказати, що голова сільради Михайлюк, в минулому член націоналістичної організації УНДО, член комітету завклубом Іванишин (колишній дяк), що був пов'я-

Урочистості біля пам'ятника Т. Шевченку і стели В. Чорновола

заний з однодумцями, пішли назустріч цим особам і всю організаційну роботу з підготовки до відкриття пам'ятника проводили таємно, не ставлячи до відома про це партійні і радянські органи. Вони замовили і розіслали від імені комітету з відновлення пам'ятника 200 запрошень, надрукованих в районній друкарні, повідомили в навколишні села про день відкриття бюста, домовились про приїзд художньої самодіяльності зі Львова тощо... 8 серпня біля пам'ятника в селі зібралося багато жителів с. Шешорів, навколишніх сіл і райцентру. Міліція на очах у всіх почала завертати автомашини з людьми, що прибували на свято. Це викликало обурення у присутніх. Працівники райкому і райвиконкому зверталися з проханням розійтись, пояснюючи, що відкриття пам'ятника перенесено на 15 серпня у зв'язку з тим, що продовжується збирання врожаю і 8 серпня оголошено робочим днем. Оскільки присутні, підбурювані окремими особами з Києва і Львова, не розходились, вирішено було провести концерт ансамблю художньої самодіяльності студентів зі Львова».

За задумом тодішнього голови сільради Во-

лодимира Михайлюка відкриття мало стати «святом на всі гори». Але напередодні відкриття він був затриманий КГБ в Косові. Односельчани згадують, що йому було запропоновано зробити вибір: «Або він знімає пам'ятник, або ж полишає свою посаду». Цілу ніч не стулила очей родина і вирішила: пам'ятнику Кобзареві бути! Тож стоїть він і понині у мальовничому селі Шешорах на Прикарпатті як символ незламності українського духу і палкої любові народу до свого національного пророка.

— Я тоді була ще маленькою дівчинкою, — пізніше розповідала вчитель місцевої школи Марія Титаренко, — але все те добре пам'ятаю. Наша хата стоїть, як бачите, ось тут, на бережку, навпроти пам'ятника. Батько працював тоді завклубом і очолив місцевий комітет із Шевченкіани. Цей комітет зібрав гроші, щоб заплатити тільки за матеріали, а погруддя подарував Іван Гончар. Коли 8 серпня до села почали сходиться люди, то їх зустрічала міліція і нікого сюди не пускала. Люди добиралися навколо лісовими стежками і зарінком понад ріку. Навколо пам'ятника вишикувалися близько 50 міліціонерів. Вни-

Урочисте відкриття пам'ятної дошки В. Чорновола у місцевій школі

зу, на зарінку, була сцена. Отам і виступив В'ячеслав Чорновіл. До присутніх він звернувся зі словами: «Українці, люди, щоб ви розуміли: кайдани в нього (Шевченка), кайдани в нас». Ці слова стали відкритим закликком до боротьби проти імперського режиму, комуністичної влади і системи. З цього і почався тернистий шлях В'ячеслава Чорновола. Міліція і кагебісти тут же хотіли його схопити, але народ перекрив їм дорогу, а для Чорновола відкрив у людському потоці коридор, яким він вільно вийшов на зарінок, а звідти до будинку нашої славної землячки лауреата Шевченківської премії члена Спілки художників України Ганни Василяшук.

Тут же знайшов собі тоді прихисток і тодішній викладач Львівського університету Михайло Косів. Уже будучи народним депутатом України, при відкритті пам'ятної стели В. Чорновола згадував, що в те літо він був зі студентами на практиці у Криворівні. Разом з ними він і прийшов на відкриття пам'ятника, яке влада поставила собі за мету будь-що зірвати. «Але Чорновіл виступив тоді з полум'яною промовою. То були останні дні хрущовської відлиги. Нам здавалося тоді, що ще трохи — і тоталітарна радянська система розвалиться. Ми були абсолютно впевнені в цьому. Хоча після мітингу нас біля водоспаду і попереджували, що наші дії так легко нам не минуться, ми в це не хотіли вірити. Але дійсно, мене 27 серпня заарештували за антирадянську пропаганду і агітацію. Події біля пам'ятника були

одними із звинувачень проти мене. Підігривали їх і гострі слова з виступу В. Чорновола:

*Українці! Люди!
Щоб Ви розуміли:
Кайдани в нього
і кайдани в нас!
І юнь піднялась
вище ясночоло,
Слова злітали
бурею Карпат!*

Полум'яний виступ глибоко запав у душі присутніх. Це був відкритий заклик до боротьби проти імперії зла. З цього і почався тернистий шлях В. Чорновола... Цей виступ для тодішньої влади був неначе грім серед ясного неба. Щоб уникнути арешту, В. Чорновіл з допомогою юнаків був доправлений до хати народної майстрині, лауреата премії ім. Шевченка Ганни Василяшук. Тут він ознайомився з творчістю майстрині, оглянув ткані її роботи, вишивки, робив записи, фотографував рушники, а коли почало темніти надворі, через задні двері непомітно вийшов на обійстя, а даліше городами, в супроводі шешорівських, космацьких юнаків та львів'ян, був переправлений через ліс Лебедин до Яблунова...

В'ячеслав повернувся в Київ і там 4 вересня виступив у кінотеатрі «Україна» на мій захист. Після цього його вигнали з аспірантури, з редакції газети «Молода гвардія». Це вже була пряма дорога до 15-річних концтаборів і заслань».

Вийшовши з них, він не полишав боротьби з тоталітарним режимом, а будучи одним серед перших будителів українського народу здобути незалежність України, він впевнено зайняв серед них лідируюче становище.

Після звільнення в 1969 році В. Чорновіл

Краєвид Шешор

відвідував сусіднє з Шешорами село Космач, був гостем у колишнього політкаторжанина, священника місцевої церкви Петра і Павла, майбутнього Патріарха України Василя Романюка, який потім охрестив В. Чорновола в космацькій церкві, хрещеними батьками були Пазуня Трутяк та Михайло Косів, присутніми при хрещенні були й інші космачани.

Чорновіл уособлював у собі завзяття державного діяча та непересічний талант митця. В'ячеслав Максимович був стійким та незламним борцем за незалежну Україну, за її права та гідність її громадян.

У виданій у 2007 році Народним Рухом України книзі «В'ячеслав Чорновіл» влучно і справедливо зазначено, що В'ячеслав Чорновіл «і донині залишається стратегічним генієм українського національного самоусвідомлення, структурований практикою філософ дисидентства, людина вершинної суспільно-демократичної думки ХХ століття, український демократичний «фундаменталіст». Немає нічого випадкового в тому, що товариш по ув'язненню Михайло Хейфец, автор книжки «В'ячеслав Чорновіл — зеківський генерал», ще там, у Мордовії, відзначаючи «дирижерські риси» Чорновола, записав: «Спостерігаючи за ним збоку, я порівнював його з Ганді, Неру, Кеніатой, Нкрумою; це саме подібний до них тип національного лідера».

Мова йде саме про масштаб. Щоб досягнути масштаб Чорновола, потрібен час. І Чорновіл уже вийшов на історичну дистанцію.

Він не став Президентом України. Але став її національним Героєм — посмертно. Його вбили в русі — у дорозі, по шляху до тієї, іншої України, за яку він платив здоров'ям і життям».

У березні 2000 року, у річницю загибелі Чорновола, в Шешорах зібралося багато людей, хоча недільна погода тоді була явно несприятливою. Зранку місцева церква Святої Параскеви ледь вмістила віруючих, які прийшли на поминальне Богослужіння за В'ячеславом Чорноволом. Після Літургії церковна процесія рушила до пам'ятника Тарасові Шевченку на урочисте відкриття пам'ятної стели колишньому лідерові Руху. Її освятив священник-мітрат Юрій Павличко.

Коли народний депутат України Михайло

Виступає Михайло Косів біля стели В. Чорновола

Косів та член Центрального проводу Руху заступник голови облдержадміністрації Іван Шовковий зняли біле покривало з пам'ятного знака, перед присутніми постала сіра гранітна плита з бронзовим тризубом на маківці. Автор знака член Спілки художників України, заступник директора Косівського коледжу прикладного і декоративного мистецтва ім. В. Касіяна, рухівець Йосип Приймак викарбував напис: «На відкритті цього пам'ятника Великому Кобзареві у 1965 році виступив з антибільшовицькою промовою В'ячеслав Чорновіл».

Звичайно, зв'язки Чорновола з Шешорами цим не обмежилися. Тут він бував ще десятки разів, мав багато друзів. Та, врешті, його син Тарас вибрав собі дружину саме в цьому селі.

Про страдницьке життя справжнього патріота України щиро говорили у своїх виступах народні депутати України, члени Центрального проводу Руху, представники місцевої влади, письменники та інші.

Саме про це нагадав на мітингу у своєму виступі Тарас Чорновіл. «Через місяць була друга акція, — наголосив він далі, — коли тато і Василь Стус виступили в Києві. Але тут, у Шешорах, вперше після тривалого мовчання людина відважилася протиставитись тій ворожій антилюдській диявольській системі».

Михайло ГОРОДЕНКО

Світлини:

*довоснні — Миколи Сеньковського,
сучасні — Тараса Пасимка*

Між нас тобі, Тарасе, жити

Світлина Богдана Штундера

Шевченко і Україна — нероздільні і єдині. Мабуть, багато людей інших країн відкривали для себе Україну саме з імені Тараса Шевченка. Тому й не є випадковістю те, що у світі пам'ятників нашому славному Кобзареві найбільше серед славників синів і дочок України. Там, де прижилися українці, возвеличується наш славний Кобзар у пам'ятниках, постаментах, стелах... Вони, як спогад про рідний край, родину і Людину, що понад усе любила Україну. Ці знаки величі й пам'яті ніби звертаються до кожного з нас словами самого Кобзаря:

*Свою Україну любіть,
Любіть її... Во врем'я люте,
В останню тяжкую мінуту
За неї Господа моліть.*

В Україні з кожним роком стає все більше і

більше цих пошанівок величі й слави Т.Г. Шевченка. У великих містах і маленьких селах, у найвіддаленіших куточках знають і шанують його, Людину, чиє слово є величним і передається з покоління в покоління, від батька до сина. Місця, де вивищуються пам'ятники великому Кобзарю, є святинями для нашого народу.

Такий пам'ятник славною величчю і окрасою здійснюється й в центрі села Середній Березів Косівського району. Мрію про його створення березуни виношували здавна, і, нарешті, 17 травня 1992 року, вона стала дійсністю, а втілив її у життя скульптор Юрій Гав'юк, який народився 27 вересня 1947 року в місті Рахові нв Закарпатті.

Чудового весняного дня, коли вся природа вже одягнулася в нові зелені шати, зібралася дружня громада, жителі навколишніх сіл та представники громадських організацій на давноочікуване свято — відкриття пам'ятника славному сину України, улюбленцю мільйонів Тарасу Григоровичу Шевченку. Це був перший пам'ятник Великому Кобзарю на березівських теренах.

Відбулось освячення пам'ятника та панахида. Опісля свято продовжилось багатолюдним віче та літературно-музичною композицією «Між нас тобі, Тарасе, жити». На святі виступали представники громадських організацій, шанувальники полум'яного слова Т. Шевченка.

У літературно-музичній композиції взяли участь виконавці, хори й ансамблі з цілого району. Особливо приємним сюрпризом був приїзд гостей з міста Львова, хору й танцювального ансамблю товариства «Гуцульщина», головою якого був уроженець нашого села Дмитро Антонович Генік. Ведучою свята була вчителька місцевої школи Марія Дмитрівна Симчич.

Із того весняного дня не заростає стежка пам'яті до постаменту безсмертного генія українського народу Т.Г. Шевченка. Кожного року, в день його смерті, біля пам'ятника відправляють панахиду пам'яті місцеві священики. На спільну

молитву приходять учні, вчителі та працівники школи, представники громадських організацій, партій, небайдужі до Шевченкової постаті люди.

Відбувається покладання квітів та запалювання свічок, що супроводжується палкими виступами та читанням безсмертних творів Т. Шевченка.

Це дійство проходить у період проведення в школі Шевченківського тижня. До нього готуються всі учні та вчителі школи.

Тиждень розпочинається загальношкільною лінійкою, на якій лунає вступне слово вчителя-словесника, відповідального за його проведення. Основну підготовку в проведенні тижня традиційно здійснює 9 клас, який детально вивчає життя і творчість Тараса Шевченка в хронологічній послідовності. План проведення тижня обговорюється заздалегідь з колективом учителів та учнів. У всі дні тижня в актовій залі проходять цікаві заходи: виставки, конкурси, заочні подорожі, зустрічі та екскурсії, вікторини, інсценізації, виступи хорів та ансамблів... А закінчується тиждень загальношкільним святом — літературно-музичною композицією, куди попадають переможці всіх проведених протягом тижня заходів. Переможці й активні учасники тижня обов'язково відзначаються подяками, грамотами, посвідченнями. Такі заходи залишають свій слід у пам'яті всіх, хто буває на них, і викликають цікавість до життя й творчості Тараса Григоровича Шевченка. Сюди приходять люди, щоб по-

Фрагмент інсценізації п'єси Т. Шевченка «Назар Стодоля» учнями 9 класу

Шевченківський урок у першому класі

класти до підніжжя і вшанувати пам'ять Тараса Шевченка.

Тепер вся Україна та українці зарубіжжя готуються до відзначення 200-річчя від дня народження одного з найулюбленіших, найпопулярніших, найславніших синів — Тараса Шевченка. Дату його народження знають, як «Отче наш...», від малого до старого. Творами Безсмертного Кобзаря зачитувались предки, ними ж захоплюються сучасники. Віримо, що й прийдешні покоління заглиблюватимуться в його творчу спадщину. Бо поки існуватиме життя на землі, допоки не заростатиме стежка любові й пам'яті до його постаті, його творів, його постаментів... І дай, Боже, щоб всі ті, хто хоч раз тримали у руках його безсмертний «Кобзар», пройнялися такою любов'ю до України, такою тривогою за її майбутнє, як відчайдушний борець за соборність і незалежність України Тарас Шевченко.

Хочеться, щоб тепер у нашій Україні було так, як пише в одному з своїх віршів Наталія Уманців:

*Дай нам, Боже, про злу долю
лиш з Кобзаря знати,
І чужому научатись, й свого не цуратись,
Щоб зі словом Тарасовим чули нас у світі!
Дай нам, Боже, щастя й долю,
бо ми твої діти!*

Марія СИМЧИЧ,
вчитель
Середньоберезівської ЗОШ І-ІІІ ступенів

Вічно живий у пам'яті народу

*Щовесни, коли тануть сніги
І на рясні просяє веселка,
Повні сил і живої снаги,
Ми вшановуєм пам'ять Шевченка.*

У кожної нації є свої співці-провидці, в серця яких, мов у могутній океан, вливаються всі радощі й болі, мудрість і прагнення народу. Все, що переживав український народ у минулому, по вінця наповнило «добром нагріте серце» Тараса Шевченка. Ми з гордістю промовляємо його ім'я, що для нас, українців, надзвичайно дороге і ототожнюється з самою Україною...

Тарас Шевченко... Великий поет, гуманіст, демократ. Уся його творчість пройнята пафосом усеспелюючого гніву проти будь-якого гноблення, насилля, проти приниження людської гідності й водночас пронизана палкою любов'ю до простої людини-трудівника, «малих рабів отих німих», на сторожі яких поставив своє Слово.

«Шевченко своєю національною свідомістю є геній, а своєю незмірною вагою, значенням у справі національного відродження свого рідного краю є явищем феноменальним, єдиним, може, на світі», – писав Борис Грінченко.

У книзі «Шевченко і час» Євген Сверстюк так пише: «Він неоднозначний, цей, як сказав хтось із сучасників, «діамант у кожусі». Але якась грань його, ніби чар-зілля, заманує раз у раз. І цей образ «чар-зілля» заліг кожному з нас у серце, як символ святої любові до рідного краю, до України.

Оцінюючи сьогодні, ми частіше оглядаємося назад, щоб не забувати дорогу страждань, злигоднів та кривавої боротьби, яку здолав наш народ, пам'ятаючи велич його лицарських перемог і «незлим тихим словом» згадувати народних пророків, титанів духу, борців за щасливу долю рідної землі, до яких належить Великий Кобзар.

Кожному народові орати свою ниву життя — зі свого краю. І світ відкриє і знайде його на своїй мапі тоді, коли нива ця зорана, зрошена, коли вона зродила дивний, незвичайний плід.

Прошли роки, десятиліття з того часу, як не стало на землі Великого Пророка, великої

людини, українського генія, а народ пам'ятає його, знає напам'ять його поезії і возвеличує улюбленого поета у власних поетичних рядках. Він житиме вічно, як і його твори, окремі з яких написані, здається, про наше сьогодні.

Одним із проявів всенародної шани до Тараса Шевченка є спорудження пам'ятників Великому Кобзарю. Дуже цікаво описує історію створення пам'ятників поету Віталій Павловський у своїй монографії «Шевченко в пам'ятниках». Петро Арсенич у книзі «Шевченко і Прикарпаття» широко висвітлює тему про історію створення пам'ятників Кобзареві на Прикарпатті. Цю тему висвітлюють Степан Пушик (стаття «Тарасовими шляхами»), Степан Бойко (стаття «Шевченкіана Прикарпаття»), П. Арсенич (стаття «Йдуть до нього тисячі»), В. Морозюк (стаття «Не забудьмо пом'янути»), В. Полек, Б. Лепкий, І. Пелипейко, А. Лубів та багато інших.

Історія вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка на Косівщині невіддільна від історії духовного життя України, адже Шевченко для нас ніколи не був тільки пересічним поетом. Передусім, він уособлював у собі силу й енергію українського народу, його спроможність до боротьби й утвердження серед інших. І тому традиції вшанування пам'яті геніального Кобзаря на Косівщині, як і в усій Україні, започаткувалися відразу після смерті поета. Багатьох авторів хвилювало питання, де був споруджений перший пам'ятник Тарасу Шевченкові. Дослідження підтвердили, що найперший народний пам'ятник Кобзарю, борцю за волю свого народу, захиснику соціальних та національних інтересів, співцю прагнень і сподівань про кращу долю рідного народу, був споруджений на Сокільській скелі в селі Тюдові. Він мав вигляд обеліска.

В народній уяві він уособлював незламність людського духу і віру в торжество правди і справедливості. Це перший публічний пам'ятник Тарасові Шевченку не лише в нашому краю, а й узагалі. (Існував інший пам'ятник Кобзареві, але він був встановлений у садибі родини Алчевських у 1899 році, а не в громадському місці.

У вересні 1998 р. в с. Акрешори Косівського району відкрито бюст Шевченка, який подарувала ще 13 жовтня 1994 року координаційна рада національно-демократичних сил сусіднього с. Космача. Раніше цей пам'ятник стояв у Коломиї, але потім його зняли із постаменту, а на його місце поставили бюст Леніна. В. Костюк із с. Годи-Турки передав погруддя в Космач, де його встановили біля Народного дому (13. 07. 1961 р.). Голова сільради Космача Палійчук отримав за це догану із занесенням в особову справу. Та пам'ятник не знімали аж до липня 1994 р., поки космачани звели новий. А це погруддя після реставрації передали селу Акрешори.

Організацією перевезення і встановлення займався Дмитро Бойчук, тодішній голова місцевого осередку РУХу, а тепер керівник районної організації НРУ. Вночі він перевіз погруддя у село, однак майже чотири роки місцева влада на дозволяла його встановити. Довелося пам'ятку переховувати у центрі села у людей.

Встановлено пам'ятник біля школи. З того часу на цьому місці щороку відбуваються урочисті Шевченківські свята, панахиди, покладання квітів. Тут проводяться конкурси на кращого читця поезій Т. Шевченка.

Пам'ятник Т. Шевченку в селі Акрешори

Пам'ятник Т. Шевченку у селі Бабині

Окрасою села Бабина є пам'ятник Т.Г. Шевченкові, який відкрито, як виконання однієї з передвибірних обіцянок Петра Васильовича Яремійчука, колишнього кандидата на посаду сільського голови. Він був особисто знайомий із скульптором з Городенки, автором величного монумента Кобзарю Ігорем Романовичем Ішаном. Кошти на спорудження пам'ятника збирала вся громада села. До цієї благородної справи долучилися майже двісті господарств.

На відкриття пам'ятника, яке відбулося в День Незалежності 1997 року, прийшло усе село. Освятили пам'ятник Іван Бурдяк, отець греко-католицької церкви, та Михайло Ганущак, отець автокефальної православної церкви.

У смушевій шапці та кожусі на залізобетонному постаменті покритий бронзою сидить Кобзар з кобзою в руках. На кобзі напис:

*«Задзвонили усі дзвони по всій Україні.
Закричали гайдамаки: «Гине шляхта, гине!»*

Пам'ятник Т. Шевченку у селі Космачі

Шевченко вийшов з гуці народу, увібрив його силу, виріс на його велетенський зріст і сяє провідною зіркою в майбутнє для свого народу. Шевченкові належить виняткова роль у згуртуванні передових сил української нації, у розвитку і формуванні свідомості українського народу. Тому йому так масово зводять у світі пам'ятники.

Спорудження цього пам'ятника розпочалося у 1959 році в селі Космач. Організатором добровільного дійства був Григорій Гавришук, житель с. Космач, депутат Верховної Ради УРСР та СРСР.

Кожне Шевченківське торжество по-своєму багате, розмаїте, та свято, яке відбулося 11 липня 1961 року, прикметне тим, що відкрито ще один пам'ятник українському Генієві, борцю потоптаних прав українського народу Т. Шевченку. Погруддя поета перевезено в Космач з Коломиї. Скульптор — Василь Гурмак (м. Львів).

Менат — Семен Кушнірчук, свідомий українець, патріот, що емігрував до США у 1944 році, але завжди підтримував зв'язок з малою батьківщиною. У Космачі (присілок Рушір) залишився його син Микола, і саме він опікувався спорудженням пам'ятника, право відкриття яко-

го надали саме йому та голові осередку УРП Олесю Кушнірчуку. Відбулося урочисте освячення та великий святковий концерт.

Пам'ятник Т. Шевченку у селі Старих Кутах

Пам'ятник Т.Г. Шевченкові в Старих Кутах знаходиться біля школи, в центрі села. Його споруджено в кінці ХХ століття. Значну роль у збиранні коштів відіграв тодішній голова товариства «Просвіта» Богдан Близнюк. За його ініціативою та просвітян Богдана Будза, Михайла Хариняка організовано коляду в Різдвяні свята. Пожертвування старокутчан використали на спорудження монумента в селі. Також Богдан Близнюк посприяв тому, щоб роботу виконували скульптори Одрехівські (батько й син).

22 травня 1994 року відбулося посвячення пам'ятника Т. Шевченкові. Тепер він — окраса села. Тут щороку проводяться святкування історичних дат, пам'ятні панахиди...

Про значимість пам'ятника та його споруд-

ження наші поети пишуть вірші. Місцевий поет Микола Близнюк, наприклад, присвятив Великому Кобзареві «Посвяту», де є такі рядки про патріотичні справи просвітян:

Пам'ятник Т. Шевченку у селі Бане-Березові

Стіни кожної української оселі здавна були прикрашені портретами Тараса Шевченка — незламного борця проти ворогів рідного народу. Жителі кожного села нашого району домагалися, щоб Кобзаря увінчати в постаменті.

Збулися такі мрії і в мешканців Бане-Березова, в якому пам'ятник Великому Кобзареві підтримує патріотичний дух горян, кличе докладати максимум зусиль, щоб побудувати вільну незалежну Україну, тому вони щороку віддають шану Поету, гордо несучи з покоління в покоління пророче і невмируще його слово:

*Не вмерло слово, живе і досі,
але благає рятунку в нас.
Любові й шани такої просить,
як мав для нього Кобзар Тарас.*

*З Божим словом йшли гуцули від хати до хати,
Йшли на пам'ятник Шевченку заколядувати.
З Божим словом йшли охоче до своєї мрії, —
Пам'ятник у Старих Кутах в бронзі височіє...*

Пам'ятник Т. Шевченку у селищі Кутах

Вперше пам'ятник Т. Шевченку в Кутах був поставлений у 1955 році. Це був гіпсовий бюст. З часом він почав сипатися, втрачати свій вигляд. Тоді з ініціативи І.М. Смерженюка, директора Кутського комунгоспу, у 1976 році з Києва привезли бетонний бюст, який готували для Канади. Але на превелике щастя він потрапив у Гуцульський край, у старовинне селище Кути.

Кожного року біля пам'ятника збираються громадськість селища, учні школи, інтелігенція, гості, щоб віддати шану великому сину України, батькові української нації — Т. Шевченку. Тут звучить не тільки пророче слово поета, а й могутнє слово про поета.

*Стоголосі вітри твоїх дум щедрий дар,
Наче пісню, разносять по світу.
І співає земля, як цілющий нектар,
Невмирущі слова «Заповіту».*

Пам'ятник Т. Шевченку у селі Микитинцях

Пам'ятник Тарасу Григоровичу Шевченку в селі Микитинцях було відкрито 22 жовтня 1989 року. Його споруджено за кошти громади села і присвячено 175-річчю з дня народження геніального поета.

Ініціаторами спорудження пам'ятника був житель села Микитинці Козлан Михайло Васильович, скульптори Галина Дмитрівна і Володимир Дмитрович Римари, вихідці із цього населеного пункту.

На відкритті пам'ятника вперше на Косівщині було вільно піднято національні синьо-жовті прапори, а також були присутні поети і письменники нашого краю: Марія Влад, Роман Іванчук, Дмитро Павличко, Богдан Радиш, Василь Ганущак — уродженець с. Микитинці, Ігор Пелипейко та інші. Біля пам'ятника Українського Пророка завжди живі квіти. Тут проходять щорічні урочисті святкування, тут звучить його полум'яне слово, священний «Заповіт». Іван Ганущак написав отакі полум'яні слова, присвячені Т. Шевченку:

*Коли нам хор його співає,
з людьми замислено стою:
Життям і словом сповідаю
Україні відданість свою.
А він не мав свободи слова, Пророк —
наш Геній, наш Кобзар!
Кайданами гриміла мова,
й кайдани рвав народ-бунтар,
В огні горіло врем'я люте —
гримів Шевченків Заповіт:*

Стогнав Дніпро, диміли Крути...

**Упорядник
Оксана ТКАЧУК,
методист відділу освіти
Косівської РДА**

**Світлина Богдана Штундера,
члена Національної Спілки журналістів
України**

На сповідь до Шевченка

Там, де хмарам чешуть коси
Молоді смерічки.
Стоїть пам'ятник Шевченку
Край самої річки.

Дух Шевченка тут витає,
Сповнений любові,
Тут Чугайстер — добрий майстер
Зичить щастя й долі.

Тут в душі — усі поети,
Бо краса карпатська
Б'є джерельною водою,
Як любов юнацька.

Тут і я їду до тебе,
Мій Кобзар Великий!
Дай Наснаги і Натхнення,
Сили дай творити!

**Христина БУРЯК,
с. Тюдів Косівського району**

Молодий Тарас: бронзова постать у Варшаві

Про те, як постав Кобзар на високому п'єдесталі у Варшаві, розповідає Надзвичайний і Повноважний Посол України в Польщі (1999-2002 рр.), Герой України, поет, уродженець села Стопчатова Косівського району на Гуцульщині Дмитро ПАВЛИЧКО:

— Я приїхав до Варшави навесні 1999 року. Після вручення вірчих грамот довідався, що в культурних взаєминах Польщі та України чимало прогалин. Це, звичайно, мене прикро вразило. Однак посол може веселитися й навіть заплакати, та ніколи не може бути розгніваним. Незабаром я наніс візит президентові польської столиці Павлові Піскорському й виклав йому свої болі. Молодий розумний політик одразу збагнув, до чого я схиляю владу. Я наголошував на такому: Варшава повинна стати головним партнером і приятелем Києва, а для цього слід піти на вчинок, що запишеться в історії як подія важлива й незабутня для столиць обох держав. Ми зійшлися на тому, що таким учинком може стати варшавська вулиця з українським іменем. Я подав панові Піскорському лист з аргументованим проханням надати одній із вулиць Варшави ім'я Тараса Шевченка.

Через деякий час ми вже оглядали околицю, де майже всі вулиці були названі іменами великих письменників. Серед них — Данте, Шекспір, Флобер... Я зрадів. Таке товариство личить і Шевченкові. Але представник

мерії показав поле, де закладалися фундаменти, але не було ще жодного будинку. «Тут буде вулиця Шевченка», — сказав він. Я скипів, але тут же пригасив вогонь під серцем і лагідно відповів, що не можемо чекати, допоки цю вулицю забудують. Для добрих взаємин між Україною й Польщею вулиця Шевченка потрібна вже сьогодні.

Ми перебирали різні варіанти. Щось не подобалося нам, щось місцевій громаді. Зрештою представники влади запропонували безіменний сквер. Я глянув і завмер від радості: центр Варшави, Богом визначене місце. Залишилося одне: чекати офіційного рішення. Ми набралися терпіння. А в снах... У снах я вже бачив на вільному просторі скверу пам'ятник Тарасові Шевченку.

Нарешті рішення з'явилося, й рівно через десять днів, 26 жовтня 2000 року, за присутності прем'єр-міністрів України і Польщі Віктора Ющенка та Єжи Бузека президент Варшави Павел Піскорський урочисто відкрив на одному з будинків біля скверу, який відтоді носить ім'я українського генія, таблицю, присвячену Тарасові Шевченку. Ще того самого дня

Віктор Андрійович підписав листа до прем'єра Єжи Бузека, де просив дозволу встановити у сквері пам'ятник геніальному українському поетові. Після цього я негайно поїхав до Києва. Мені пощастило на якомусь урядовому прийомі зустрітися з Президентом України Леонідом Кучмою й доповісти йому про сквер Тараса Шевченка у Варшаві. Під час нашої розмови був присутній мер Києва Олександр Омельченко, який одразу заявив, що бере на себе фінансування пам'ятника. Окрилений підтримкою ідеї я помчав до Прем'єр-міністра України В. Ющенка, адже ми домовилися з ним іще у Варшаві, що разом замовлятимемо скульпторові Анатолію Кушу створення монумента. Віктор Андрійович сів за кермо, й ми осінньої ночі (без охорони) поїхали до майстерні митця.

Я ніколи не сумнівався в тому, що кріпак Енгельгардта, «козачок» Тарас був зі своїм паном у Варшаві, вчився в художника француза Лямпі, бачив бої повсталих поляків із царськими драгунами. Палац Енгельгардта досі стоїть у Варшаві. Тому я радив Анатолієві Кушу створити постать юного Тараса зі

свічкою в руці. З тією свічкою, при світлі якої Тарас малював у панському палаці вночі, за що був тяжко покараний.

У листопаді 2000 року А. Куц приїхав до Варшави вибрати місце на площі Тараса Шевченка для пам'ятника. Ми ходили щоранку зустрічати сонце, шукали таке місце в сквері, де світла було б найбільше. Рисунок проекту пам'ятника ми подали до міської ради. Належало ще розв'язати цілу низку правових та організаційних проблем. Деякі з них (надто бюрократичні) виникали несподівано, тим-то лише 20 лютого 2001 року віце-президент Варшави, великий приятель України Ришард Міклінський обнадіяв, що пам'ятник можна буде відкрити до десятої річниці проголошення незалежності України, тобто 24 серпня 2001 року.

Це була перемога. Інвестором виступило Об'єднання українців у Польщі на чолі з Мирославом Кертичаком. Звісно, кошти мали прийти з України, але для того, щоб зрушити з місця тяжкий віз із пам'ятником, потрібні були кошти насамперед на проектну документацію, а її міг виготовити тільки польський архітектор. Таку людину мені вдалося знайти. Архітектор Балтазар Брухальський розпочав працю з того, що написав поезію, присвячену Тарасові Шевченку.

Натхненно працював Анатолій Куц. Не дочекавшись фінансування від київської мерії, він за власний кошт купив бронзу й відлив постать молодого Тараса заввишки 2 метри 60 сантиметрів. Та найголовніше — в обличчі шістнадцятирічного отрока, учня художника

Лямпі чайлася глибока думка. Цей бронзовий юнак захоплював (і захоплює!) насамперед загадковою задумою. Це був успіх скульптора. Гроші з міськради не надходили, і фабрика не дозволяла мені вивезти витвір митця. Я витягав од київської міськради обіцяні кошти на пам'ятник, як довгий заржавілий цвях із дубової дошки, не кліщами, а зубами.

Тяжка, принизлива була моя праця, але нарешті гроші надійшли. Їх не вистачало на гранітний п'єдестал, запланований Б. Брухальським. Тоді я кинувся просити допомоги у Львівської обласної адміністрації. Її голова Михайло Гладій зичливо поставився до моїх прохань. Отже, разом Олександр Омельченко й Михайло Гладій внесли на пам'ятник державних 300 тисяч гривень. Ці кошти пішли на бронзову постать, гранітний п'єдестал та на плату скульпторові й каменотесам із житомирської фірми

«Граніт». Директор фірми Володимир Іванович Вручанський пішов Тарасові назустріч: п'єдестал був виготовлений майже вчасно й головне — за помірну ціну.

Але грошей на проектну документацію й на оплату за роботу архітекторові не було. І тоді, коли в мене опускалися руки, коли з великим жалем я почав розуміти, що до 24 серпня 2001 року пам'ятника не буде, пролунав телефонний дзвінок. Озвася незнайомий голос. Це був Едвард Мазур, один із директорів польської будівельної фірми Edbud. Після теплої розмови він прислав бригаду робітників, які заклали фундамент. З тими робітниками я провів не одну щасливу годину. А були то хлопці з України. Серед них відзначався молодий муж із Тернопільки Підволочиського району Тернопільської області. З того села, де я часто бував, бо там народився Павло Хома — батько моєї дружини. Я приходив до свого тернопільського «родича», тішився, що фундамент пам'ятника формується руками українців.

Особливо важка робота розпочалася тоді, як привезли з Житомира три велетенські відповідно обтесані гранітні брили. Їх треба було припасувати одну до одної, залити оловом щілини, відтак створити подобу широкого пня, на якому мала стояти бронзова постать поета. Ця робота тривала кілька тижнів. Варшавські майстри трудилися бездоганно, а фірма Edbud профінансувала не лише монтаж пам'ятника, а й увесь комплекс робіт, пов'язаних із забрукуванням доріжок у сквері

та площі перед самим п'єдесталом.

Будівництво пам'ятника з найбільшою активністю відбувалося на тлі величавого паломництва Папи Римського Івана Павла II в Україну. Його промови слухав цілий світ, а польський народ переповідав їх, молився ними. Кароль Войтила виступав українською мовою, звертався до творів Шевченка, щоб продемонструвати невмирущу, рятівну для всього людства християнську ідею злагоди між народами та людьми: «А буде син, і буде мати, і будуть люде на землі».

Немає сумніву, пам'ятник Тарасові у Варшаві поставав під захистом здвобіч, як вогонь між долонями. З одного боку — долоня Президента А. Квасневського, з другого — Івана Павла II. Цей круговий захист був розрахований на мудрість польського народу, отже, не на боротьбу довкола пам'ятника, а на розуміння духу Кобзаря, що презентує українців як європейську християнську націю. Польське суспільство прийняло монумент у Варшаві як символ справжнього братерства між нашими народами. Певну роль відіграв тут бронзовий напис на пам'ятнику — чотири рядки з вірша «Полякам»:

*Подай же руку козакові
І серце чисте подай!*

*І знову іменем Христовим
Ми оновим наш тихий рай.*

Саме виготовлення напису було однією з причин того, що відкриття пам'ятника ми змушені були відкласти на осінь 2001 року, а потім і на 2002 рік. Зрештою, останній дозвіл на встановлення та на запропонований напис я одержав 22 жов-

Сквер Т. Шевченка у Варшаві

тня 2001 року від Анджея Пшевозніка — генерального секретаря Ради охорони пам'яті боїв і мучеництва польського народу. Запропонований уривок із Тарасового вірша я наново переклав польською мовою, й цей переклад затвердила авторитетна письменницька комісія.

Нарешті настав урочистий день, коли у фундамент заклали капсулу з паспортом пам'ятника, де записано: коли, з чиєї ініціативи, якими художниками його створено, за державства яких президентів і прем'єрів збудовано (копія паспорта зберігається в Національному музеї Тараса Шевченка). Та радість, однак, не ходить самотньо. Саме того дня довідався, що Міністерство закордонних справ України просить агреман для нового посла в Польщі. Мені почали телефонувати кожного тижня й вимагати, щоб 1 січня 2002 року був уже в Києві. Так я й зробив, жаліючи найбільше за тим, що не вдалося, ще будучи амбасадором, довести справу до логічного — святкового — завершення.

Пам'ятник відкрили 13 березня 2002 року. Я був запрошений польською стороною. Моя рідна сторона, коли я звертався до неї по інформацію, прикидалася, що нічого про заплановане не знає. Президент, якому я наніс візит 11 березня й просив його взяти участь у відкритті пам'ятника

відмовився від такої честі. Пам'ятник відкривали міністри закордонна справ А. Зленко та В. Цімошевич.

З української сторони, крім мене й Анатолія Зленка, виступив заступник київського мера Володимир Яловий. Його слово порадувало поляків, бо він пообіцяв, що в столиці України стоятиме пам'ятник Юліушу Словацькому. Я виступив польською мовою й наголосив: побачити Тараса Шевченка у Варшаві є й завжди буде особливим переживанням кожного українця.

Варшавський пам'ятник відрізняється від інших найкращих у світі пам'ятників Шевченку тим, що монумент правдивіший, має в собі те, що потребує розгадки, й означає щось більше, ніж уклін поетові, духові України. Це знак, що наші народи й держави дійшли порозуміння, й водночас пересторога, аби ми не забули того порозуміння.

Тарас Шевченко повернувся до Варшави. Він тримає свічку, ту саму свічку, яку сам колись засвітив, бо хотілося йому малювати, а в палаці було темно. Він тримає ту саму свічку, яку пан Енгельгардт, офіцер російської армії, загасив та ще й ударив юнака. Тієї ночі Бог запалив ту свічку в небі й сьогодні віддав її в руки поетові, власне, у Варшаві, де вона вперше розпромінилася. Жоден вітер уже не загасить того світла. Ніхто ніколи не згасить україно-польського братерства, освітленого свічкою Тараса Шевченка.

Чи буде пам'ятник Т.Г. Шевченку в Уторопах?

Про гуцульське село Уторопи багато людей знає за межами України. Підтвердженнь цього дуже багато. Я наведу найбільш відомі, суттєві і варті уваги, ті, що назавжди залишилися у пам'яті народній.

Уторопи — перше місто на всій мальовничій Гуцульщині.

Вже в 1745 році тут діяло 8 солеварень на 16 черинів-котлів.

У 1885 році в Уторопах відкрито однокласну народну школу.

Влітку 1924 року в нашому селі засновано товариство «Просвіта», яке здійснювало велику культурно-просвітницьку діяльність.

У 1999 році згідно з рішенням виконкому Уторопської сільради за №37 від 22 грудня заплановано створити на присілку Паркан парк Пам'яті села.

А нинішнього, 2014 року, коли все прогресивне людство світу широко відзначає 200-річчя від дня народження Великого Сина України — Тараса Шевченка, ще й буде 647 років першої письмової згадки про мої рідні Уторопи та виповнюється 490 років з часу надання їм Магдебурзького права — права місцевого самоврядування.

Після численних розмов з теперішніми керівниками села, культосвітніх закладів й деякими пенсіонерами-активістами громадського життя мені боляче стає, що в Уторопах байдуже ставляться до будівництва пам'ятника Великому Кобзареві. І це в той час, коли ми маємо свого геніального поета Тараса Мельничука, який посмертно удостоєний у 1992 році Національної премії України ім. Т.Г. Шевченка за книжку поезій «Князь роси».

Відомий літературознавець, академік Володимир Качкан якось сказав, що «само в поезії Т. Мельничук продемонстрував, що людська душа

може вивернути з себе ту велич духу, яка і збережена в глибинах нашої праісторії та культури».

То неже місцевій владі та громаді не під силу увіковічнити 200-літній ювілей Т. Шевченка, спорудивши йому пам'ятник, як це має місце у 12 населених пунктах Косівщини. Варто аби до цього підключилися ті науковці, що вийшли звідси, чиновники різних рівнів, а також місцеві підприємці, релігійна громада, освітяни, культпрацівники. А досвіду будувати пам'ятники доцільно запозичити у тудівчан, великорожинців, косівчан, нижньоберезівців, космачан та інших.

Оскільки 2014 рік проголошений роком Шевченка, то це під силу моїм любим уторопчанам. Я теж не буду осторонь. Уже треба це питання обговорити: на усіх кутках, сході жителів села, сесії сільської ради тощо. А тоді вже звертатися у різні інстанції, органи влади.

Я переконаний, що всі свідомі українські керівники різного рівня підтримають уторопчан, бо їм дорогий Тарас Шевченко — ПРОРОК, МИСЛИТЕЛЬ, ПОЕТ, ХУДОЖНИК, СИН УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ.

Усім миром, як у народі кажуть, нам у 1997 році вдалося урочисто відзначити 630-ліття першої письмової згадки про Уторопи, встановити й відкрити декілька пам'ятників, видати книжки «Уторопи: сторінки історії» та «Уторопи: минуле і сьогодні». Особливу допомогу в цьому надали доброчинці Мирослав Табахарнюк, Василь Цимбалюк та інші.

Надіюся, що з Божою поміччю, в нашому селі буде встановлено й урочисто відкрито пам'ятник Т.Г. Шевченку.

Василь БЛЕНЧУК,

Уторопи-Львів,

ветеран праці, правник, засновник товариства «Гуцульщина» у м. Львові

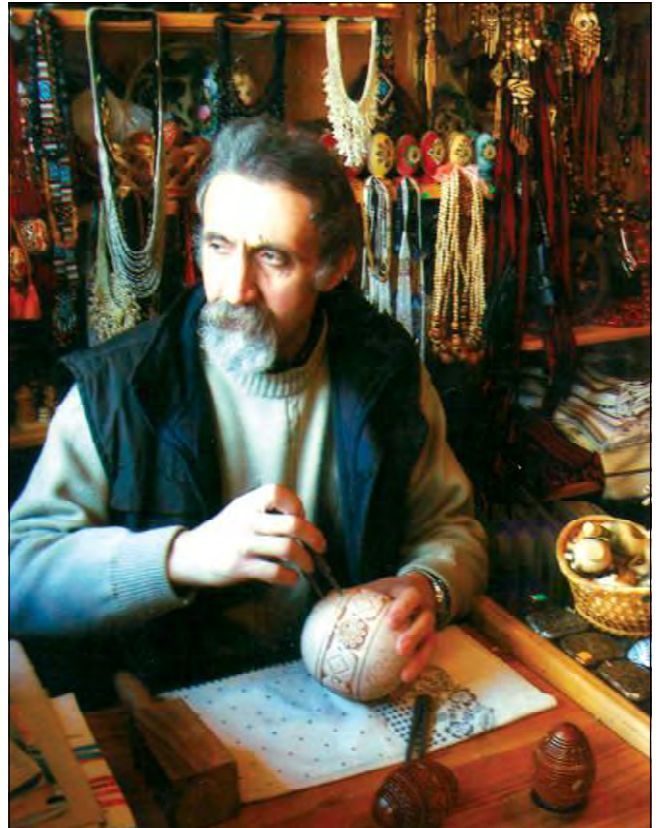
Різьблений портрет Шевченка став Москві впоперек горла

Напоена чарами і красою, гуцульська земля народила багато талановитих майстрів. Живучи серед такої чарівності, народні умільці вихлюпують свій талант то в дереві, то в писанкарстві, то в кераміці. Якщо навкруги говорять про занепад і збайдужіле ставлення до українського мистецтва, то Гуцульщина може гордитися, адже тут воно постійно примножується і розростається, бо що не хата, то майстер. Гуцули пильно бережуть свої ремесла, передають від батька до сина, від діда до онука. І попит на гуцульські вироби неабиякий. Великою популярністю з давніх-давен користується різьба по дереву. Різьбою прикрашали все: хату, меблі, знаряддя праці, дерев'яний посуд, музичні інструменти, церковні та обрядові предмети тощо. З плином часу вона удосконалювалася, але не втрачала первинної форми.

Одним з найяскравіших майстрів гуцульської різьби є Богдан Ходан, котрий до Дня Соборності України отримав з рук Президента Віктора Ющенка звання «Заслужений майстер народної творчості України».

Богдан Ходан народився 13 вересня 1957 року в селі Смодне Косівського району Івано-Франківської області в сім'ї робітників. Працював у Казахстані художником-оформлювачем. Закінчив Косівський технікум народних художніх промислів за спеціальністю «Художня обробка дерева» (1977 р.) та художньо-графічний факультет Івано-Франківського педінституту ім. Василя Стефаника (1990 р.). Член Національної спілки художників України (НСХУ) з 1989 року. Кавалер Почесної відзнаки Міністерства культури та мистецтва України (2003).

Мистець працює в галузі художнього різьблення, особливо у техніці «сухої різьби» з використанням вкраплень бісеру та мосяжних металевих цвяшків. Різьбить скриньки, тематичні тарелі і миски, портрети, писанки, вази, штофи, рахви, булави і тризуби.

В орнаменті майстра відчутне вкраплення карпатської краси, велич гуцульського краю. У процесі його творчості відбувається сплав конкретного мислення і власної фантазії. Скрупульозно опрацьовує кожен дрібничку, кожен орнамент. Вишуканий, тонкий смак художника та своєрідне осмислення орнаменталістики гуцульської різьби сприяє продовженню знаменитих традицій краю. Художник працює за мотивами відомого на Гуцульщині різьбаря Дмитра Шкрібляка. Різьбити навчився від старшого брата Василя.

— Мій брат робив дерев'яні рахівниці, лінійки і бібуляри для ручок-говорив пан Богдан. Я дивився і повторював. А після того, як він пішов учитися, залишилися інструменти, і я почав різьбити сам. Спочатку займався об'ємною різьбою, нехарактерною для Гуцульщини. Пізніше

пробував різьбити портрет Шевченка і так учився, а в 14 років вирізьбив шкатулку, і мені порекомендували поступати в училище. Оскільки стиль різьби спочатку був об'ємний, то мої роботи даліше області не пройшли. Тоді мені порадили: «Дитино, ти не пройдеш, це не є наш стиль, це не традиційно. Бери боднарку або різьбу бісером, як у нас колись робили». Боднарки не захотів, а різьба бісером була по душі. Вибрав мотиви та елементи Дмитра Шкрібляка, бо дуже любив його стиль. І на фоні того почав різьбити, додавати своє, фантазувати і зараз тільки цим займаюся. Даю дуже мало елементів. Не перевантажую. Переважно використовую горіх (там гарна текстура), бісер і цвяшки металеві. Оце три головні елементи.

Крім творчої праці різьбяр Богдан Ходан популяризує гуцульське мистецтво. З 1981 року працює як мистецтвознавець, серетар художньої ради у виставковому залі в Косівському художньо-виробничому комбінаті. У 1990 році був обраний головою Косівської регіональної організації Національної спілки художників України. Протягом останніх 12 років обирається членом правління названої організації. Організатор та куратор багатьох мистецьких виставок, заходів, що проводились регіональним осередком НСХУ.

У 1989 році у Москві, на всесоюзній виставці, яка стала основою для прийняття у члени Спілки художників УРСР, одну з трьох робіт майстра відхилили без жодних пояснень. Цією роботою був різьблений портрет Тараса Шевчен-

ка. Прийняли дві інші роботи: різьблену орнаментальну тарілку і миску.

— Тоді треба було мати 7 республіканських і три всесоюзні виставки-констатує пан Богдан. Я мав на той час, у 1989 році, одну міжнародну, три всесоюзні і 9 республіканських. Почав виставляти свої вироби ще з 1981 року. Коли приймали у Спілку, «порекомендували» не показувати портрет Шевченка. Причину мені не пояснили.

Богдан Ходан ініціював відкриття у Косові у 2006 році виставкового залу від регіональної організації НСХУ. Зробити такий зал обіцяла районна влада, але обіцянки так і не дотримала. Тому два роки тому за справу взялася сама Спілка. Зал відкрили у Косівському художньо-виробничому комбінаті. Зал ніколи не пустує: відбуваються виставки загальні, звітні, персональні, виставки претендентів, до Дня художника тощо.

Богдан Ходан активний учасник багатьох міжнародних, всеукраїнських фестивалів народного мистецтва. Обласних, регіональних, всеукраїнських і міжнародних виставок. Не минув жодної виставки, де б вона не була. Представляв мистецтво гуцульської різьби на міжнародній виставці в м.Грасе (Франція) у 2006 р. Нагороджений багатьма дипломами, грамотами, подяками. До 50-річного ювілею про майстра зняли фільм «Полудень творчості художника». Мистецькі твори Б.Ходана знайшли своє почесне місце в музеях, приватних колекціях як на Україні, так і за кордоном. Майстер планує створити вдома приватний музей своїх робіт, боднарських виробів і старовинних керамічних тарілок.

Приємно, що рід Ходанів-мистців продовжується. Пан Богдан пишається тим, що син Тарас пішов батьківськими слідами. І хоча вплив Богдана Ходана на творчість сина незаперечна, проте він творча індивідуальність. Зараз син студіює мистецтво обробки деревини у відомому Косівському училищі на 3-му курсі. Різьбить. Фантазує. Вчиться від батька, але має свої елементи. Продавати свої роботи Тарас не квапиться, бо йому приємно щодня любоватися власним творінням.

Юрій АТАМАНЮК,

Львів.

*Спеціально для «Час і Події»,
номер #2009-13 від 04/02/2009,*

Чикаго, США

Бортейчукова Шевченкіана

Митець відчуває митця краще, ніж інші. Йому до снаги вловити не-вловиме: найпотасмніші струни отої невидимої творчої аури. Митець митця відобразить непідробною справжністю, його перо, різець, пензлик не сфальшивлять. Ось чому, побачивши роботу відомого на Гуцульщині та за її межами майстра, портрет Кобзаря на різьбленому тарелі — члена Національної спілки художників України, різьбяр Роман Бортейчук з Кривополя, відчула всю глибину Тарасового погляду. Митець удостоєний звання лауреата ІХ Міжнародного гуцульського фестивалю серед майстрів декоративно-прикладного мистецтва.

палювання. Це було в 90-му році, — розповідає Роман Михайлович, а мені на мить здається, що розмовляю з Кобзарем. Не тому, що в пана Бортейчука такі ж вуса, а тому, що суть його особистості така. «Шевченко, то наш батько, і кожен з нас повинен черпати силу із його творчості. А, щоб досягнути результату, маємо постійно працювати і вдосконалюватися», — веде далі мову митець. Він живе Духом, що єдиний може возвеличити людину, її працю і буття в цілому.

Творчих планів у Романа Михайловича чимало, — ще б часу стільки, щоб їх утілити. До виставки цього року він планує виконати роботу, присвячену Тарасу Григоровичу, то буде щось із його дитинства, або щось посвячене творам поета. Різьбяр вдивляється у далечинь і ніби вже бачить обриси наступного творіння.

На початку 2000-х років у селі утворилася партія колядників греко-католицького храму Пресвятої Тройці. Невдовзі у кожного з її членів з'явився невід'ємний атрибут коляди — особистий інструмент «ріг». Всіх їх виготовив знаний майстер-різьбяр Роман Бортейчук.

Колядники на Різдвяні свята 2014 року

**Ярослава ПОП'ЮК,
Верховинський район**

...І вишитий «Кобзар» на полотні

Роботи Ганни Григорівни вперше побачила на виставці у Верховинській районній бібліотеці. Вони, особливо — портрет Т. Шевченка, вишитий на темно-зеленому полотні, вирізнялися з-поміж інших робіт, що були представлені там. Не могла моя увага оминати вишитий «Кобзар», сторінки якого можна перегортати, як справжнісінької

книжки, і читати Тарасові пророчі слова, які, мабуть, найбільше припали до душі Ганні Григорівні, бо чомусь вирішила вишити саме їх.

З авторкою цих чудових робіт я познайомилася трохи згодом. Коли домовлялася про зустріч, довідалася, що пані Ганна в лікарні. Відчинивши двері лікарняної палати, я серед інших одразу впізнала незнайому мені жінку — вона сиділа і вишивала портрет Лесі Українки.

Отак було все життя — жінка не гаяла жодної вільної хвилини. Коли її троє дітей були малими, то досить часто хворіли. Вона ночами гоїдала їх і... вишивала. Згодом і вони полюбили це заняття, і з п'яти років почали мережити хрестик за хрестиком. Деякі роботи виконували спільно: мама, дві дочки і син. До речі, і портрет Шевченка вишили спільно, який згодом подарували комусь. Але натомість з'явилися вже аж два нові портрети Кобзаря.

Любов до вишивки Ганна Григорівна прищепила не лише своїм, а й чужим дітям. Її, світлої пам'яті, чоловік, котрий працював учителем трудового навчання, одного разу сказав: «Я хлопцям передав усі свої вміння, але дуже би хотів, аби ти навчила дівчат усього, що вмієш: шити, вишивати, в'язати, пекти...». І Ганна Григорівна самовіддано ділилася уміннями. Дівчата так полюбили ці заняття, що додому не хотіли відпускати свою наставницю — просили, аби заняття продовжувалися аж до вечора. Потім був час, що Ганна Григорівна одночасно працювала у трьох

школах: Стебнівській, Довгопільській і на Буковині. Все, що вміла і знала, намагалася передати дітям. І тепер приємно бачити, що її зусилля не пропали даремно: її учениці в'язуть уже своїм дітям беретики, кофточки, вишивають сорочечки... і дякують своїй учительці.

На запитання, чому так багато місця у творчості належить

Кобзареві, Ганна Григорівна відповіла: «Це — людина-пророк, людина, котру знає увесь світ. Його вірші і поеми хочеться читати і вчити напам'ять. А кожен портрет Шевченка у мене наче сам собою вишився. Також я рада, що змогла прищепити любов до його творчості своїм дітям. Мій син тепер працює в Італії і бере участь у заходах, які там організують з нагоди Шевченківських днів, — через інтернет прислав звідти фотографії. Мені було дуже приємно дивитися, чути і знати про це.

Я знаю багато поезій Шевченка напам'ять, постійно їх читаю. Але це відійде зі мною у потойбічні світи. І мені хотілося створити щось таке, аби залишилося після мене моїм дітям, онукам, усім односельцям. Тому я і почала вишивати «Кобзар», який вони зможуть, якщо захочуть, доповнити».

Роботи Ганни Марфієвич можна побачити на виставці під час проведення «Полонинського літа» й інших фольклорних свят і культурних заходів. Більше того — її вишивані шедеври є і в Бельгії, і в США. А під час святкування 1000-ліття Галича, де вишивальниця, разом з іншими митцями з Верховинщини, представляли свої творчі роботи, хотіли купити портрет Шевченка із «Заповітом», давали двісті доларів. «Але я не змогла продати. Бо це — моя дитина, — каже Ганна Григорівна. — Мені приємно від того, що люди милуються моїми роботами і я сама тішуся творивом рук своїх».

**Людмила ЗУЗЯК,
снт. Верховина**

Шлях до Тараса Шевченка

— Моя творчість розпочалася з юного, ще раннього шкільного віку. Пригадую, це був десь третій клас. Шевченківські дні. Я на сцені. Виконую пісню «Тече вода з-під явора» з однокласницею Галиною Харук. Потім, на День захисту дітей у Верховині виконував пісню «Зоре моя вечірняя» — аж тремтів

весь від переживання. А згодом у моєму житті було ще дуже-дуже багато пісень на слова Кобзаря, і віршів. Часто на завершення різних заходів, присвячених Тарасу Шевченку, я виконував «Заповіт», сам, акапельно, одного разу — з криворівнянським хором. Тобто творчість Шевченка супроводжувала мене на моїй творчій дорозі із самого дитинства. Саме з його творчості, яка просякнута любов'ю до рідної української землі, бере початок і моя любов до пісень про рідний край.

На творчому звіті з нагоди 200-ліття Тараса Григоровича Шевченка, що відбувся в Івано-Франківську у листопаді минулого року, я співав пісню Олександра Осадчого на слова Юрія Рибчинського «Шлях до Тараса». Вперше цю пісню про нашого українського світоча, легенду української літератури, людину, котру знає весь світ, виконав Василь Зінкевич.

Я не люблю пафосу, але Тарас Шевченко — це, справді, та людина, котра щиро і самовіддано вболівала за Україну, як кажуть, за її честь, за славу, за народ. Мабуть, жоден українець за все життя не зможе збагнути того, що розумів, відчу-

вав і переживав до свого рідного українського народу і до своєї щедро квітучої землі Шевченко. Недарма його називають Пророком. Минуло вже стільки часу відтоді, як він жив і творив, але чи не кожен його поетичний рядок залишається актуальним і сьогодні. Нам треба доростати до Шевченка і все

глибше пізнавати його творчість.

Ми десь трохи забуваємо його заповіт «Чужому научайтесь, але й свого не цурайтесь». Нам треба повертатися до свого, рідного, українського. Більше слухати українських пісень, розмовляти українською мовою незалежно від обставин.

Я досить часто буваю в Києві і, на жаль, у громадських місцях нашої столиці більше доводиться чути російську. Людина повинна бути несхитною як на творчому шляху, життєвому, так і на шляху утвердження своєї держави.

Я працюю не тільки у РОМЦ відділу культури, а й у Криворівнянській школі. Готую дітей до участі в різних пісенних фестивалях. Здебільшого, ми вчимо з ними українські народні пісні, бо я не раз пересвідчився у надзвичайній силі української пісні. Пригадую, на одному корпоративі, де були присутні і росіяни, я виконав «Черемшину» і «Верховино, світку ти наш», акапельно — все, це був аншлаг!

Петро МАРУСЯК,
співак, с. Криворівня
Верховинського району

Мій перший вибір

Чари Шевченкового Слова... Звідки вони? Заворожені ними у дитинстві, ми несемо ту зачарованість через усе життя. І душі наші нагадують підщепи, до яких привито Тарасове Слово...

Воно облагороджує нас, береже в усе більш обездуховленому світі від втрати відчуття приналежності до свого роду і народу, не дає опуститися до моралі манкурта, у якого серце запливло жиром

самовдоволення від своїх статків, як і до моралі злидаря, який утратив віру в будь-який про-світок...

Перший доторк до Слова Генія... У кожного він пам'ятний і неповторний. У моїй пам'яті той доторк-щеплення яскравіє серед найкращих спогадів і подій, що їх подарувала Доля. То був початок п'ятдесятих років минулого століття. Село у запорізьких степах, де опинилася наша сім'я після жорстокого сталінського зселення і переселення. А поряд райцентр Чернігівка, де ми, дітлахи, бували чи не щодня, з різних побутових потреб і нагод. Не оминали в центрі й книжковий магазин, де у вітрині і на прилавку серед літератури лежали і тонесенькі, за три копійки, збірочки-«метелики» для дітей з кількома ліричними віршами Т. Шевченка, проілюстровані чарівними акварелями.

*Сонце заходить, гори чорніють,
Пташечка тихне, поле німіє...*

Стою, читаю, забувши про все на світі.
Стою, зачудований Тарасовим Словом. І не

можу відірватися.

І рука мимовільно сягає в кишеню. І кілька копійок, які беріг, аби купити трішки пам'ятних для нашого покоління радянських цукерок-«подушечок», кладу перед продавчиною на прилавок...

Хто були ті видавці, які в тяжку тоталітарну русифікаторську добу щепили нашим дитячим серцям животворне Тарасове Слово? Аби ми несли його в прийдешні

часи. Аби комусь запраглося спробувати сказати й скромне своє.

Хто були ті видавці? Як боліло їм рідне слово? Про що мріялося? На що надіялось? Адже довкола них лютувала повна, як здавалося на той час, для українців трагічна тоталітарна безвихідь...

Але її, як бачиться, не було в душах тих, хто пам'ятав Шевченкове: «Свою Україну любіть».

Тож і я, малий школяр, завдяки тим видавцям зробив свій перший, ще далеко не усвідомлений, але правильний вибір між спокусливими цукерками і Словом Пророка.

Генії заповідають живим жертвовну любов, віру і боротьбу.

Тарас Шевченко серед них у першому ряду.
У дитини ж усе починається з любові.

Орест КНЯЗЬКИЙ,
поет-пісняр,
с. Білоберізка Верховинського району

Шевченкіана Василя Стуса

*«Борітеся — поборете!
Мені Тарас порадив у безсонній ночі
Коли, немов сонця, горіли очі
й пішло тіло в їхньому вогні»
(6, т.1, кн.2, с. 34)*

Важко сказати чи знав В. Стус, пишучи ці слова, що перший у світі пам'ятник Т.Г. Шевченкові змайстрували гуцули — селяни сіл Тюдова, Великого і Малого Рожинів на теперішній Івано-Франківщині. Вони в 1862 році спорудили обеліск, на якому викарбували Шевченкове гасло: «Борімося — поборемо! Нам Бог допоможе» (за матеріалами С. Комарницького). Та як би там не було, Василь Стус продовжує вільнодумне слово Шевченка, захоплюючи творчою свободою, соціально-родовою пам'яттю, «парадоксальністю новітньої свідомості» (М. Коцюбинська), й саме тому — своєрідним кодом духовного, морального, естетичного досвіду нації і людства.

Особливу відповідність ідей, проблематики та отого узагальненого коду, збереженого до наших часів у слові Шевченка, годі й заперечувати. Однією з рис, яка споріднює світобачення обох поетів із сучасним, є так зване «самопочезання» [6, т. 2, с. 160], що загострює відчуття переходу, зламу й тотальної зміни орієнтирів сучасності. Розвиваючи в собі здатність взоруватися в дійсності, Василь Стус свідомо відшліфовує професійну здатність письма, що не може аналізуватися поза контекстом його духовності. Роз'яснення цих процесів знаходимо в М. Боришевського, який, основується набутками С. Рубінштейна, П. Чамати, І. Сеченова, зазначає: «Соціальна цінність людини як особистості є тим вищою, чим глибше вона збагнула не тільки свої потенційні можливості, а й усвідомила необхідність їх утілення в життя, почуттями й розумом осягнула своє особливе призначення в житті у його співвіднесенні з неповторністю собі подібних»

[1, с. 390].

Вищенаведені слова як не можна краще характеризують Василя Стуса, адже він — талановитий поет, перекладач, літературний критик, теоретик літератури, педагог. Його різногранна діяльність посідає чільне місце в українському й світовому контекстах: лауреат поетичного конкурсу газети «Молода гвардія» (1965 р.), почесний член ПЕН-клубу (1978 р.), член Української Гельсінської групи (1979 р.), лауреат міжнародного поетичного фестивалю в Роттердамі (1982 р.), номінант на Нобелівську премію в царині літератури (1985 р.), лауреат Шевченківської премії за збірку поезій «Дорога болю» (1990 р., посмертно). Щодо останнього видання особливо цікавим є відгук буковинського поета М. Лазарука, який наголосив, що «творіння такої вибухової сили являлося до нас лиш раз — Шевченків «Кобзар» [2, с. 5].

Могутній вплив українського генія В. Стус відчув у досить ранній період. Так, у передмові «Двоє слів читачеві» до збірки «Зимові дерева» поет згадує: «Перші уроки поезії — мамині. Зна-

ла багато пісень і вміла дуже інтимно їх співати». Найбільший слід на душі — од маминої колискової «Ой, люлі-люлі, моя дитино». Шевченко над колискою — це не забувається. А спів не тужно «Ідйти, сину, на Україну, нас кленучи», — хвилює й досі» [6, т. 1, кн. 1, с. 42].

У незавершеному творі В. Стуса «Щоденник Петра Шкоди» спогади «виростали зарання» [6, т. 4, с. 86], отож автор довірливо оповідає, як старша сестра несла його до ставу і він талапався у воді, від якої «йшли відблиски, було втішно, а потім насувалося ніби хмарка: «Іди ти сину, на Україну «нас кленучи». — І прояснює. — Так часом над головою виводила мама. Вона співала тихо, але дуже високо. Що це за «нас клинучі» — довго не міг второпати. Навіть більшим. Питав у мами — не знала... Співалося незрозуміло й гарно. Тільки вже потім вичитав у «Кобзарі». Жаль було, що хтось без тебе знав цю пісню і ховав її в книжці, про яку ти нічого не знав» [6, т. 4, с. 88].

Рецепцію своєї дитячої, за словами Д. Стуса «дещо мітологізованої біографії», поет подовжує у викладі листа до сина від 25 квітня 1979 року, де фігурує уже цитоване спогадування: «Над моєю колискою мама співала колискової на слова Шевченка: «Сину мій, сину, не клени батька, /а пом'яни. /Мене ж прокляту, я твоя мати, — /мене клени». Коли мама пізніше наспівувала ці тужні слова, мої очі закипали сльозою. Чому «не клени батька»? Чому мати проклята? Збагнути не міг. А сльози бігли з очей — і я ховав їх, бо встидався сліз» [6, т. 6, кн. 1, с. 347-348]. Узагальнений образ матері Василь Стус пов'язує з вічністю, прагне утри-

мати в собі властиві їй морально-етичні якості, не підвладні часові та історичним зрушенням. І тому поет усвідомлює її неземний подвиг — акумулювати в собі внутрішній світ і подвоїти його в нащадках. Крізь призму музичного сприйняття майбутній поет вже тоді підсвідомо входить у багатогранний світ поезії. А слова великого Кобзаря додають йому сили, індивідуалізують як особистість, формують бунтарський дух. У вивершених «Палімпсестах» знаходимо підтвердження вищенаведеним рядкам: «А що лишається по нас — що в душу заронив Тарас» [6, т. 3, кн. 2, с. 165].

Розмірковуючи про низку поезій В. Стуса, пов'язаних «з іменем Шевченка» [3, с. 68], цікаво розглянути поетичну витинанку «Мене вела ти в ніжні ранки», де пригадується дитинне:

*А мати нам пісень співала —
Їх більше, мабуть, не почуть,
Як хлопця дівчина кохала,
Котру той хлопець встиг забуть,
Або тієї, що пізніше
Я прочитав у «Кобзарі»,
Що батько синові миліший,
Ніж мати, що не говори,
І повідала ти малому
Свої скорботи життєві,
Бо в тебе — ні рідні, ні дому,
Тепер на чужині живи.
Мені ж приносила калину,
До узолів'я кладучи,
«Іди ти, сину на Україну,
Нас кленучи» (6, т. 1, кн. 2, с. 33-34).*

Василь Стус задіює потужні індивідуальні ресурси утворення «духовної історії доби» [4, с. 210], цим самим виявляючи присутність у тогочасному житті і, вужче, в літературному процесі. Вельми сконденсоване осмислення величі Шевченка приходить до свого духовного спадкоємця під час поетичного творення «Холоднозорий приуральський» [6, т. 1, кн. 1, с. 47-49], «Сто років, як сконала Січ» [6, т. 1, кн. 1, с. 90], «Тарас на засланні» [6, т. 1, кн. 2, с. 103-104], «Як добре те, що смерті не боюсь я» [6, т. 2, с. 15], «Шевченко. Дорога до Орська» [6, т. 2, с. 87], «У Прохорівці сни, як ріки» [6, т. 3, кн. 2, с. 55] і т. д.

Як бачимо, внесок В. Стуса в українську невільничу поетичну Шевченкіану досить таки

помітний. Не раз нахиляючись над незглибими криницями творінь своїх попередників, він, як і його великий попередник, призупиняється, «наслухоючи нагірню проповідь» [6, т. 6, кн. 1, с. 26]. Відзвуки отих прочувань подовжуються складовими частинами нових віянь у громадсько-політичному й літературно-мистецькому житті та органічно, на думку О. Кузьменко, вливаються в «голос В. Стуса, його авторське «я». Саме поетична творчість, за слушними переконаннями К. Москальця, якнайповніше характеризує склад його мислення й життєву поставу, основану на вірності «парадоксальному стилеві і собі». І тоді, за спостереженнями того ж таки дослідника, методи Стусового шукання, як і Кобзаря, диктовані великою любов'ю до України, до її минулого і майбутнього, візія якої «з'являється дуже несподівано в моментах, здається, найбільшого пригноблення» [4, с. 221-222].

М. Жулинський завбачує у двох долях поетів важкі для України століття — XIX і XX — «з позиції об'єктивного усвідомлення долі України,

найдостойніші сини якої приречені на самопожертву в ім'я її свободи». У світлі цих спостережень не можна оминати шевченківсько-романтичної традиції щодо відтворення образу України, який у творчості поета аналізує Ю. Шевельов (стаття «Трунок і трутизна»). Він подає Стуса в розумінні «того духовного повітря», в оточенні й бунті якого живе поет. Степан Мишанич щедро ілюструє у Шевченка і Стуса збіг образів-символів, пов'язаних з Батьківщиною. Цікаві своєю ваготою розмисли А. Лазоренка щодо слів Кобзаря, які суголосять і Стусові: «...Історія мого життя становить частину історії моєї вітчизни». І. Маленький слушно зауважує свідоме намагання Стуса подати «шевченківську поетику в її сьогоднішньому й космогонічно завершеному бутті». Поетичну Шевченкіану вірша суттєво подовжують і дослідження Б. Мельничука, який зауважує, що у поезіях Стуса «його великий попередник не приземлений і не зовнішній, а глибоко внутрішній, зроджений, за формулою І. Дзюби, «зизждительним думанням» [3, с. 68].

У межах даного дослідження не можемо оминати ще один факт. У зв'язку з перепохованням праху В. Стуса та його побратимів, на Урал виїжджає знімальна група, яка, окрім організаційних моментів, відзняла ще й детальну розповідь про табірне життя колишнього політ'язня Василя Овсієнка. Наступні записи спогадів роб-

Хрести. Роботи Миколи Малишка на могилах Василя Стуса, Юрія Литвина та Олексія Тихого на Байковому цвинтарі в Києві.

Фото: Василь ОВСІЄНКО

Пам'ятник Василю Стусу у Вінниці

ляться у контексті реального буття, зачіпаючи різні обставини життя багатьох людей. Так, з'являється документальний фільм про В. Стуса «Пресвітлої дороги свічка чорна» (режисер С. Чернілевський, оператор Б. Підгірний, «Галфільм», 1991 р., три серії). У підготовчій роботі до фільму назбираються десятки відеокaset з цінними свідченнями, опрацювання яких дає з'яву двох частин книги «Нецензурний Стус». У багатьох розповідях відмічено метафізичний зв'язок Стуса з Шевченком, зауважено канонізацію особи Стуса-мученика із канонізацією текстувальною, окреслено реконструкцію ідеології, розвінчання міфів та узвичаєних ієрархій тогочасних цінностей. Михайлина Коцюбинська дуже вдало доповнює, що «Шевченкові образи ввійшли у підкірку Василя» [5, ч.2, с. 73]. Про оті яскраві пасажі Стусової поезії, в якій «дзвенить Шевченкова думка» (Б. Рубчак) мовлять також Д. Горбачов [5, ч. 1, с. 204-205], Г. Дворко [5, ч. 2, с. 209], М. Жулинський [5, ч. 1, с. 199], Р. Корогодський [5, ч. 2, с. 97-99], Д. Стус [5, ч. 1, с. 120, 133] та інші. Цікаві роздуми щодо метафізичного зв'язку двох поетів також зафіксовано у виданнях: Б. Мельничук [3, с. 67-70], О. Неживий (Літературна Україна. — 2008. — 10 січ. — С. 1), М. Рябчук (Критика. — 1999. — № 6 (20)), Г. Сивокінь (Дивослово. — 2001. — № 10. — С. 5-6), Д. Стус [7, с. 64] тощо.

Отже, образ Василя Стуса якнайкраще входить у процес національно-культурного самоусвідомлення і сприяє потужному осмисленню складного плетива «обставин його життя, по-

етичних відкриттів та підштовхують до думки про недоречність і неправомірність однозначних суджень і висновків» [5, ч. 1, с. 7].

Як бачимо, різні джерела свідчать про можливість розкриття загальних рис світоглядної системи Стуса, захованої та зашифрованої в його творчості. Такі роздуми спонукають до подальших вислідів щодо повертання у літературу національних переживань, які В. Стус відроджує як корінь духовної мужності з апелюванням до цінностей української державності. Аналіз творів патріотичного спрямування дає підстави вважати Стуса виразником ідей незламності духу, людської і національної гідності, що, в свою чергу, підтверджують його поетичну нестримність до публіцистичних інтонацій, виявляють у них синтезуючі глибинні джерела традиційного українського образотворення й поетичної мови ХХ століття.

Література:

1. Боришевський М. Дорога до себе: Від основ суб'єктивності до вершин духовності: моногр. — К.: Академвидав, 2010. — 416 с.
2. Лазарук М. Здрастуй, страсна моя путь: [про поета В. Стуса] // Молодий буковинець. — 1990. — 16-22 груд. — С. 5.
3. Мельничук Б. Українська поетична шевченкіана: навч. посібник. — Чернівці: Чернівецький університет, 2010. — 176 с.
4. Москалець К. Страсті по вітчизні // Москалець К. Людина на крижині: Літературна критика та есеїстика. — К. Критика, 1999. — С. 209-254.
5. Нецензурний Стус: у 2 ч. / Упоряд. Б. Підгірного. — Тернопіль: Підручники та посібники, 2002.
6. Стус В. Твори. Т. 1-6. — Львів: Просвіта, 1994-1999.
7. Стус Д. Василь Стус: життя як творчість. — К.: Факт, 2005. — 368 с.

Ніна ВАСИЛЬЧЕНКО-КАВЕРІНА,
здобувач кафедри
української літератури
ЧНУ ім. Ю. Федьковича

Шевченко про мову

*Плакат Ольги Пашкової, студентки
Косівського ІПДМ ЛНАМ*

Без мови немає нації!

* * *

*Свою Україну любіть,
Любіть її во время люте.
В останню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.*

* * *

*Всі народи мову мають,
Всі пісень своїх співають,
Бо хто має мову рідну,
Той багатий, а не бідний.*

* * *

*Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос — більш нічого.
А серце б'ється — ожива,
Як їх почує!.. Знать од Бога
І голос той і ті слова
Ідуть меж люди!*

*Зібрав
Петро ДМИТРІВ*

Шана Великому Кобзареві

Живи, поете, в славі віковій!

Цьогорічне відзначення Шевченкових днів буде особливо урочистим, адже український народ святкуватиме 200-річчя з дня народження Кобзаря. Разом з українцями вшановуватимуть цю дату і представники діаспори та всі прихильники щирого шевченкового слова за межами України.

Програму заходів з нагоди вшанування пам'яті сина українського народу активно готують й культурні діячі Путильщини. За круглим столом «Живи, поете, в славі віковій» затвердили план заходів, пов'язаних з шевченківськими днями. Зокрема, у кожному сільському будинку культури проводитимуться літературно-мистецькі вечори «Ми пам'ятаємо тебе, Тарасе!». Учні художньої школи розкриватимуть

таланти шевченкового пензля, а музична школа на хвилях пісні піднесе шану Кобзареві.

«Буковинський вінок Кобзареві» склали до ніг творчо обдаровані юні путильчани. Основна мета — утвердити Шевченкові слова: «А все-таки її

люблю, мою Україну широку». В кожному виступі робили акцент на найзаповітнішу мрію Шевченка — любити свій народ, плекати свою культуру. Вже у березні найкращі учасники районного етапу візьмуть участь в обласному огляді-конкурсі.

На базі гімназії діє учнівське наукове товариство «Учнівський олімп», яке очолює заступник директора з науково-методичної роботи Ганна Ярославівна Колежук, у складі якого активно працює секція літературознавства. Її учасники пишуть науково-дослідницькі і творчі роботи. Щороку учні гімназії стають переможцями районного, обласного етапів Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості «Об'єднаймо ж, брати мої», присвяченого Т. Г. Шев-

Подарунки для гостей «Шовкової косиці»

ченку. Тричі наші гімназисти перемагали у всеукраїнському етапі даного конкурсу — і нагороди їм вручали перші особи держави у Каневі, на Чернечій горі, біля могили Кобзаря, 22 травня — в день перепоховання поета в Україні. Це Яків'юк Інна, Яків'юк Оксана, Вакар'юк Інна. Двічі переможцем ставала Горбан Богдана, нині студентка БДМУ.

Одним із великих і відомих послідовників Шевченка є Буковинський Кобзар — Юрій Федькович, музей-садиба якого знаходиться у Путилі. У своїх творах він сповідує ідею Шевченка, посилається на його славетний життєвий шлях.

Щороку на садибі Федьковича відбувається традиційне свято «Шовкова косиця», де з'їжджають гості з усіх-усюд. Це і відомі літературні діячі, і поетипочатківці, науковці та цінителі літературної спадщини Юрія Федьковича. Декламуючи вірші, учасники свята згадують і про Шевченка, який своїми творами дарував надію на кра-

ще життя простим людям.

Разом з усною творчістю подвір'я садиби прикрашають виставки національного одягу, посуду, прикрас, книг Федьковича та присвячених йому видань. Чимало людей щороку відвідують «Шовкову косицю», щоб вдихнути на повні груди ту святкову народну ауру, яка панує не тільки на подвір'ї, а й в серцях присутніх.

У свій час Шевченко сіяв серед народу свою творчість зернами віри, правди і волі. А Федькович намагався зібрати ці цінні скарби і фольклорну творчість народу загалом, щоб залишити для нащадків цілісну картину минулого.

З року в рік на Різдвяні свята до садиби навідується коляда, яку так любив Буковинський Соловій. В середині все розставлено так, як і за старих часів, а на почесному місці — портрет Шевченка.

Два генії української літератури, нерозривно пов'язані єдиною метою — прославити свій край, побачити своїх земляків у вільній, Богом даній землі щасливими. Ми мусимо свято дотримуватися їхнього заповіту словом і ділом. Нехай не згасне у серцях людей пам'ять про великих митців та їхні надбання.

Людмила ФЕДЮК
Світлини
Віталія Дмитрюка

Директор музею ім. Ю. Федьковича Богдан Лисак грає для гостей «Шовкової косиці» на рідкісному інструменті лірі

Мистецька спадщина Кобзаря

До неї відносяться твори живопису й графіки, що їх виконав Шевченко в різній техніці протягом усього життя. За даними українського мистецтвознавця Б. Бутника-Сіверського збереглося 835 творів, що дійшли до нашого часу в оригіналах і частково в гравюрах на металі й дереві вітчизняних та зарубіжних граверів, а також у копіях, що їх виконали художники ще за життя Шевченка. Уявлення про мистецьку спадщину Шевченка доповнюють дані про понад 270 втрачених і досі не знайдених робіт, про деякі з них є тільки згадки у його автобіографії, «Щоденнику», листуванні, у повісті «Художник», архівних документах і записах його сучасників. В основному це портрети різних осіб – від близьких і знайомих з часів навчання у Петербурзькій Академії мистецтв до відомих діячів культури та державних урядовців: О. Волховського, О. Лук'яновича, О. Афанасьєва-Чубинського, В. Забіли, С. Гулака-Артемівського, В. Кишкіна, А. Пушиної, Г. Суханова-Подколзіна, дочки С. Гулака-Артемівського, М. Дорохової, Г. Попової, С. Варенцевої з сином, М. Олейнікова, Л. Зотової, М. Жемчужникова та інших.

Не розшукано й більшості малюнків та етюдів Шевченка, виконаних у навчальних класах Товариства заохочування художників і в Ака-

Шевченко (власна робота) малює товариша

демії мистецтв до зустрічі з К. Брюловим та під час навчання у нього. Не знайдено й картину «Хлопчик-жебрак, що дає хліб собаці», яку Рада Академії мистецтв 27 вересня 1840 р. відзначила срібною медаллю 2-ого ступеня як першу Шевченкову спробу в живопису олійними фарбами. Не збереглися ряд картин, дотичних до історії України: «Панна Сотниківна», намальована 1842 р. на прохання Г. Квітки-Основ'яненка, «Будинок Хмельницького в с. Суботові», «Будинок А. О. Козачковського в Переяславі», малюнки, виконані під час розкопок могили Переп'ятихи біля Фастова та ін. Невідома й доля багатьох творів Шевченка часів заслання. Серед них портрети Е. Нудатова (1848-49), М. Обручової (1849-50), Ф. Лазаревського (1850), О. Фролова (1851-52), Є. Косарева (1852-57), Бажанова (1857), дочки Ускових Наташі (1857); жанрові малюнки з життя казахів: «Казахський бакса» (1848-1849), «Спритний продавець» (1856-57), «Циган», «Дочка хіоського гончаря», «Сцена в казармі» (1857); карикатури на міністра освіти С. Уварова (1847) та раїмських офіцерів (1848-49); портрет Хоми Вернера (1849), автопортрет, що його Шевченко надіслав 22 квітня 1857 р. з Новопетровського укріплення в дарунок Я. Кукаренкові.

За часом виконання всі живописні й графічні

Шевченко. Пожеже в степу

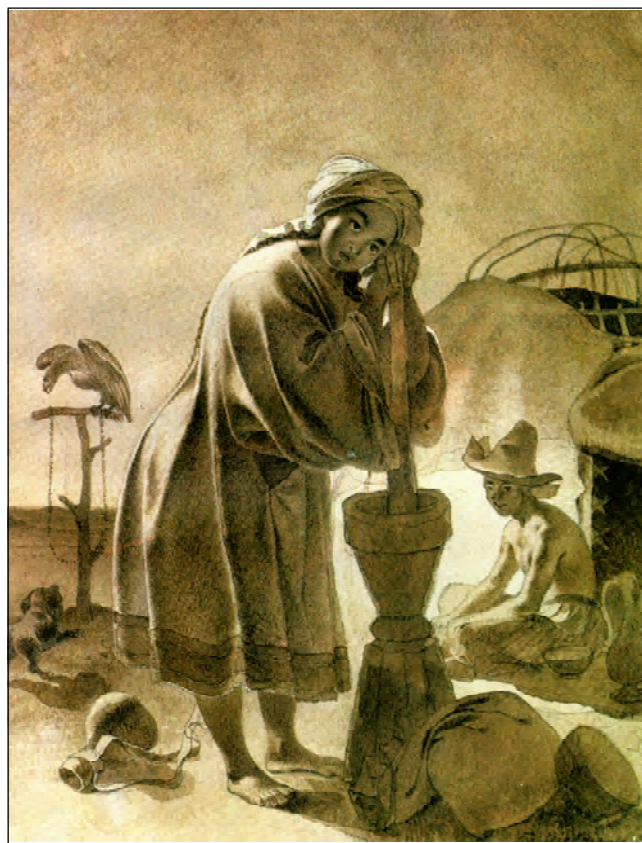
Шевченко. Видубицький монастир

твори Шевченка можна поділити на три періоди: від перших робіт доакадемічного часу і до заслання (1830-1847 рр.), твори років заслання (1847-1857 рр.) і роботи, виконані після заслання до смерті художника (1857-1861 рр.). У роботах доакадемічного періоду вже яскраво виявився інтерес художника до суспільних та історичних тем. Його композиції стверджують патріотизм, людську гідність, виражають протест проти насильства. До цього періоду відноситься альбом офортів Шевченка «Живописная Украина» (1844). Він був задуманий як періодичне художнє видання про історичне минуле, народний побут і звичаї та природу України. На гроші, виручені від розповсюдження альбому, Шевченко мав намір викупити з кріпацтва своїх родичів, але мета видання була значно ширшою й глибшою: поширення й утвердження демократії та патріотизму засобами творчого образотворчого мистецтва. «Живописная Украина» мала виходити окремими випусками, по 12 естампів на рік, з пояснювальними текстами до річного комплекту. (Естамп — відтиск, відпечаток, станкова гравюра або літографія; офорт — від гравюри). Шевченкові не пощастило повністю здійснити свій задум. Наприкінці 1844 р. вийшов єдиний випуск альбому з шести офортів у паперовій папці-обкладинці. Шевченко визначив назви розділів альбому. Перший розділ видання: «Краєвиди Південної Росії, визначні за красою або історичними подіями. Все, що час зберіг від цілковитого знищення, — руїни палаців, храми, укріплення, кургани...». Сюди увійшли офорти «У Києві»

та «Видубицький монастир у Києві». Другий розділ: «Народний побут нинішнього часу, обряди, звичаї, повір'я, зміст народних пісень і казок». У цьому розділі вміщено офорти «Старости», «Судна рада» і «Казка». У третьому розділі, який мав назву «Найважливіші події, відомі з побутописання Південної Росії, починаючи від заснування Києва, що мали вплив на долю жителів цього краю».

Згодом цей розділ був звуужений: «Від Гедиміна», тобто від початку литовського панування в Україні в 14 ст., «до знищення гетьманства». Сюди ввійшов офорт «Дари в Чигирині 1649 року».

У 1845 р., як анонсовано в проспекті «Живописной Украины», мали вийти: пейзажі з зображенням Чигирини, Суботова й Батурина та Покровської Січової церкви; жанрові твори з народного побуту й на сюжети народних пісень — «Похорон молодой», «Перезва», «Жнива» та «Ой ходив чумака сім рік по Дону»; історичної композиції — «Іван Підкова у Львові», «Сава Чалий», «Павло Полуботок у Петербурзі» й «Семен

Шевченко. Казашка

Палій у Сибіру».

Сюжетно пов'язані з історичними подіями акварельні малюнки «Богданова церква в Суботіві», «Богданові руїни в Суботіві», «Чигрин з Суботівського шляху» та ін., виконані у 1845 р. під час подорожі по Україні, дають підстави вважати, що Шевченко й надалі планував видавати альбом. З цими планами пов'язані ескізи історичної композиції «Смерть Богдана Хмельницького» та інші малюнки, в яких Шевченко звернувся до теми історії України, що полонила його уяву замолоду й яку він втілював в часи навчання в рисувальних класах Товариства заохочування художників.

Малярську творчість художника часів заслання становлять переважно акварельні пейзажі, виконані під час експедиції на Аральське море та в гори Каратау, а також у Новопетровському укріпленні та його околицях. Пейзажний живопис часів заслання позначений розмаїтими стилістичними рисами.

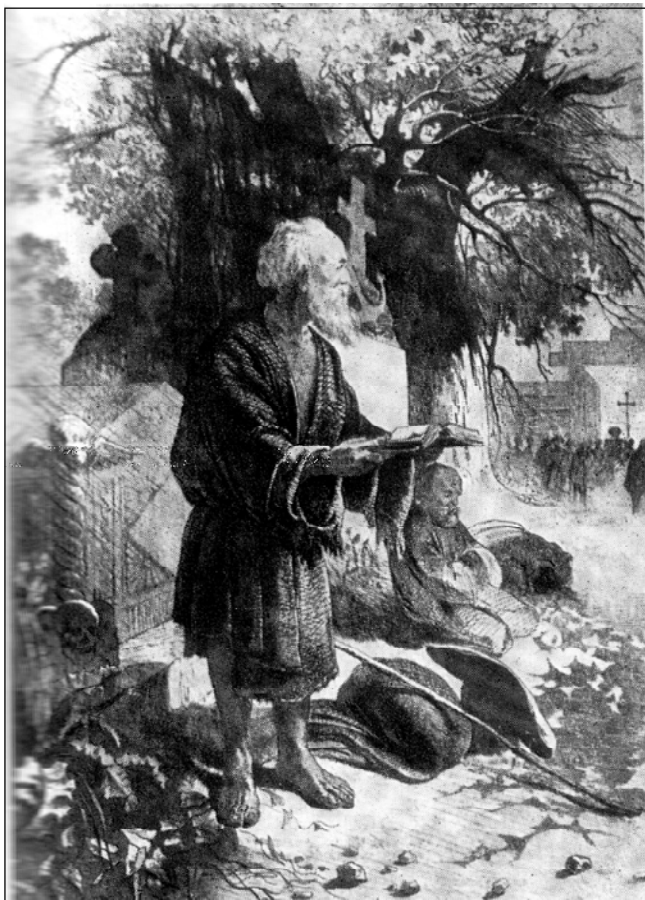

Шевченко. Судна рада

Серед творів цього періоду — «Укріплення Іргизкала», «Укріплення Раїм», «Вид верфі на Сирдар'ї», «Острів Чеканарал», «Сад біля Новопетровського укріплення», «Місячна ніч на Косаралі», «Аулістау», «Долина на Хівінській дорозі», «Місячна ніч серед гір», «Скеля «Монах» та ін., а також портретні зображення «Шевченко і байгуші», «Казашка Катя», «Шевченко і казахський хлопчик, що грається з кішкою», «Байгуші під вікном». У деякі твори («Т.Г. Шевченко і байгуші», «Т.Г. Шевченко і казахський хлопчик, що грається з кішкою») художник вводить свій автопортрет. Цим Шевченко підкреслює своє глибоке співчуття до долі казахського народу.

Мистецька спадщина Шевченка останнього періоду життя відносно невелика. У цей час він багато працював над офортом і досяг нових успіхів. Серед пейзажів переважають етюди й начерки, виконані 1857 року на пароплаві, коли поет їхав із Астрахані до Нижнього Новгорода, та краєвиди, створені в Україні під час третьої подорожі 1859 року. До жанрових композицій Шевченко звернувся, повернувшись до Петербурга й виключно в зв'язку з роботами в офорті. Серед таких творів «Дві дівчини», «Свята родина», «Притча про робітників на винограднику», «Сама собі в своїй господі». «Приятелі», «Старець на кладовищі».

Портрети — один з найвизначніших як кількісно, так і за своєю художньою цінністю розділів мистецької спадщини художника. До

Шевченко. Старець на кладовищі

жанру портрета Шевченко звертався протягом усього творчого життя. І в значній мірі для того, щоб покращити своє матеріальне становище. В його доробку переважають індивідуальні, найчастіше погрудні, зображення, але малював він і портрети поясні та на весь зріст, трапляються також портрети парні й групові, що звичайно трактуються, як побутові сцени часів заслання з конкретними персонажами.

Окремий розділ у творчому доробку художника становлять автопортрети Шевченка. Один з найраніших з відомих тепер автопортретів виконано на початку 1840 р. в Петербурзі олійними фарбами. У творі романтично піднесений образ молодого поета-художника. Саме цей портрет став підставою для створення скульптурних пам'яток Шевченку в багатьох країнах світу. Автопортрет написаний 1843 р. в Яготині і подарований В. Репніній разом з рукописом поеми «Тризна», зображує Шевченка за роботою. Інший автопортрет, виконаний у 1845 р. і подарований Н. Тарновській, гранично простий, поет на ньому сповнений енергії, сили та внутрішньої рішучості. У цьому ж, 1845 р., був створений автопортрет із свічкою, відомий за офортом Шевченка з 1860 р.

Кілька автопортретів Шевченко створив під час перебування на засланні. Перший з них поет створив у 1847 р. під час перебування в Орській фортеці і надіслав його А. Лизогубові. Це портрет у солдатському мундирі й безкозирці. Тяжкі муки вже наклали відбиток на обличчя Шевченка, на якому вражають широко розкриті, сповнені скорботи очі.

В час перебування в Аральській експедиції

Шевченко. Стоянка на Кос-Аралі

Шевченко. Маєвська

Шевченко створив автопортрет, де зобразив себе у вбранні, яке носив в експедиції — звичайному цивільному пальті й світлому кашкеті з великим козирком, на обличчі — сліди втоми від нелегких мандрів. Цього автопортрета Шевченко подарував А. Венгжиновському в Оренбурзі. З часів перебування в Оренбурзі Шевченко виконав два автопортрети. Один з них виконано в кінці 1849 р. і подаровано Ф. Лазаревському. На ньому Шевченко зобразив себе в цивільному одязі — у світлій куртці, з-під якої видно комір білої сорочки. На обличчі відчувається душевний спокій. До цього автопортрету психологічно близький інший, де Шевченко зображений у солдатському мундирі з погонами, що його автор надіслав А. Лизогубові.

До цих років належить декілька сюжетних, жанрових малюнків, у які художник ввів автопортрети. Це — «Шевченко серед товаришів», на якому зобразив себе за малюванням разом з Б. Залеським і Л. Турно. На малюнку «Шевченко малює товариша» (останній твір з часів заслання) автор зобразив себе за роботою в кибитці, що її спеціально для цього поставив у саду біля укріплення. Автопортрети, подані силуетом, є й на малюнках «Казарма» та «Кара колодкою». У

Шевченко. Ускова з донькою

Новопетровському укріпленні Шевченко намалював також два автопортрети, які були надіслані в дарунок О. Бодянському, а другий — Я. Кухаренкові. На жаль, обидва не збереглися.

У Нижньому Новгороді Шевченко намалював два автопортрети. Одного подарував М.С. Щепкіну, а другого — М. Лазаревському. В обох портретах постає образ сильної духом людини, яка вийшла незламна з найтяжчих випробувань.

Більшість автопортретів, створених в Петербурзі в останні роки життя, Шевченко виконав технікою офорту. Користувався фотографіями, які в той час набували поширення. Перший автопортрет створений весною 1860 р., у якому вражає вираз очей, якого раніше в автопортретах не було: в них і сум, і ніжність, і тепле співчуття. Другий автопортрет створено (у кожусі, шапці, з бородою) у квітні 1860 р. За фотографією, яку зробив у 1859 р. в Києві І. Чудовський, 1860 р. виконано автопортрет у світлому костюмі. На обличчі Шевченка помітно сліди тяжкої недуги, яка підточувала й без того надламане засланням здоров'я поета.

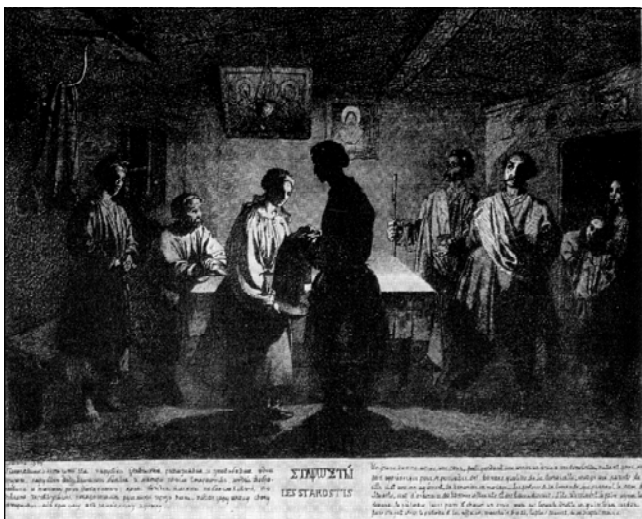
Останній з автопортретів (у шапці й кожусі),

створений не пізніше грудня 1860 р. за фотографією А. Ден'єра (1859 р.) дає узагальнений образ поета. Деякі сучасники вважали його найвдалішим і найбільш схожим з усіх прижиттєвих зображень Шевченка. На основі цього автопортрета згодом були виготовлені у різних варіантах скульптурні зображення поета, які тиражувалися в численних екземплярах. Сорокасемирічний Шевченко у цих скульптурних зображеннях поставав перед глядачем як стара, похмура й зла людина, що, на думку багатьох шевченкознавців, не відповідає змісту життя й творчості поета й художника.

Під час перебування Шевченка на засланні, у 1853-1856 роках в Новопетровському укріпленні він виконав ряд скульптурних творів. На цей вид мистецтва царська заборона не розповсюджувалася. Відомо, що Шевченко виконав чотири барельєфи, пам'ятник на могилі сина Ускових і скульптурну групу. На жаль, всі твори не збереглися. Назва й сюжет першого барельєфа невідомі. Інші три мають авторські назви. «Трію» — барельєф на тему однойменного малюнка Шевченка. Один із відливів цього барельєфа поет передав С. Гулаку-Артемівському, другий — Б. Залеському, який так розповів про його сюжет: «Представляла вона нутро киргизької кибитки, а в ній киргиз грає на балалаю, киргизка меле на жорнах, а третє — теля ричить». Барельєф «Бик і киргиз» бачив у Шевченка В. Михайлов (прапорщик 1-ого лінійного батальйону) і розповів про нього Б.Залеському. Овальний барельєф «Христос у терновому вінку» Шевчен-

Шевченко. Дари в Чигирині

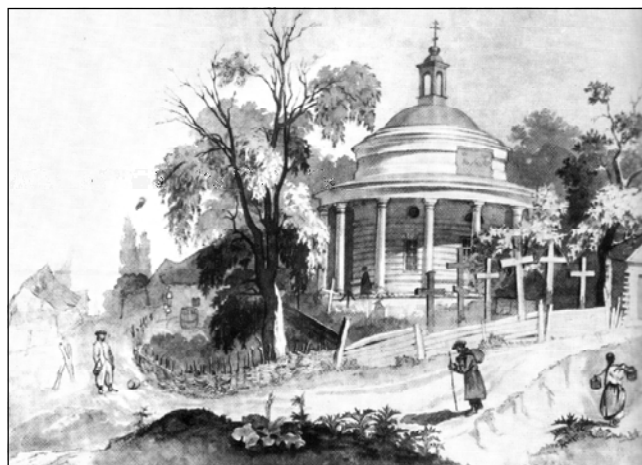
Шевченко. Старости

ко надіслав Б. Залеському, який разом з К. Герном (приятель Шевченка, квартирмейстер Окремого Оренбурзького Корпусу) намагався зробити нові відливи барельєфа, але вони були невдалими. Ще один такий барельєф «Іоанн Хреститель» Шевченко виконав за біблійним виразом «Голос волаючого в пустелі». Пам'ятник на могилі сина Ускових було виконано за архітектурним проектом Шевченка і під його наглядом. За свідченням А. Ускової, пам'ятник «було зроблено прекрасно». У композиції «Скульптурна група» за спогадами Шевченкового командира Є. Косарева, було зображено граючого на домбрі казаха, його жінку, яка товче просо, і двох маленьких дітей.

Шевченко зробив великий внесок в українське образотворче мистецтво, зокрема у розвиток портрета, історичного та побутового жанру й пейзажу. Він виступав як один з перших

Шевченко. Джангисагач

Шевченко. Аскольдова могила

офортистів не тільки України, а й Росії. Його мистецька творчість сповнена не тільки великим соціально-викривальним змістом, а й відзначається глибокою народністю, гуманізмом і патріотизмом. Твори Шевченка мали вплив на весь розвиток українського мистецтва, вони служать життєдайним джерелом для багатьох поколінь українських художників.

У духовній історії України Шевченко посів і досі беззастережно посідає виняткове місце. Значення його творчої спадщини для української культури важко переоцінити. Його «Кобзар» започаткував новий етап у розвитку української літератури й мови, а його живописна й граверська творчість стала визначним явищем не тільки українського, а й світового мистецтва.

Омелян НІМЕЦЬ,
снт. Кути Косівського району

Шевченко. В Решитилівці

Запрошуємо в історико-краєзнавчий музей «Гуцульщина»

Сьогоднішня Верховина — це квітучий Гуцульський край, яку Великий Каменярь назвав «Гуцульською столицею», коли вперше приїхав у Жаб'є.

«Ось Жаб'є, гуцульська столиця, Нема, мовляють, села понад Жаб'є і більшого лиха шукати дарма...». (1884)

Жаб'є — районний центр Станіславівської обл., а з 1962 року Жаб'є перейменовано на Верховину, а Станіславів на Івано — Франківськ.

Музей вперше було відкрито в Жаб'ю-Ільці 18 лютого 1939 р. Працював до вересня 1939 р. за сприяння етнографа, війта Жаб'я Петра Шекерка-Доникова.

Вдруге музей було відкрито 31 грудня 2004 р. (на громадських засадах). А 1 березня 2007 р. музей став філіалом обласного краєзнавчого музею. Завідувач Володимир Іванович Ілійчук.

Тепер у музеї діють п'ять залів: два експозиційні та три виставкові на першому поверсі. В експозиційних представлені основні тематичні розділи про регіон етнічної Гуцульщини: краєзнавчий, історичний, природничий, матеріальна та духовна культура, фестивалі, населення, діаспора, гуцульська господарка, народні промисли та ремесла, наука, культура, мистецтво, етнографія Гуцульщини.

У другому етнографічному залі представлено весь гуцульський одяг, ткацькі верстати, які є у робочому стані. Але гордістю і окрасою цього залу є весільна пара молодят, подаровані подружжям Антіна, Марії та їхнього сина Леона Ясельських з Лондона, уродженців і вихідців з с. Жаб'юго, після Другої світової війни жителів Великобританії.

У загальному експозиційному залі можна побачити такі унікальні експонати, як осколок метеориту, знайдений Василем Матаржуком у р. Бистрець, кляуза Костел та церковні книги реєстрації актів народжень жителів с. Верхній Ясенів Верховинського району за 1785-1814 та 1830-1876 роки, журнали «Гуцульщина» і «Сільський господар» за 1936 рік (тут є цікаві матеріали про

Гуцульський край, написані гуцульським діалектом) та гуцульську бартку (часів Довбуша), які були подаровані Дмитром Стефлюком, колишнім головою Верховинської районної ради.

У музеї зібрано майже тисячу експонатів. Збір експонатів продовжується. Розраховуємо на допомогу у поповненні музею новими експонатами культурно-освітніх закладів, установ, організацій, підприємств, і усіх, кому не байдужа історія Гуцульщини. Віримо в те, що є багато патріотів Гуцульщини (які не лише на словах, а й на ділі) зможуть надати допомогу у поповненні музею новими експонатами чи посильною фінансовою підтримкою. Їхні імена залишаться в пам'яті майбутніх поколінь як таких, що здійснили внесок у збереження спадщини гуцульського краю.

Працівники історико-краєзнавчого музею ласкаво запрошують відвідати музейну скарбницю у смт. Верховині та ознайомитися з історією, культурою та етнографією Гуцульщини. Забезпечимо теплий прийом та душевне задоволення, а також приємні спогади про наш музей.

Історико-краєзнавчий музей «Гуцульщина» гостинно відчинить для вас двері за адресою :

78700 вул. І. Франка 5, смт. Верховина.

Тел. роб. (03432) 2-22-32;

Тел. моб. (050) (067) 74-80-117 — зав. музеєм В.І. Ілійчук.

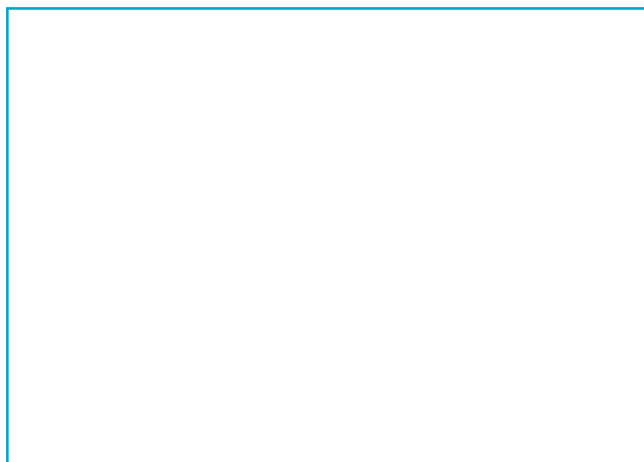
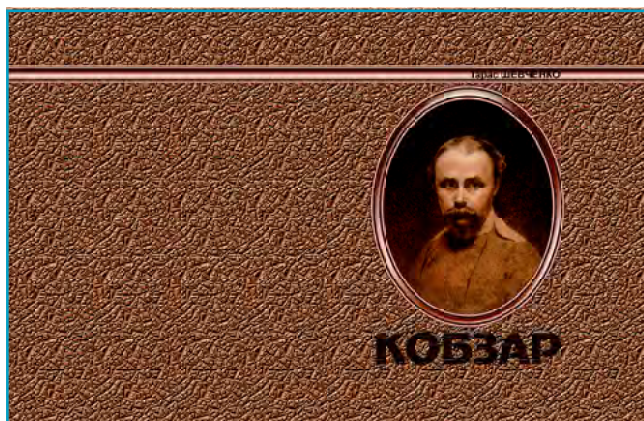
Музей відчинено з 9.00 до 17.00, обідня перерва з 13.00 до 14.00, вихідний день — понеділок.

Вхідні квитки: дорослі — 8 грн., діти та студенти — 4 грн., екскурсійне обслуговування для групи: з дорослих — 30 грн., дітей та студентів — 20 грн. Фотографування — 20 грн., відеозйомка — 50 грн.

**Галина КУТАЩУК,
Тамара САВЧУК,
наукові співробітники музею
«Гуцульщина» у Верховині**

*Книги Шевченкіани,
що побачили світ у видавництві
«Писаний Камінь»*

***Щиросердечно вітаємо
наших вельмишановних ювілярів:***

***з 80-річчям
Петра АРСЕНИЧА***

***з 70-річчям
Олену ГРИГОРАК***

***з 65-річчям
Марію ЛАЗОРИК-ПАЛІЙЧУК***

Івана ПАРИПУ

***з 60-річчям
Ірину ПАВЛЮК***

***з 55-річчям
Лідію БЕЗПАЛОВУ***

Зичимо Вам міцного здоров'я, щастя і довгих років життя.

***Видавництво «Писаний Камінь»
і редакційна колегія журналу «Гуцули і Гуцульщина»***